

Kapitał ludzki w Polsce w latach 2018–2022

Human capital in Poland in the years 2018–2022

Kapitał ludzki w Polsce w latach 2018–2022

Human capital in Poland in the years 2018–2022

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny w Gdańsku, Ośrodek Statystyki Edukacji i Kapitału Ludzkiego
Statistical Office in Gdańsk, Centre for Education and Human Capital Statistics

pod kierunkiem
supervised by
Jerzego Auksztola

Zespół autorski

Editorial team

Anita Deneka, Ewelina Grochowska-Subotowicz, Radosław Jabłoński, Piotr Jaworski, Jacek Maślankowski, Teresa Miszke, Aleksandra Sarnowska, Agnieszka Zaliwska-Szymańska, Anna Żochowska

Prace redakcyjne, tłumaczenie, skład i opracowanie graficzne

Editorial work, translation, typesetting and graphics

Urząd Statystyczny w Gdańsku, Pomorski Ośrodek Badań Regionalnych
Statistical Office in Gdańsk, Pomeranian Centre for Regional Surveys

Prace redakcyjne

Editorial work

Wiesława Bryłowska, Magdalena Poleszuk

Tłumaczenie

Translation

Małgorzata Kruszewska

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Anna Karczewska

Publikacja dostępna na stronie internetowej

Publications available on website

<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/inne-opracowania/inne-opracowania-zbiorcze/>

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data — please indicate the source

Przedmowa

Kluczowe znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju ekonomicznym i społecznym krajów nie może zostać w żaden sposób przecenione. Przyjmuje się, że kapitał ludzki wpływa na dobrostan społeczny, indywidualne zarobki pracowników, efektywność i skuteczność przedsiębiorców, a także na wielkość wartości dodanej generowanej przez gospodarkę narodową. Świadomość ta skłania organizacje międzynarodowe oraz przedstawicieli poszczególnych państw do poszukiwania wiarygodnych metod pomiaru, pozwalających na formułowanie programów rozwoju na poziomie indywidualnym, organizacyjnym i krajowym.

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto propozycję OECD mówiącą, że: „kapitał ludzki to wiedza, umiejętności, zdolności oraz inne właściwe jednostce atrybuty ułatwiające tworzenie osobistego, społecznego oraz ekonomicznego dobrostanu”¹.

Podstawowym założeniem leżącym u podstaw przygotowania publikacji „Kapitał ludzki w Polsce” jest konieczność dostarczenia systemu wskaźników cząstkowych umożliwiających prowadzenie samodzielnych badań i analiz na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym w następujących obszarach: demografia, zdrowie, edukacja, rynek pracy, kultura, nauka, technologia i innowacje oraz ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego. Dane pozyskano ze zbiorów statystyki publicznej oraz ze źródeł pozastatystycznych. Tablice dołączone do publikacji mają szeroki zakres przedmiotowy i obejmują szczegółowe przekroje terytorialne.

Publikację przygotował zespół pracowników Ośrodka Statystyki Edukacji i Kapitału Ludzkiego Urzędu Statystycznego w Gdańsku. Wszelkie uwagi i sugestie mogące pomóc w przygotowaniu kolejnych publikacji zaspokajających potrzeby szerokiego grona odbiorców indywidualnych, przedsiębiorców i organów administracji rządowej oraz samorządowej będą mile widziane. Prosimy je kierować na adres sekretariatu Urzędu Statystycznego w Gdańsku (SekretariatUSGDK@stat.gov.pl).

Wyrażam nadzieję, że prezentowane w publikacji dane będą przydatne w ocenach stanu kapitału ludzkiego w Polsce przygotowywanych przez wielu odbiorców o zróżnicowanych potrzebach informacyjnych.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Gdańsku

dr Jerzy Auksztol

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

dr Dominik Rozkrut

Gdańsk, grudzień 2023 r.

¹ The Well-being of Nations. The Role of Human and Social Capital, OECD 2001, https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-well-being-of-nations_9789264189515-en.

Preface

The key role of the human capital in economic and social development of nations cannot be overestimated in any way. It is assumed that human capital affects the social well-being, individual employees' earnings, effectiveness and efficiency of entrepreneurs, as well as the size of added value generated by the national economy. Realising this, international organisations and representatives of particular countries are inclined to seek reliable methods of human capital measurement that allow for the formulation of development projects at the individual, organisational and national levels.

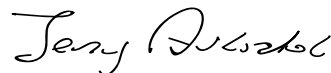
For the purposes of this study, the following statement by OECD has been adopted: "Human capital is the knowledge, skills, competencies and attributes embodied in individuals that facilitate the creation of personal, social and economic well-being"¹.

The basic assumption underlying the preparation of the publication "Human capital in Poland" is the necessity to provide a system of partial indicators enabling independent research and analysis at local, regional and national levels in the following areas: demography, health, education, labour market, culture, science, technology and innovation as well as economic and social determinants of human capital development. Data were obtained from the official statistics repositories and non-statistical sources. The tables have extended scope and include detailed territorial cross-sections.

The publication was prepared by a team of analysts of the Centre of Education and Human Capital Statistics of Statistical Office in Gdańsk. Any comments and suggestions that could help prepare further editions of the publication will be appreciated, especially those that meet all expectations and requirement of the readers, including individuals, entrepreneurs, government bodies and local authorities. They should be addressed to the Secretariat of the Statistical Office in Gdańsk, i.e. SekretariatUSGDK@stat.gov.pl.

I trust that the data presented in the publication will allow a variety of recipients to assess the current state of the human capital in Poland, based on their different information needs.

Director
of Statistical Office in Gdańsk

Jerzy Auksztol, Ph.D.

President
Statistics Poland

Dominik Rozkrut, Ph.D.

Gdańsk, December 2023

¹ The Well-being of Nations. The Role of Human and Social Capital, OECD 2001, https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-well-being-of-nations_9789264189515-en.

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
Preface	4
Objaśnienia znaków umownych	14
Symbols	
Skróty	15
Abbreviations	
Wstęp	16
Introduction	18
Synteza	20
Executive summary	22
Analiza	24
Analysis	
Demografia	24
Demography	
Ludność	24
Population	
Ruch naturalny ludności	26
Vital statistics	
Migracje	29
Migrations	
Zdrowie	31
Health	
Stan zdrowia	31
Health status	
Przeciętne trwanie życia i umieralność	32
Life expectancy and mortality	
Edukacja	34
Education	
Wychowanie przedszkolne	34
Pre-primary education	
Szkolnictwo ponadpodstawowe	34
Post-primary education	
Kompetencje uczniów	35
Student competencies	
Szkolnictwo wyższe	36
Tertiary education	
Poziom wykształcenia społeczeństwa	36
Educational attainment level of population	

Uczenie się osób dorosłych	38
Adult education	
Znajomość języków obcych wśród osób dorosłych	39
Language skills of adult population	
Rynek pracy	41
Labour market	
Aktywność zawodowa	41
Economic activity	
Wynagrodzenia	42
Wages and salaries	
Miejsca pracy	43
Jobs	
Kultura	46
Culture	
Czytelnictwo	46
Readership	
Działalność oświatowa w instytucjach kultury	47
Educational activities in cultural institutions	
Uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych	49
Participation in cultural events	
Nauka, technologia i innowacje	50
Science, technology and innovation	
Korzystanie z nowych technologii	50
The use of new technologies	
Personel B+R	51
Persons employed in R&D	
Ochrona własności intelektualnej	52
Protection of intellectual property	
Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego	53
Economic determinants of human capital development	
Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego	53
Expenditures of the state budget and local government units	
Koszty kształcenia	55
Cost of education	
Społeczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego	56
Social determinants of human capital development	
Dostępność edukacji i pracy	56
Availability of education and work	
Wpływ warunków pracy na jakość życia	58
The influence of working conditions on quality of life	
Spójność społeczna	59
Social cohesion	
Uwagi metodyczne	61
Methodological notes	74

Spis tablic

List of tables

Tablica 1. Ludność według biologicznych grup wieku	25
Table 1. Population by biological age groups	
Tablica 2. Ubytek rzeczywisty	28
Table 2. Natural decrease	
Tablica 3. Migracje zagraniczne długookresowe	30
Table 3. International long-term migration	
Tablica 4. Osoby w wieku 16 lat i więcej według płci oraz samooceny stanu zdrowia	31
Table 4. Persons aged 16 and more by sex and self-perceived general health	
Tablica 5. Zgony według wybranych przyczyn	33
Table 5. Deaths by selected causes	
Tablica 6. Wyniki programu PISA w Polsce (program międzynarodowej oceny umiejętności 15-letnich uczniów)	35
Table 6. PISA programme results in Poland (international assessment measuring 15-year-old students' literacy)	
Tablica 7. Kształcenie osób dorosłych w wieku 25-64 lata	38
Table 7. Education of adults aged 25-64 years	
Tablica 8. Osoby w wieku 18-69 lat uczestniczące w kształceniu formalnym, pozaformalnym i nieformalnym według płci i miejsca zamieszkania	38
Table 8. Persons aged 18-69 years participating in formal, non-formal and informal education by sex and place of residence	
Tablica 9. Znajomość języków obcych wśród osób w wieku 18-69 lat w 2022 r.	39
Table 9. People aged 18-69 years by knowledge of foreign languages in 2022	
Tablica 10. Ludność aktywna zawodowo w wieku 15-89 lat według statusu na rynku pracy (dane średnioroczne)	41
Table 10. Economically active population aged 15-89 years by labour market status (average annual data)	
Tablica 11. Czytelnicy w bibliotekach	47
Table 11. Library users	
Tablica 12. Teatry i instytucje muzyczne	49
Table 12. Theaters and music institutions	
Tablica 13. Dostęp do Internetu w gospodarstwach domowych według klasy miejscowości zamieszkania	50
Table 13. Internet access in households by class of locality	
Tablica 14. Personel B+R według poziomu wykształcenia	52
Table 14. Employment in R&D by educational attainment level	
Tablica 15. Poziom zadowolenia ze swojej obecnej sytuacji zawodowej (dotyczy tylko osób pracujących) w 2021 r. według płci, poziomu wykształcenia, grup wieku i miejsca zamieszkania	58
Table 15. Satisfaction from the current professional situation (applies only to working people) in 2021 by sex, educational attainment level, age groups and place of residence	
Tablica 16. Osoby świadczące wolontariat według poziomu wykształcenia w 2022 r.	59
Table 16. Persons performing volunteer work by educational attainment level in 2022	
Tablica 17. Przekazywanie 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego	60
Table 17. 1% of income tax due transferred to public benefit organisations	

Spis wykresów i map

List of charts and maps

Wykres 1. Ludność według miejsca zamieszkania w 2022 r.	24
Chart 1. Population by place of residence in 2022	
Wykres 2. Ludność według ekonomicznych grup wieku	25
Chart 2. Population by place of residence in 2022	
Wykres 3. Ludność według edukacyjnych grup wieku	26
Chart 3. Population by educational age groups	
Wykres 4. Ruch naturalny ludności	27
Chart 4. Vital statistics	
Wykres 5. Urodzenia żywe i płodność kobiet w 2022 r.	27
Chart 5. Live births and female fertility rate in 2022	
Wykres 6. Współczynniki reprodukcji ludności	28
Chart 6. Reproduction rates of population	
Wykres 7. Przeciętne trwanie życia w 2022 r.	32
Chart 7. Life expectancy in 2022	
Wykres 8. Zgony na 100 tys. ludności według wybranych przyczyn w 2022 r.	33
Chart 8. Deaths by selected causes per 100 thousand population in 2022	
Wykres 9. Uczniowie szkół ponadpodstawowych według typów szkół	34
Chart 9. Students of post-primary schools by types of schools	
Wykres 10. Absolwenci technicznych i przyrodniczych kierunków studiów	36
Chart 10. Graduates in science and technology	
Wykres 11. Ludność w wieku 15-64 lata według poziomu wykształcenia (dane średnioroczne)	37
Chart 11. Population aged 15-64 years by educational attainment level (average annual data)	
Wykres 12. Znajomość języków obcych w 2022 r.	40
Chart 12. Knowledge of foreign languages in 2022	
Wykres 13. Ludność aktywna zawodowo w wieku 15-89 lat według poziomu wykształcenia (dane średnioroczne)	41
Chart 13. Economically active population aged 15-89 years by educational attainment level (average annual data)	
Wykres 14. Wskaźnik zatrudnienia w Polsce i w Unii Europejskiej (dane średnioroczne)	42
Chart 14. Employment rate in Poland and European Union (average annual data)	
Wykres 15. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto według płci i poziomu wykształcenia	43
Chart 15. Average monthly gross wages and salaries by sex and educational attainment level	
Wykres 16. Nowo utworzone i zlikwidowane miejsca pracy	44
Chart 16. Newly created and liquidated jobs	
Wykres 17. Wolne miejsca pracy według wybranych grup zawodów	45
Chart 17. Job vacancies by selected occupations	
Wykres 18. Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy w 2022 r.	46
Chart 18. Additional potential labour force in 2022	
Wykres 19. Uczestnicy wybranych imprez organizowanych w instytucjach kultury	48
Chart 19. Event participants in cultural institutions	

Wykres 20. Wybrane cele korzystania z Internetu na użytek prywatny	51
Chart 20. Selected purposes of private use of the Internet	
Wykres 21. Ochrona własności intelektualnej w Polsce	52
Chart 21. Protection of intellectual property in Poland	
Wykres 22. Wydatki budżetu państwa według wybranych działów w 2022 r.	53
Chart 22. State budget expenditure by selected divisions in 2022	
Wykres 23. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie	54
Chart 23. Budgetary expenditure of local government units on education	
Wykres 24. Koszty jednostkowe kształcenia	55
Chart 24. Unit costs of education	
Wykres 25. Bezrobotni w wieku 15-24 lata według płci i poziomu wykształcenia w 2021 r.	57
Chart 25. Unemployed persons aged 15-24 years by sex and educational attainment level in 2021	
Mapa 1. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały w 2022 r.	30
Map 1. Internal migration of population for permanent residence in 2022	
Mapa 2. Ludność w wieku 15-89 lat według poziomu wykształcenia w 2022 r. (dane średnioroczne)	37
Map 2. Population aged 15-89 years by educational attainment level in 2022 (average annual data)	
Mapa 3. Dzieci w wieku 3-6 lat w placówkach wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2022/23	56
Map 3. Children aged 3-6 in the pre-primary establishments in the 2022/23 school year	

Tablice dostępne do pobrania jako pliki w formacie .xlsx

Downloadable files are available in .xlsx format

Zdrowie

Health

Tablica 1. Osoby w wieku 16 lat i więcej według samooceny stanu zdrowia

Table 1. Persons aged 16 years and more by self-perceived general health

Tablica 2. Osoby w wieku 16 lat i więcej według występowania ograniczonej codziennej aktywności

Table 2. Persons aged 16 years and more by limitation of daily activity

Tablica 3. Osoby w wieku 16 lat i więcej według występowania długotrwałych problemów zdrowotnych

Table 3. Persons aged 16 years and more by long-standing health problems

Edukacja

Education

Tablica 1 (4). Dostęp do wychowania przedszkolnego według województw, podregionów i powiatów

Table 1 (4). Access to pre-primary education by voivodships, subregions and powiats

Tablica 2 (5). Szkolne koła i uczestnicy zajęć pozalekcyjnych w szkołach dla dzieci i młodzieży według województw, podregionów i powiatów

Table 2 (5). School interest groups and participants of extracurricular activities in schools for children and youth by voivodships, subregions and powiats

Tablica 3 (6). Uczniowie uczestniczący w zajęciach pozalekcyjnych i nadobowiązkowych w szkołach dla dzieci i młodzieży według województw, podregionów i powiatów

Table 3 (6). Students attending extracurricular and optional classes in schools for children and youth by voivodships, subregions and powiats

Tablica 4 (7). Uczniowie w szkołach dla dzieci i młodzieży otrzymujący stypendia Prezesa Rady Ministrów i ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz kultury i ochrony dziedzictwa narodowego według województw

Table 4 (7). Students in schools for children and youth receiving scholarships of the Prime Minister, the minister responsible for education and the minister responsible for culture and protection of national heritage by voivodships

Tablica 5 (8). Wyniki egzaminów gimnazjalnych według województw

Table 5 (8). Results of lower secondary school examinations by voivodships

Tablica 6 (9). Zdawalność egzaminu maturalnego według województw, podregionów, powiatów i rodzaju szkoły

Table 6 (9). Pass rates of secondary school matriculation (matura) examination by type of school, voivodships, subregions and powiats

Tablica 7 (10). Współczynniki skolaryzacji netto dla szkolnictwa wyższego według płci i województw

Table 7 (10). Net enrollment rates for higher education by sex and voivodships

Tablica 8 (11). Udział studentów studiów pierwszego stopnia w liczbie studentów ogółem według płci i województw

Table 8 (11). Share of the first-cycle programme students in total number of students by sex and voivodships

Tablica 9 (12). Udział studentów studiów drugiego stopnia w liczbie studentów ogółem według płci i województw

Table 9 (12). Share of the second-cycle programme students in total number of students by sex and voivodships

Tablica 10 (13). Udział studentów studiów magisterskich jednolitych w liczbie studentów ogółem według płci i województw

Table 10 (13). Share of the long-cycle programme students in total number of students by sex and voivodships

Tablica 11 (14). Studenci uczelni według formy studiów, płci i województw

Table 11 (14). Students of higher education institutions by form of studies, sex and voivodships

Tablica 12 (15). Absolwenci uczelni według, formy studiów, płci i województw

Table 12 (15). Graduates of higher education institutions by form of studies, sex and voivodships

Tablica 13 (16). Wszczęte przewody doktorskie na 100 tys. ludności według płci i województw

Table 13 (16). Launched conferment procedures for doctoral degree per 100 thousand population by sex and voivodships

Tablica 14 (17). Stopnie naukowe doktora nadane w uczelniach na 100 tys. ludności według płci i województw

Table 14 (17). Scientific degrees of doctor awarded in higher education institutions per 100 thousand population by sex and voivodships

Rynek pracy

Labour market

Tablica 1 (18). Przepracowane godziny przypadające na 1 zatrudnionego według sektorów własności i województw

Table 1 (18). Worked hours per employee by ownership sectors and voivodships

Tablica 2. (19) Wskaźnik absencji pracowników według sektorów własności i województw

Table 2 (19). Employee absence rate by ownership sectors and voivodships

Tablica 3 (20). Wolne miejsca pracy według zawodów

Table 3 (20). Vacancies by occupations

- Tablica 4 (21). Wskaźnik wolnych miejsc pracy według makroregionów i regionów
Table 4 (21). Job vacancy rate by macroregions and regions
- Tablica 5 (22). Przeciętne wynagrodzenie brutto pracowników według poziomu wykształcenia, płci i województw za październik
Table 5 (22). Average gross employees' remuneration by educational attainment level, sex and voivodships for October

Kultura

Culture

- Tablica 1 (23). Biblioteki specjalistyczne według województw
Table 1 (23). Specialist libraries by voivodships
- Tablica 2 (24). Uczestnicy wybranych imprez organizowanych w instytucjach kultury według województw
Table 2 (24). Participants of selected events in cultural institutions by voivodships
- Tablica 3. (25) Absolwenci wybranych kursów organizowanych w instytucjach kultury według województw
Table 3 (25). Graduates of selected courses in cultural institutions by voivodships
- Tablica 4 (26). Zajęcia oświatowe organizowane w muzeach według województw
Table 4 (26). Educational classes organised in museums by voivodships
- Tablica 5 (27). Czytelnicy bibliotek według rodzaju oraz wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz według województw
Table 5 (27). Library users and collection lendings by voivodships
- Tablica 6 (28). Czytelnicy bibliotek publicznych oraz wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika według województw
Table 6 (28). Public library users and collection lendings per user by voivodships
- Tablica 7 (29). Seanse i widzowie w kinach stałych według województw
Table 7 (29). Screenings and audience in fixed cinemas by voivodships

Nauka, technologia i innowacje

Science, technology and innovation

- Tablica 1 (30). Personel wewnętrzny B+R według poziomu wykształcenia i województw
Table 1 (30). R&D internal personnel by educational attainment level and voivodships
- Tablica 2 (31). Personel wewnętrzny B+R według grup stanowisk i województw
Table 2 (31). R&D internal personnel by occupational groups and voivodships
- Tablica 3 (32). Osoby w wieku 16-74 lata korzystające z Internetu w sprawach prywatnych w ciągu ostatnich 3 miesięcy według celu, wieku i płci
Table 3 (32). Persons aged 16-74 using Internet for private purpose during last 3 months by purpose of use, age and sex
- Tablica 4 (33). Osoby w wieku 16-74 lata korzystające z Internetu w sprawach prywatnych w ciągu ostatnich 3 miesięcy według celu, wykształcenia i płci
Table 4 (33). Persons aged 16-74 using Internet for private purpose during last 3 months by purpose of use, educational attainment level and sex
- Tablica 5 (34). Osoby w wieku 16-74 lata korzystające z Internetu w sprawach prywatnych w ciągu ostatnich 3 miesięcy według celu i klasy miejscowości zamieszkania
Table 5 (34). Persons aged 16-74 using Internet for private purpose during last 3 months by purpose of use and class of locality

- Tablica 6 (35). Osoby w wieku 16-74 lata korzystające z Internetu w sprawach prywatnych w ciągu ostatnich 3 miesięcy według celu i statusu zawodowego
Table 6 (35). Persons aged 16-74 using Internet for private purpose during last 3 months by purpose of use and occupational status
- Tablica 7 (36). Korzystający z Internetu w wieku 16-74 lata i wykonujący wybrane czynności według wieku i płci
Table 7 (36). Internet users aged 16-74 carrying out selected activities by age and sex
- Tablica 8 (37). Korzystający z Internetu w wieku 16-74 lata i wykonujący wybrane czynności według wykształcenia i płci
Table 8 (37). Internet users aged 16-74 carrying out selected activities by educational attainment level and sex
- Tablica 9 (38). Korzystający z Internetu w wieku 16-74 lata i wykonujący wybrane czynności według statusu zawodowego
Table 9 (38). Internet users aged 16-74 carrying out selected activities by occupational status
- Tablica 10 (39). Korzystający z Internetu w wieku 16-74 lata i wykonujący wybrane czynności według klasy miejsca zamieszkania
Table 10 (39). Internet users aged 16-74 carrying out selected activities by class of locality
- Tablica 11 (40). Poszczególne umiejętności cyfrowe osób w wieku 16-74 lata
Table 11 (40). Particular digital skills of persons aged 16-74
- Tablica 12 (41). Poszczególne umiejętności cyfrowe osób w wieku 16-74 lata w 2021 r.
Table 12 (41). Particular digital skills of persons aged 16-74 in 2021

Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego

Economic determinants of human capital development

- Tablica 1 (42). Wydatki budżetu państwa według działów
Table 1 (42). State budget expenditure by divisions
- Tablica 2 (43). Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie oraz ochronę zdrowia według województw
Table 2 (43). Budgetary expenditure of local government units on education and health care by voivodships
- Tablica 3 (44). Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie oraz ochronę zdrowia według województw, podregionów i powiatów
Table 3 (44). Budgetary expenditure of local government units on education and health care by voivodships, subregions and powiats
- Tablica 4 (45). Nakłady na działalność innowacyjną w przemyśle według województw
Table 4 (45). Innovation expenditure in industrial sector by voivodships
- Tablica 5 (46). Nakłady wewnętrzne na działalność B+R według województw
Table 5 (46). Intramural expenditures on R&D by voivodships
- Tablica 6 (47). Nakłady wewnętrzne na działalność B+R na 1 mieszkańca według województw
Table 6 (47). Intramural expenditures on R&D per inhabitant by voivodships
- Tablica 7 (48). Dostęp do pomocy materialnej dla studentów i doktorantów według województw
Table 7 (48). Access to financial assistance for degree students by voivodships
- Tablica 8 (49). Koszty jednostkowe kształcenia
Table 8 (49). Unit costs of education

Spoleczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego

Social determinants of human capital development

- Tablica 1 (50). Uczniowie korzystający z zajęć specjalistycznych w szkołach podstawowych według województw
Table 1 (50). Pupils attending specialist classes in primary schools by voivodships
- Tablica 2 (51). Zarejestrowane osoby bezrobotne do 25 roku życia według województw, płci i poziomu wykształcenia
Table 2 (51). Registered unemployed persons aged up to 25 years by voivodships, sex and educational attainment level
- Tablica 3 (52). Zarejestrowane osoby bezrobotne według wieku i czasu pozostawania bez pracy
Table 3 (52). Registered unemployed persons by age and duration of unemployment
- Tablica 4 (53). Zarejestrowane osoby bezrobotne według poziomu wykształcenia i czasu pozostawania bez pracy
Table 4 (53). Registered unemployed persons by educational attainment level and duration of unemployment
- Tablica 5 (54). Frekwencja wyborcza według wielkości gminy
Table 5 (54). Voter turnout by number of inhabitants in gmina
- Tablica 6 (55). Frekwencja wyborcza w wyborach do Parlamentu Europejskiego i w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej według województw
Table 6 (55). Voter turnout in the elections to the European Parliament and the elections of the President of the Republic of Poland by voivodships
- Tablica 7 (56). Frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu według województw
Table 7 (56). Voter turnout in the elections to the Sejm and Senate by voivodships
- Tablica 8 (57). Frekwencja w wyborach samorządowych według województw
Table 8 (57). Voter turnout in local government elections by voivodships
- Tablica 9 (58). Frekwencja wyborcza w miastach powyżej 250 tys. mieszkańców
Table 9 (58). Voter turnout in urban areas with 250 thousand inhabitants and more

Pozostałe dane przydatne do szczegółowej analizy dostępne są w:

Other data useful for detailed analysis are available in:

- Banku Danych Lokalnych <https://bdl.stat.gov.pl>
Local Data Bank <https://bdl.stat.gov.pl>
- Bazie Demografia <https://demografia.stat.gov.pl>
Demography Database <https://demografia.stat.gov.pl>

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (-)	oznacza, że zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Zero: (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit
(0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit
Kropka (•)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit
„W tym” “Of which”	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data impossible or purposeless
Comma (,)	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy not all elements of the sum are given.

Skróty

Abbreviations

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
BAEL LFS	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności Labour Force Survey
B+R R&D	Działalność badawcza i rozwojowa Research and experimental development
cd. cont.	ciąg dalszy continue
dok. cont.	dokończenie continued
Dz. U.	Dziennik Ustaw
EPO	Europejski Urząd Patentowy European Patent Office
Eurostat	Urząd Statystyczny Unii Europejskiej Statistical Office of the European Union
EU-SILC	Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności The European Union Statistics on Income and Living Conditions
GUS	Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland
ISCED-F 2013	Międzynarodowa Klasyfikacja Kierunków Kształcenia International Classification of Fields of Education and Training
UD AES	Uczenie się osób dorosłych Adult Education Survey
INTE	Informacja naukowa, techniczna i ekonomiczna Scientific, technical and economic information
KRUS	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Agricultural Social Insurance Fund
KZiS	Klasyfikacja Zawodów i Specjalności Classification of Occupations and Specialisations
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia National Health Fund
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju Organisation of Economic Cooperation and Development
UE EU	Unia Europejska European Union
PZH	Państwowy Zakład Higieny
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
PKB GDP	Produkt Krajowy Brutto Gross Domestic Product

Cel realizacji badania

Celem niniejszego badania jest zidentyfikowanie aktualnego stanu kapitału ludzkiego w Polsce. Badanie to zostało przeprowadzone poprzez analizowanie wskaźników opisujących kapitał ludzki lub mających wpływ na jego rozwój. Wskaźniki te, ze względu na ich charakter, można podzielić na trzy grupy:

- dotyczącą jakości,
- kosztową,
- dochodową.

Do pierwszej grupy wskaźników należy zaliczyć cały szereg mierników opisujących ludność Polski, powiązanych ze zmiennymi edukacyjnymi, jak również dotyczącymi zdrowia i rynku pracy. Druga grupa wskaźników, przedstawiona w rozdziale dotyczącym ekonomicznych uwarunkowań rozwoju kapitału ludzkiego, zawiera m.in. koszty państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego związane z utrzymywaniem szeroko rozumianego kapitału ludzkiego. Ostatnia – dochodowa – grupa wskaźników, dotyczy wielkości wynagrodzeń uzyskiwanych w związku z poziomem posiadanego wykształcenia.

Dzięki tej analizie możliwe stało się przygotowanie zestawienia zarówno nowych, powstałych tylko na potrzeby tego badania, wskaźników, jak i wskaźników dotychczas prezentowanych w niezależnych publikacjach. Pozyskane dane umożliwiły nie tylko określenie stanu obecnego, ale również pozwalają na stawianie diagnozy i określanie form poprawy jakości kapitału ludzkiego, rozumianego jako wykształcone społeczeństwo, cieszące się dobrym stanem zdrowia oraz dopasowane do potrzeb rynku pracy.

O przydatności danych świadczy fakt, że już w połowie ubiegłego wieku uważano, iż prowadzenie analiz wzrostu gospodarczego bez określania oddziaływania kapitału ludzkiego na ten wzrost, jest znacznym uproszczeniem¹. Publikowane obecnie artykuły naukowe z tej dziedziny potwierdzają tę tezę².

Zakres podmiotowy

Badaniem zostały objęte osoby zamieszkujące Polskę. Głównym źródłem danych są badania GUS, w szczególności dotyczące szkolnictwa wyższego, zdrowia oraz zasobów ludzkich na rynku pracy. Dane pochodzą również ze źródeł administracyjnych.

Zakres przedmiotowy

Kapitał ludzki to wiedza, umiejętności, zdolności oraz inne właściwe jednostce atrybuty ułatwiające tworzenie osobistego, społecznego oraz ekonomicznego dobrostanu³.

W celu ułatwienia zrozumienia istoty wskaźników kapitału ludzkiego, dokonano ich podziału na 8 grup tematycznych, które opisują wybrane aspekty kapitału ludzkiego. W tych grupach zamieszczono łącznie 26 podgrup wskaźników, które prezentują dane tematycznie właściwe poszczególnym grupom. Wyszczególnienie grup oraz podgrup znajduje się w poniższym zestawieniu.

1 Por. Schultz T.W. (1961), Investment in Human Capital, The American Economic Review, vol. 51, 1961, No. 1.

2 Por.: (1) Baron A., Armstrong M., Zarządzanie kapitałem ludzkim. Uzyskiwanie wartości dodanej dzięki ludziom, Wolters Kluwer Polska, 2012; (2) Florczak W., Miary kapitału ludzkiego w badaniach ekonomicznych i społecznych, „Wiadomości Statystyczne”, 2006, nr 12; (3) Uramek K., Taksonomiczne wskaźniki kapitału ludzkiego w niektórych krajach OECD, Wiadomości Statystyczne, Nr 2, 2006; (4) Sztadynger J.J., Próby ekonometrycznego określenia wpływu kapitału społecznego na wzrost gospodarczy, „Gospodarka Narodowa” 2003, nr 11-12 (17-18).

3 The Well-being of Nations. The Role of Human and Social Capital, OECD 2001: https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-well-being-of-nations_9789264189515-en.

Grupa	Podgrupa
Demografia	Ludność Ruch naturalny ludności Migracje
Zdrowie	Stan zdrowia Przeciętne trwanie życia i umieralność
Edukacja	Wychowanie przedszkolne Szkolnictwo ponadpodstawowe Kompetencje uczniów Szkolnictwo wyższe Poziom wykształcenia społeczeństwa Uczenie się osób dorosłych Znajomość języków obcych wśród osób dorosłych
Rynek pracy	Aktywność zawodowa Wynagrodzenia Niedopasowanie na rynku pracy
Kultura	Czytelnictwo Działalność oświatowa w instytucjach kultury Uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych
Nauka, technologia i innowacje	Korzystanie z nowych technologii Pracujący w działalności B+R Ochrona własności intelektualnej
Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego	Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego Koszty kształcenia
Społeczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego	Dostępność edukacji i pracy Wpływ warunków pracy na jakość życia Spójność społeczna

Tak zdefiniowany kapitał ludzki może być rozpatrywany w trzech etapach cyklu życia: tworzenie, utrzymywanie oraz wykorzystanie. Tworzenie kapitału ludzkiego jest najczęściej badane poprzez analizę wskaźników takich jak: zdolności reprodukcyjne społeczeństwa, wychowanie przedszkolne i edukację formalną. Utrzymywanie związane jest przede wszystkim z zapewnieniem dostępu do opieki zdrowotnej, kształcenia ustawicznego czy dóbr kultury. Wykorzystywanie kapitału ludzkiego jest rozpatrywane najczęściej poprzez aktywność ekonomiczną, zatrudnienie, zgłaszane patenty czy wzory użytkowe.

Introduction

The goal of the study

The goal of this study is to identify current situation of the human capital in Poland. The study was conducted through the analysis of indicators that describe human capital or have an influence on its development. The indicators can be divided into three groups concerning:

- quality,
- cost,
- income.

The first group of the indicators includes a range of measures describing the population of Poland, related to educational variables and concerning health and labour market issues. The second group of the indicators, presented in the chapter regarding economic determinants of human capital development, includes expenditures of the state budget and local government units, associated with maintaining the broadly understood human capital. The last group of the indicators – income, concerns salaries relative to the educational attainment level.

As a result of this analysis, a set of indicators was prepared comprising both the new ones developed just for this study, as well as the indicators that have been presented in independent publications. The obtained data made it possible to determine the status quo, but also to diagnose and identify the quality of human capital understood as an educated society, enjoying good health and meeting the needs of the labour market.

The usefulness of the data is evidenced by the fact that as early as in the middle of the last century, it was believed that conducting analyses of economic growth without determining the impact of human capital on this growth is a significant simplification¹. Papers published nowadays have confirmed that thesis².

Personal scope

The study covered inhabitants of Poland. The main data sources are the surveys of Statistics Poland, particularly those concerning higher education, health and labour market. Data have also been obtained from administrative sources.

Scope of data

Human capital is the knowledge, skills, competencies and attributes embodied in individuals that facilitate the creation of personal, social and economic well-being³.

To better understand the key issues of the human capital, the set of indicators was divided into 8 subject-oriented groups, describing selected aspects of the human capital. These groups include a total of 26 subgroups of indicators presenting data thematically relevant to particular groups.

¹ Compare: Schultz T.W. (1961), Investment in Human Capital, The American Economic Review, vol. 51, 1961, No. 1.

² Compare: (1) Baron A., Armstrong M., Human Capital Management: Achieving Added Value Through People, Kogan Page Limited, 2007; (2) Florczak W., Miary kapitału ludzkiego w badaniach ekonomicznych i społecznych, Wiadomości Statystyczne, 2006, nr 12; (3) Uramek K., Taksonomiczne wskaźniki kapitału ludzkiego w niektórych krajach OECD, Wiadomości Statystyczne, nr 2, 2006; (4) Sztadynger J.J., Próby ekonometrycznego określenia wpływu kapitału społecznego na wzrost gospodarczy, Gospodarka Narodowa 2003, nr 11-12 (17-18).

³ The Well-being of Nations. The Role of Human and Social Capital, OECD 2001: https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-well-being-of-nations_9789264189515-en.

Group	Subgroup
Demography	Population Vital statistics Migrations
Health	Health status Life expectancy and mortality
Education	Pre-primary education Post-primary education Student competencies Tertiary education Educational attainment level of population Adult education Language skills of adult population
Labour market	Economic activity Wages and salaries Mismatch in the labour market
Culture	Readership Educational activities in cultural institutions Participation in cultural events
Science, technology and innovation	The use of new technologies Persons employed in R&D Protection of intellectual property
Economic determinants of human capital development	Expenditures of the state budget and local government units Cost of education
Social determinants of human capital development	Availability of education and work The influence of working conditions on quality of life Social cohesion

The human capital defined in that way can be regarded in three life cycle phases: creating, maintaining and using. Creation of the human capital is usually analysed by studying the indicators such as human reproductive capacity, pre-primary and formal education. Maintaining is mainly related to the provision of access to health care, lifelong learning and cultural goods. The use of the human capital is most often viewed through economic activity, employment, patents or utility models.

Synteza

W końcu 2022 r. w Polsce mieszkało 37766,3 tys. osób, w tym 51,7% kobiet, co oznacza spadek o 644,8 tys. osób w stosunku do 2018 r. Liczba mieszkańców miast wyniosła 22489,9 tys. osób (59,6%) i była niższa niż w 2018 r. o 577,3 tys.

W wyniku obserwowanego procesu starzenia się społeczeństwa zmieniły się proporcje w ramach ekonomicznych grup wieku. W latach 2018-2022 udział ludności w wieku produkcyjnym zmniejszył się z 60,6% do 58,7%, a ludności w wieku poprodukcyjnym wzrósł z 21,4% do 22,9%. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym nie zmienił się znacząco i w 2022 r. wyniósł 18,4%.

W ostatnich latach obserwowano w Polsce ubytek naturalny – najwyższy wystąpił w 2021 r. i wyniósł minus 188,0 tys. osób. W 2022 r. wyniósł minus 143,3 tys. osób. Wysokość ubytku naturalnego spowodowana była głównie wzrostem liczby zgonów z 414,2 tys. w 2018 r. do 448,4 tys. w 2022 r. Najczęstszymi przyczynami zgonów w 2022 r. były choroby układu krążenia (36,0% ogólnej liczby zgonów) oraz nowotwory (23,6%). Przeciętne trwanie życia w 2022 r. dla mężczyzn wyniosło 73,4 lat, a dla kobiet 81,1 lat.

W roku szkolnym 2022/23 dzieci w wieku 3-5 lat w 92,7% były objęte wychowaniem przedszkolnym (na obszarach wiejskich – 68,7%), co stanowiło wzrost o 5,4 p.proc. w stosunku do roku szkolnego 2018/19. W szkolnictwie ponadpodstawowym obserwowano wzrost zainteresowania szkołami umożliwiającymi naukę zawodu. Udział uczniów techników wzrósł z 40,8% w roku szkolnym 2018/19 do 42,2% w roku szkolnym 2022/23. Odnotowano natomiast spadek udziału uczniów liceów ogólnokształcących (o 0,9 p.proc.), podczas gdy poziom zainteresowania młodzieży branżowymi szkołami I stopnia wahał się od 11,2% do 12,8% w analizowanym okresie.

Współczynnik skolaryzacji netto w szkolnictwie wyższym w latach akademickich 2018/19-2022/23 wzrósł o 2,7 p.proc. Wśród absolwentów uczelni zaobserwowano spadek udziału osób kończących kierunki studiów związane z nauką, techniką, przemysłem i budownictwem z 28,5% w roku akademickim 2017/18 do 24,7% w roku akademickim 2020/21.

Według wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w latach 2018-2022 liczba osób aktywnych zawodowo zmieniła się w nieznacznym stopniu. Współczynnik aktywności zawodowej w 2022 r. wyniósł 58,0% i był o 2,0 p.proc. wyższy niż w 2018 r. Natomiast wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata wyniósł 76,7%, co oznacza wzrost o 5,3 p.proc. w stosunku do 2018 r.

Wyniki badania popytu na pracę wskazują, że w 2022 r. utworzono 534,8 tys. nowych miejsc pracy (o 183,0 tys. mniej niż w 2018 r.), a zlikwidowano – 275,0 tys. (o 25,5 tys. mniej).

Na koniec 2022 r. liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy wyniosła 812,3 tys. i była niższa niż w 2018 r. o 156,6 tys.

W latach 2018-2022 odnotowano spadek liczby zarejestrowanych czytelników w bibliotekach publicznych w przeliczeniu na 1000 ludności (z 155 do 135 osób) oraz wzrost wskaźnika wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika (z 17,1 do 18,6).

W 2022 r. w dostęp do Internetu wyposażonych było 93,3% gospodarstw domowych, co stanowiło wzrost o 9,1 p.proc. w stosunku do 2018 r. Użytkownicy korzystali z Internetu przede wszystkim w celu wyszukiwania informacji o towarach i usługach (85,4%), wysyłania i odbierania e-maili (79,7%) oraz korzystania z serwisów społecznościowych (69,7%).

W 2021 r. w działalność badawczą i rozwojową zaangażowanych było o 14,8% więcej osób niż w 2018 r. W 2022 r. w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej zgłoszono 3240 wynalazków (o 23,0% mniej niż w 2018 r.) i udzielono 2224 patenty (o 23,5% mniej).

Wydatki na oświatę i wychowanie, edukacyjną opiekę wychowawczą, szkolnictwo wyższe i naukę oraz ochronę zdrowia w 2022 r. stanowiły 10,3 % wydatków budżetu państwa (o 0,7 p.proc. więcej niż w 2018 r.). Natomiast wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie wyniosły 98411,3 mln zł (o 39,6% więcej niż w 2018 r.) i stanowiły 27,8% wydatków ogółem tych budżetów. Średni koszt jednostkowy kształcenia w szkolnictwie wyższym wyniósł 26,8 tys. zł, co oznacza wzrost o 31,0% w stosunku do 2018.

W latach 2018-2022 liczba podatników przekazujących 1% należnego podatku dochodowego organizacjom pożytku publicznego wzrosła z 14,1 mln do 15,9 mln osób, a wartość przekazanych kwot wzrosła o 351,2 mln zł (o 31,5%).

Executive summary

There were 37,766.3 thousand inhabitants in Poland at the end of 2022, 51.7% of whom were women. This represents a decrease of 644.8 thousand people compared with 2018. The number of city dwellers reached 22,489.9 thousand people (59.6%) and was by 577.3 thousand smaller than in 2018.

The proportions within the economic age groups have changed as a result of the population ageing process. The share of the working age population decreased from 60.6% to 58.7% in the years 2018-2022, whereas the post-working age population rose from 21.4% to 22.9%. The proportion of pre-working age population remained almost static and in 2022 accounted for 18.4%.

A natural decrease was recorded in Poland over prior years – the largest, which occurred in 2021, reached minus 188.0 thousand persons. The decrease reached minus 143.3 thousand persons in 2022. The volume of natural decrease was mainly caused by an increase in the number of deaths from 414.2 thousand in 2018 to 448.4 thousand in 2022. The most common causes of death in 2022 were diseases of the circulatory system (36.0% of the total number of deaths) and neoplasms (23.6%). The average life expectancy was 73.4 years for men and 81.1 years for women in 2022.

In the 2022/23 school year, 92.7% of children aged 3-5 years were covered by pre-primary education (in rural areas – 68.7%), which represented an increase of 5.4 percentage points as compared to the 2018/19 school year. Vocational schools were increasingly popular among upper secondary schools. The share of technical secondary school students rose from 40.8% in the 2018/19 school year to 42.2% in the 2022/23 school year. By contrast, there was a 0.9 percentage point decline in the share of students of general secondary schools. The interest in stage I sectoral vocational schools ranged from 11.2% to 12.8% during the analysed period.

The net enrollment rate in higher education in the 2018/19-2022/23 academic years increased by 2.7 percentage points. Fewer graduates of higher education institutions were recorded in the fields connected with science, technology, industry and construction – from 28.5% in the 2017/18 academic year to 24.7% in the 2020/21 academic year.

According to LFS, the number of economically active people edged down in the years 2018-2022. The activity rate reached 58.0% in 2022 and was by 2.0 percentage points higher than in 2018. The employment rate for people aged 20-64 stood at 76.7% in 2022 and represented a 5.3 percentage point increase as compared to 2018.

As the results of the labour demand survey show, 534.8 thousand new jobs were created in 2022 (183.0 thousand fewer than in 2018), while 275.0 thousand jobs were liquidated (a decline of 25.5 thousand).

There were 812.3 thousand registered unemployed persons at the end of 2022, by 156.6 thousand fewer than in 2018.

In the years 2018-2022, the number of library users registered in public libraries fell from 155 to 135 people per 1,000 population. However, there was an increase in the number of borrowed volumes per reader – from 17.1 to 18.6.

93.3% of households had the Internet access in 2022, which represented an increase of 9.1 percentage points in relation to 2018. The Internet was used primarily to search for information about goods and services (85.4%), send and receive e-mails (79.7%) and to participate in social networks (69.7%).

Research and development concentrated 14.8% more people in 2021 than in 2018. 3,240 inventions were filed at the Patent Office of the Republic of Poland in 2022 (23.0% fewer than in 2018) and 2,224 patents were granted (respectively 23.5% fewer).

Expenditures on education and educational care, tertiary education and science, as well as on health care accounted for 10.3% of the state budget expenditures in 2022 (0.7 percentage points more than in 2018). Local government units expended PLN 98,411.3 million on education in 2022 (39.6% more than in 2018), which constituted 27.8% of the total expenditure of their budgets. The average unit cost of education in higher education was PLN 26.8 thousand, which means a 31.0% gain with respect to 2018.

In 2018-2022, the number of taxpayers transferring 1% of their due income tax to public benefit organisations increased from 14.1 million to 15.9 million, and the value of the amounts transferred increased by PLN 351.2 million (31.5%).

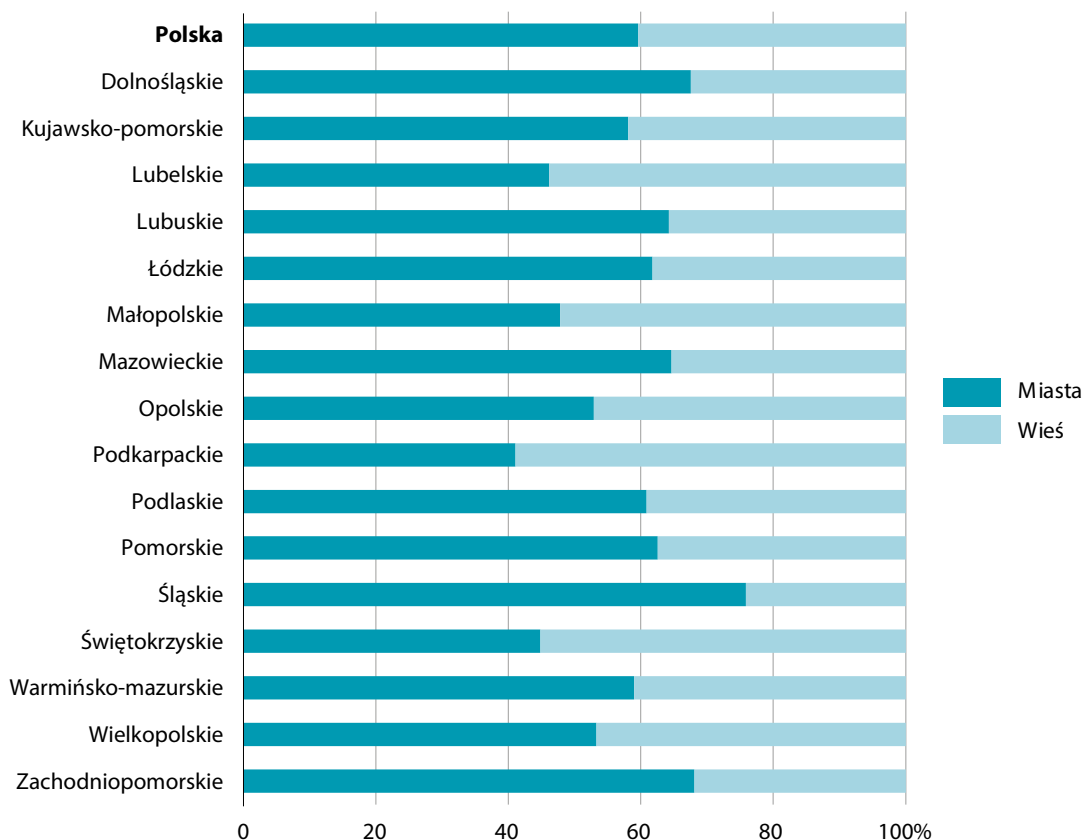
Analiza

Demografia

Ludność

W 2022 r. w porównaniu z 2018 r. liczba ludności w Polsce zmniejszyła się o 644,8 tys. osób i wyniosła 37766,3 tys. osób. Tak jak w latach poprzednich, największe pod względem liczby ludności było województwo mazowieckie – 5510,6 tys. osób, a najmniejsze województwo opolskie – 942,4 tys. osób. We wszystkich województwach, z wyjątkiem małopolskiego, mazowieckiego i pomorskiego, wystąpił spadek liczby ludności. Największy spadek liczby ludności w latach 2018-2022 zaobserwowano w województwach: śląskim (o 186,8 tys. osób), lubelskim (o 93,0 tys. osób) i łódzkim (87,8 tys. osób). Nadal odnotowuje się sukcesywny wzrost liczby ludności mieszkającej na terenach wiejskich, zlokalizowanych głównie wokół dużych miast oraz spadek liczby mieszkańców miast, którzy w 2022 r. stanowili 59,6% ogólnej liczby ludności Polski (w 2018 r. odpowiednio 60,1%). W 2022 r. przeważający udział osób zamieszkałych na wsi wystąpił w czterech województwach: lubelskim (53,8%), małopolskim (52,2%), podkarpackim (58,9%) i świętokrzyskim (55,2%).

Wykres 1. Ludność według miejsca zamieszkania w 2022 r.
Stan w dniu 31 grudnia

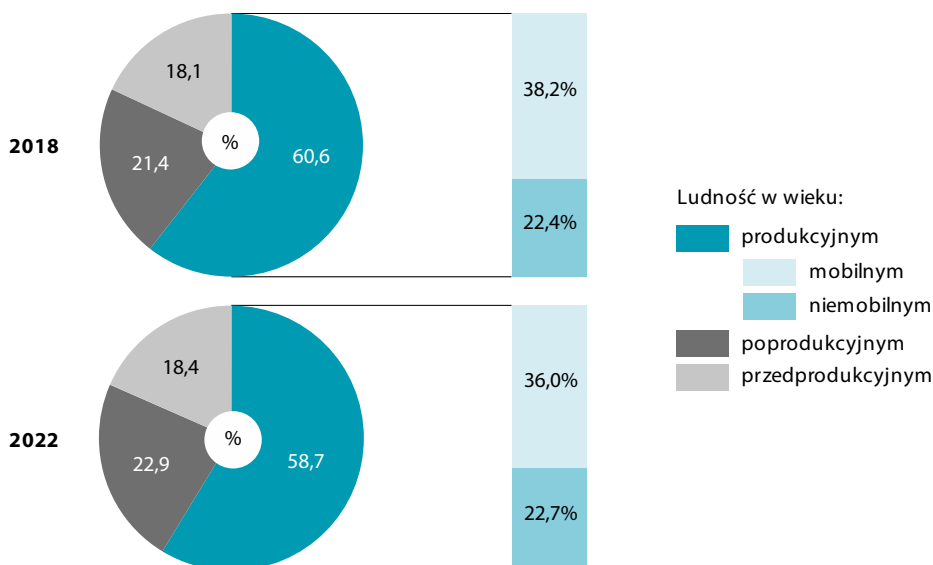
Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Największym pod względem liczby ludności miastem w Polsce była Warszawa, w której liczba mieszkańców w 2022 r. wyniosła 1862,0 tys. osób, następnie Kraków, Wrocław i Łódź, które liczyły odpowiednio 803,3 tys., 674,1 tys. i 658,4 tys. mieszkańców. W omawianym okresie spośród 38 miast liczących 100 tys. i więcej mieszkańców w 6 odnotowano wzrost liczby ludności (największy we Wrocławiu o 5,0%), natomiast największy spadek liczby ludności odnotowano w Zabrze i Bytomiu (o 11,5%) oraz Wałbrzychu (o 10,5%).

W 2022 r. najliczniejszą grupą, stanowiącą 58,7% ludności Polski, były osoby w wieku produkcyjnym, z tego 61,3% było w wieku produkcyjnym mobilnym. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym wzrosła w stosunku do 2018 r. o 0,2% i wyniosła 6950,8 tys., a liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła o 5,1%.

Wykres 2. Ludność według ekonomicznych grup wieku

Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Udział kobiet w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w tym wieku zmniejszył się z 67,5% w 2018 r. do 65,9% w 2022 r., w wieku produkcyjnym wzrósł z 46,9% do 47,1%, natomiast w wieku przedprodukcyjnym utrzymał się na niezmiennym poziomie 48,7%. Analizując w latach 2018-2022 biologiczne grupy wieku, można zaobserwować spadek liczby osób w wieku 15-64 lata (o 4,9%) oraz w wieku 0-14 lat (o 0,8%), natomiast wzrost liczby osób powyżej 65 roku życia (o 8,4%).

Tablica 1. Ludność według biologicznych grup wieku

Stan w dniu 31 grudnia

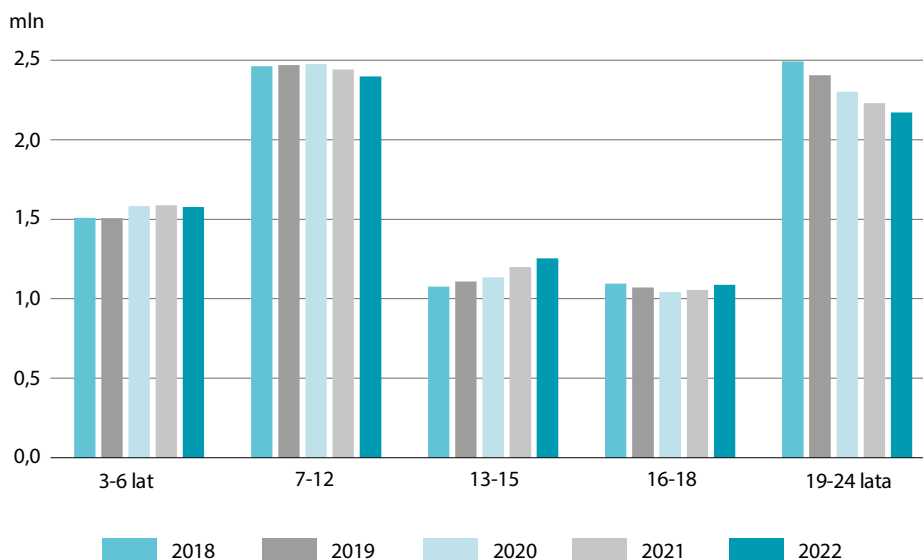
Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
	w tys.				
0-14 lat	5865	5888	5942	5904	5816
15-64	25814	25547	25095	24828	24597
65 lat i więcej	6732	6947	7052	7175	7353

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Analizując liczbę ludności według edukacyjnych grup wieku, można zauważyć, że w latach 2018-2022 zmniejszyła się liczba dzieci w wieku 7-12 lat (o 64,1 tys.), osób w wieku 16-18 lat (o 8,0 tys.) oraz w wieku 19-24 lata (o 321,4 tys.). Wzrost odnotowano w grupie osób w wieku 3-6 lat (o 67,7 tys.) oraz 13-15 lat (o 178,0 tys.).

Wykres 3. Ludność według edukacyjnych grup wieku

Stan w dniu 31 grudnia

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

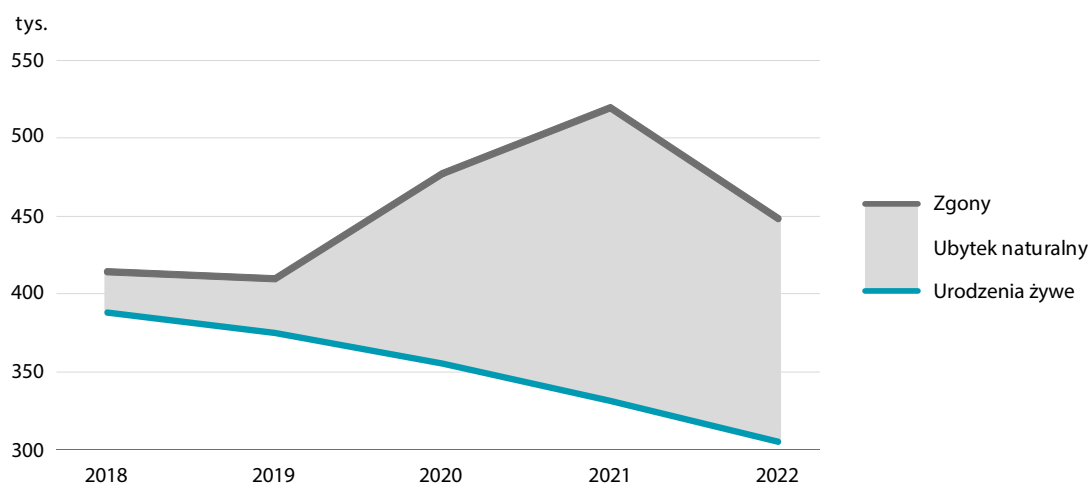
Na koniec 2022 r. Unia Europejska liczyła 446,7 mln mieszkańców. Największy udział w populacji unijnej miały Niemcy (18,6%) oraz Francja (15,2%). Polska znalazła się na 5 miejscu (8,2%) wśród 27 krajów. Członkami Unii Europejskiej o najmniejszej liczbie mieszkańców były Malta i Luksemburg (po 0,1%).

Z danych Eurostatu wynika, że w 2022 r. udział osób w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności Unii Europejskiej wyniósł 21,1%. Największy udział osób starszych wystąpił we Włoszech (23,8%), Portugalii (23,7%) i Finlandii (22,1%), a najmniejszy w Luksemburgu (14,8%) i Irlandii (15,0%). W Polsce udział ten wyniósł 19,1%.

Ruch naturalny ludności

W latach 2018-2022 obserwowano w Polsce ubytek naturalny – największy ubytek wystąpił w 2021 r. i wyniósł minus 188,0 tys., a w 2022 r. wyniósł minus 143,3 tys. W latach 2018-2019, podobnie jak w latach poprzednich, przyrost naturalny wystąpił w województwach: małopolskim, mazowieckim, podkarpackim, pomorskim i wielkopolskim. Od 2020 r. we wszystkich województwach i na terenach miejskich odnotowano ubytek. W 2022 r. największy ubytek wystąpił w województwie śląskim (minus 25,1 tys.), a najmniejszy w województwie podlaskim (minus 4,3 tys.). Na wsi w badanym okresie przyrost naturalny wystąpił tylko w województwie pomorskim.

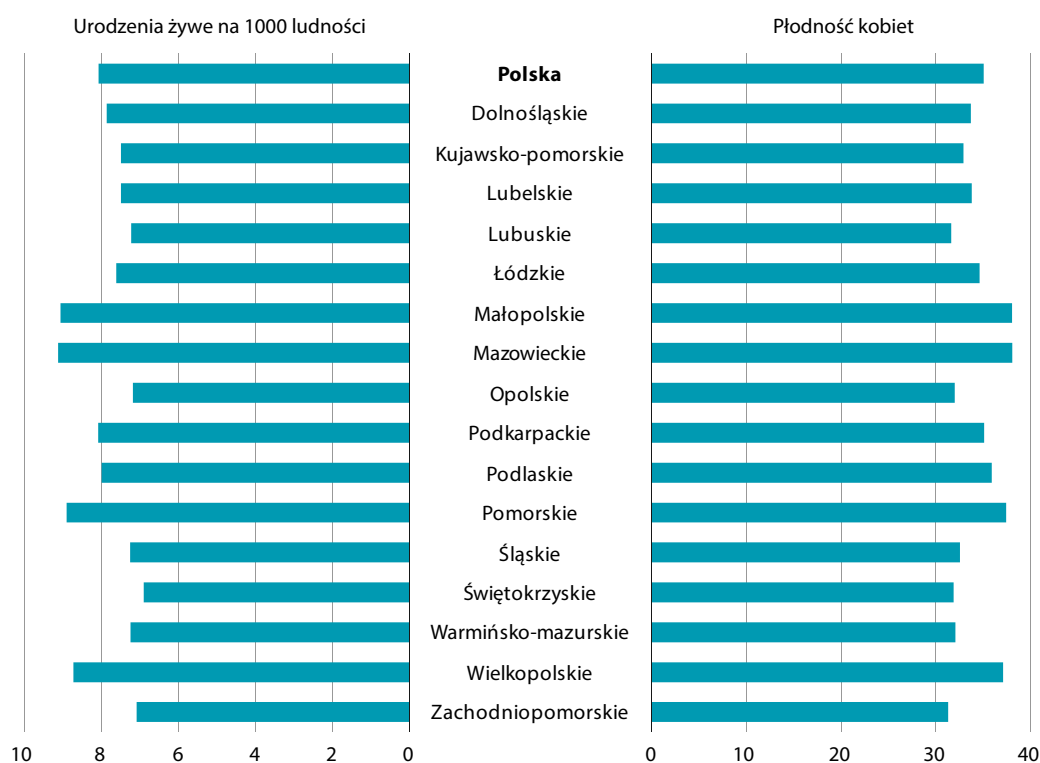
Wykres 4. Ruch naturalny ludności

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Od 2018 r. obserwuje się spadek liczby urodzeń żywych z 388,2 tys. do 305,1 tys. w 2022 r. Pod względem liczby urodzeń najkorzystniej na tle kraju prezentowało się województwo małopolskie i mazowieckie, które w 2022 r. miały najwyższy wskaźnik urodzeń żywych na 1000 ludności (odpowiednio 9,08 i 9,12). Jednocześnie te same województwa charakteryzowały się najwyższymi wartościami (powyżej średniej krajowej) wskaźnika płodności kobiet, który wyniósł 35,05 urodzeń żywych na 1000 kobiet w wieku 15-49 lat.

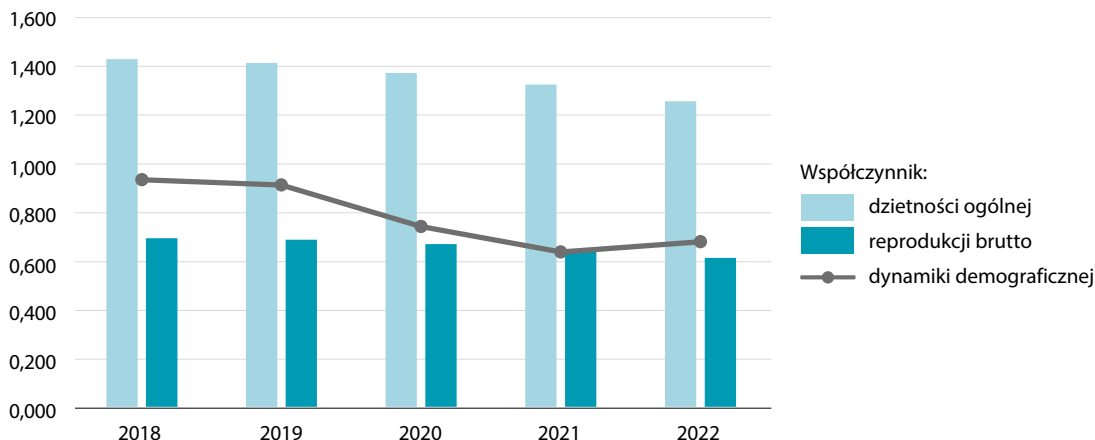
Wykres 5. Urodzenia żywe i płodność kobiet w 2022 r.

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Od 2018 r. zauważalny był spadek wartości wszystkich trzech współczynników reprodukcji ludności. Współczynnik dynamiki demograficznej dla Polski w 2022 r. wyniósł 0,680, współczynnik dzietności ogólnej – 1,261, a współczynnik reprodukcji brutto – 0,614.

Wykres 6. Współczynniki reprodukcji ludności

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Taką samą tendencję można zauważyć we wszystkich województwach. W 2022 r. najwyższą wartość współczynnika reprodukcji brutto oraz dzietności ogólnej odnotowano w województwie wielkopolskim – odpowiednio 0,650 i 1,331, natomiast współczynnika dynamiki demograficznej w województwie małopolskim (0,864).

W badanym okresie liczba zgonów wzrosła z 414,2 tys. w 2018 r. do 448,4 tys. w 2022 r. Spośród osób zmarłych w 2022 r. 51,2% stanowili mężczyźni. Wśród nich najliczniejszą grupę stanowiły osoby w wieku 85 lat i więcej – 41,6 tys. zgonów, 18,1% ogólnej liczby zgonów mężczyzn. Wśród kobiet najwięcej (92,3 tys.) zmarło mając 85 lat i więcej (42,2% ogólnej liczby zgonów kobiet). W 2022 r. współczynnik zgonów na 1000 ludności w Polsce wyniósł 11,86 (najwyższy był w województwie łódzkim – 13,98, a najniższy w województwie małopolskim – 10,49).

W 2022 r. wystąpił ubytek rzeczywisty, który jest bezpośrednio związany ze spadkiem liczby urodzeń i wzrostem liczby zgonów. Liczba osób emigrujących wzrosła w porównaniu z poprzednimi latami i wyniosła 13,6 tys. Natomiast liczba osób przyjeżdżających do Polski wyniosła 15,6 tys. (analogicznie jak w 2018 r. i 2021 r.). W konsekwencji ruchów migracyjnych ubytek rzeczywisty w 2022 r. wyniósł minus 141,4 tys. osób.

Tablica 2. Ubytek rzeczywisty

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Ubytek rzeczywisty	-22410	-28572	-117563	-184602	-141377
Emigracja ^a	11849	10726	8780	12005	13633
Imigracja ^a	15461	16909	13263	15409	15572
Ubytek naturalny	-26022	-34755	-122046	-188006	-143316

a Dane na podstawie dokumentacji meldunkowej na pobyt stały.

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Według danych Eurostatu w 2022 r. ubytek naturalny na 1000 mieszkańców w Unii Europejskiej wyniósł minus 2,8. Najwyższy przyrost naturalny zanotowano w Irlandii (4,4), na Cyprze (3,2) i w Luksemburgu (3,1). Natomiast ubytek naturalny odnotowano w 21 krajach członkowskich – największy w Bułgarii (minus 9,6), na Łotwie (minus 7,9) i Litwie (minus 7,4). Polska wraz z Niemcami i Portugalią z ubytkiem naturalnym na poziomie minus 3,9 uplasowała się na 16 miejscu spośród 27 krajów.

W 2022 r. przyrost rzeczywisty na 1000 mieszkańców Unii Europejskiej wyniósł 6,1, najwyższy odnotowano na Malcie (41,2), w Czechach (29,1), w Irlandii (26,2), w Estonii (25,3) oraz w Luksemburgu (23,6). Ubytek rzeczywisty wystąpił w 7 państwach, największy na Węgrzech (minus 9,5), w Grecji (minus 6,3) oraz w Bułgarii (minus 5,4). Polska z wynikiem minus 3,7 uplasowała się na 24 miejscu wśród krajów członkowskich Unii Europejskiej.

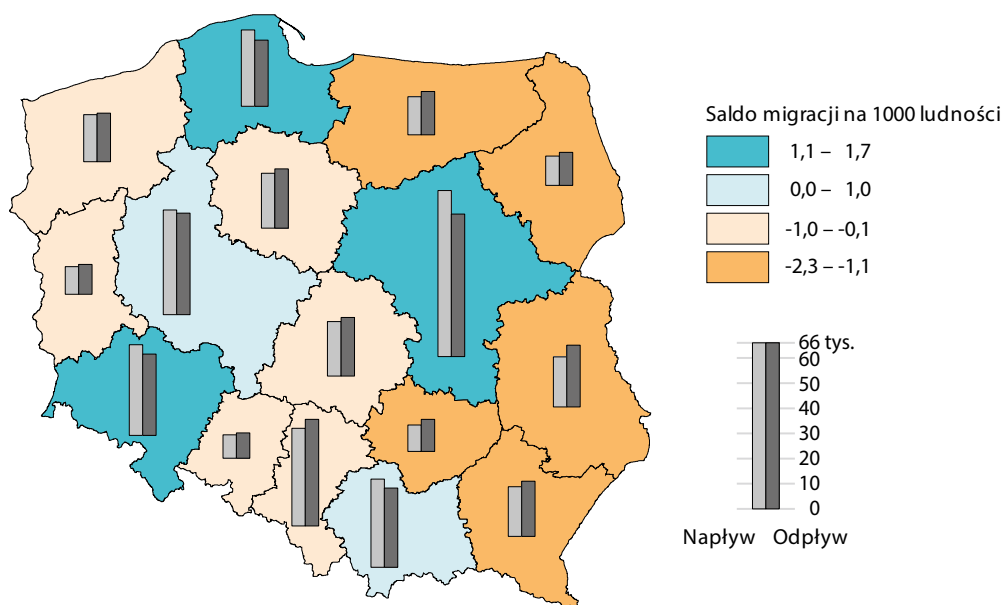
W 2021 r. współczynnik dzietności w Unii Europejskiej wyniósł średnio 1,53. Najwyższą wartość odnotowano we Francji (1,84), w Czechach (1,83) i w Rumunii (1,81), a najniższą na Malcie (1,13). W Polsce współczynnik dzietności wyniósł 1,33.

Średni wiek matek rodzących dzieci w Unii Europejskiej w 2021 r. wyniósł 31,1 lat. Najwyższy wiek odnotowano w Irlandii (32,7 lata), w Hiszpanii (32,6), w Luksemburgu (32,5), we Włoszech (32,4) oraz w Grecji (32,1), natomiast najniższy w Bułgarii (27,9 lat) i w Rumunii (28,2). W Polsce średni wiek rodzących kształtował się na poziomie 29,9 lat.

Migracje

Analizując dane o migracjach wewnętrznych ludności na pobyt stały, zaobserwowano, że w 2022 r. miejsce zamieszkania na pobyt stały zmieniło o 24,0 tys. osób więcej niż w 2020 r. i o 59,3 tys. osób mniej niż w 2019 r. W latach 2018-2022 dodatnie saldo migracji odnotowano w 5 województwach, w tym najwyższe w województwie mazowieckim (w 2022 r. 9,4 tys. osób), natomiast najniższe ujemne saldo migracji odnotowano w województwie lubelskim (5,3 tys. osób). Niezależnie od kierunku migracji w 2022 r. migrowały głównie osoby w wieku produkcyjnym (67,4%) oraz przedprodukcyjnym (24,6%).

W latach 2018-2022 w grupie miast liczących 100 tys. i więcej mieszkańców jedynie Warszawa oraz Gdańsk, Kraków, Rzeszów, Wrocław i Zielona Góra miały corocznie dodatnie saldo migracji wewnętrznych.

Mapa 1. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały w 2022 r.

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Z danych o migracjach zagranicznych na pobyt stały wynika, że w 2022 r. wyjechało z Polski 13,6 tys. osób – o 4,9 tys. więcej niż w 2020 r. (roku, w którym emigrowało najmniej osób w badanym okresie). 62,5% emigrujących to mężczyźni. Wyjeżdżały głównie osoby w wieku 30-39 lat (29,8%), kawalerowie lub panny (49,7%).

W 2022 r. głównym kierunkiem migracji dla 92,6% osób zmieniających kraj pobytu były kraje Unii Europejskiej. Kierunki te niezmiennie wynikały z możliwości łatwiejszego podejmowania pracy, głównie w Niemczech (3,9 tys. osób) i w Wielkiej Brytanii (3,5 tys. osób).

W 2022 r. wyjechało za granicę na okres ponad 6 miesięcy (i zgłosiło do ewidencji ludności wyjazd czasowy za granicę) 79,7 tys. osób, głównie z województw: śląskiego (9,6 tys. osób), małopolskiego (9,1 tys. osób) i dolnośląskiego (8,3 tys. osób), wśród których przeważały osoby w wieku 35-44 lat (36,7%).

W badanym okresie liczba osób przybywających do Polski była na tym samym poziomie co w 2018 r. i wyniosła 15,6 tys. w 2022 r. Osoby przyjeżdżające na stałe do Polski pochodziły przede wszystkim z krajów europejskich – głównie z Ukrainy (3,2 tys.), Wielkiej Brytanii (2,6 tys.) oraz Niemiec (2,3 tys.). Wśród wszystkich osób przyjeżdżających na pobyt stały 42,0% stanowiły dzieci do 9 roku życia, a 25,2% osoby w wieku 25-39 lat.

Tablica 3. Migracje zagraniczne długookresowe

Wyszczególnienie		2018	2019	2020	2021	2022
a – ogółem						
b – mężczyźni						
c – kobiety						
Emigracja	a	39586	39138	40127	51818	57584
	b	22325	22678	23663	30232	35801
	c	17261	16460	16464	21586	21783
Imigracja	a	68530	73135	63509	83451	84088
	b	40366	42671	36916	48884	47854
	c	28164	30464	26593	34567	36234

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Dane o migracjach długookresowych pochodzące ze źródeł administracyjnych (dotyczą tylko migracji zarejestrowanych), które są związane ze zmianą kraju zamieszkania na okres co najmniej 12 miesięcy, wykazują, że w 2022 r. liczba osób emigrujących była wyższa niż w 2018 r. o 18,0 tys. osób (31,3%), natomiast liczba imigrantów wzrosła o 15,6 tys. (18,5%).

Według danych Eurostatu w 2022 r. saldo migracji na 1000 mieszkańców Unii Europejskiej wyniosło 8,9. Najwyższe saldo odnotowano na Malcie (41,0), w Czechach (30,9) i w Estonii (29,5). Najniższą wartość zarejestrowano na Węgrzech (minus 4,6) i w Grecji (minus 0,2). W Polsce saldo migracji wyniosło 0,2.

Zdrowie

Stan zdrowia

Zdrowie obok edukacji jest jednym z najistotniejszych czynników determinujących jakość kapitału ludzkiego. Wyniki Europejskiego Badania Dochodów i Warunków Życia Ludności przeprowadzonego w 2021 r. wskazują, że 65,8% mieszkańców Polski w wieku 16 lat i więcej oceniło swój stan zdrowia jako dobry lub bardzo dobry (o 2,5 p.proc. więcej niż w 2020 r.).

Polepszenie stanu zdrowia w równym stopniu dotyczyło mężczyzn i kobiet, jednak to mężczyźni częściej oceniali swoje zdrowie bardzo dobrze (18,8% mężczyzn wobec 14,8% kobiet). W 2021 r. bardzo dobrze swój stan zdrowia oceniło 17,1% mieszkańców miast i 16,2% mieszkańców wsi. Najwięcej ocen bardzo dobrych odnotowano wśród osób w wieku 16-29 lat (42,6%) oraz w wieku 30-44 lata (25,1%). Wraz z wiekiem wzrastała negatywna ocena stanu zdrowia. Swój stan zdrowia jako zły i bardzo zły w 2021 r. określiło 16,0% badanych osób w wieku 60-74 lata (o 0,7 p.proc. mniej niż w 2020 r.).

W 2021 r. długotrwałe problemy zdrowotne wystąpiły u 33,7% badanych osób (o 2,6 p.proc. mniej niż w 2020 r.). Długotrwałe problemy zdrowotne częściej były zgłaszane przez mieszkańców miast (35,5%) niż mieszkańców wsi (31,2%).

Tablica 4. Osoby w wieku 16 lat i więcej według płci oraz samooceny stanu zdrowia

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021
	w %			
Mężczyźni				
Bardzo dobrze	18,3	18,2	17,4	18,8
Dobrze	46,0	47,2	49,1	50,7
Tak sobie, ani dobrze ani źle	24,7	23,5	24,0	21,5
Źle	9,0	8,8	7,8	7,5
Bardzo źle	2,1	2,2	1,7	1,5
Kobiety				
Bardzo dobrze	15,1	14,9	13,6	14,8
Dobrze	43,2	43,7	46,8	47,6
Tak sobie, ani dobrze ani źle	28,7	28,3	28,5	26,9
Źle	10,4	10,7	9,4	8,9
Bardzo źle	2,6	2,1	1,7	1,8

Źródło: EU-SILC – Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności.

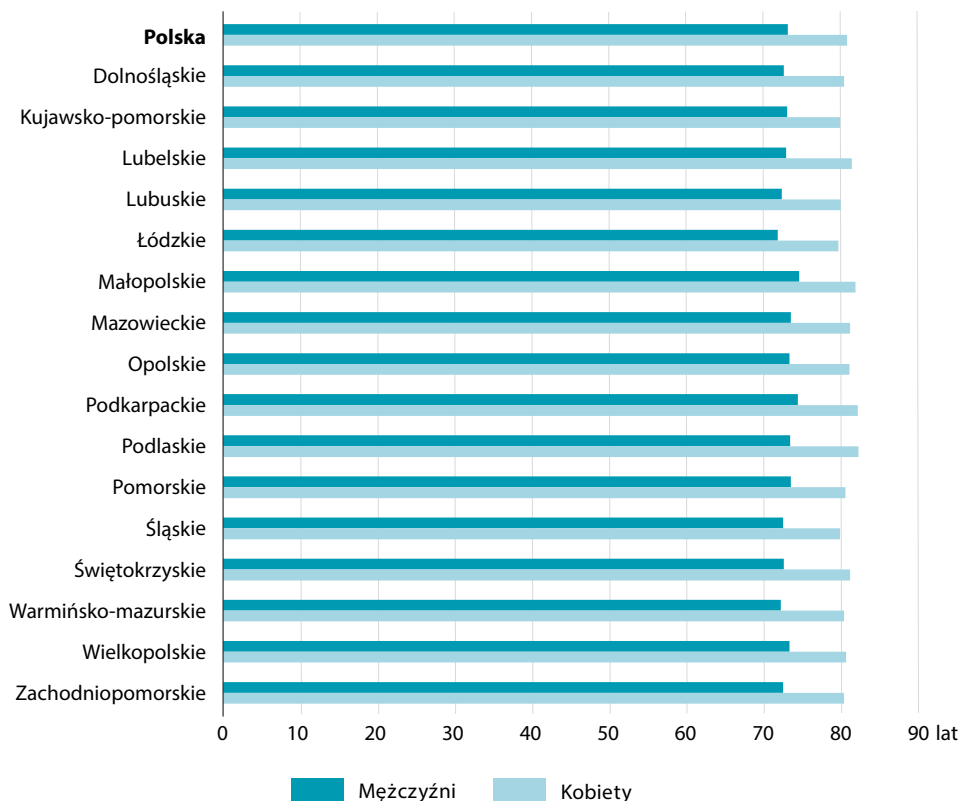
Przeciętne trwanie życia i umieralność

W Polsce wyraźnie zaznacza się zjawisko dużej nadumieralności mężczyzn w stosunku do kobiet i w konsekwencji znacznie niższy wskaźnik dalszego trwania życia mężczyzn. W 2022 r. przeciętna długość trwania życia mężczyzn wyniosła 73,4 lat, natomiast kobiet – 81,1 lat. Różnica między przeciętnym trwaniem życia kobiet i mężczyzn wyniosła 7,7 lat i zmniejszyła się w stosunku do 2021 r. o 0,2 roku.

W 2022 r. różnica między województwem o najdłuższym a województwem o najkrótszym przeciętnym dalszym trwaniu życia dla mężczyzn wyniosła 2,8 lat. Najniższe wartości dotyczyły mężczyzn mieszkających na terenie województwa łódzkiego (72,1 lat), a najwyższe mężczyzn z terenu województwa małopolskiego (74,9 lat). Wśród kobiet zróżnicowanie było mniejsze i wyniosło 2,6 roku. Najniższy wskaźnik zanotowano w odniesieniu do kobiet mieszkających na terenie województwa łódzkiego (80,0 lat), natomiast najwyższy dotyczył kobiet z województwa podlaskiego (82,6 lat). Przeciętne trwanie życia kobiet mieszkających w województwach leżących na terenie Polski wschodniej i południowo-wschodniej było dłuższe niż średnia dla kraju.

Według dostępnych danych Eurostatu w 2022 r. spośród państw europejskich najwyższy wskaźnik trwania życia mężczyzn odnotowano w Liechtensteinie, Szwajcarii, Szwecji (powyżej 81 lat), a najniższy na Łotwie (69,8 lat). Wśród kobiet za długowieczne można uznać mieszkanki Hiszpanii, Liechtensteinu, Szwajcarii, Luksemburga i Francji, których przeciętne trwanie życia wyniosło powyżej 85 lat. Najkrócej w Europie żyją Bułgarki – 78,1 lat. Polska, dla której dysproporcja między przeciętnym trwaniem życia mężczyzn i kobiet wyniosła w 2022 r. 7,8 lat, w rankingu państw europejskich według Eurostatu, znalazła się na 25 miejscu (na 29 możliwych). Różnica między trwaniem życia kobiet i mężczyzn była najwyższa na Łotwie (9,8 lat), a najniższa na Islandii (2,4 lat).

Wykres 7. Przeciętne trwanie życia w 2022 r.

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

W latach 2016-2022 przeciętnie co roku w Polsce umierało 437 tys. osób, od 2017 r. liczba zgonów przekroczyła 400 tys. i w 2022 r. było to już blisko 450 tys. Głównymi przyczynami zgonów były:

- choroby układu krążenia – 36,0% (43,3% w 2016 r.),
- nowotwory – 23,6% (odpowiednio 27,3%),
- choroby układów oddechowego i pokarmowego – 11,3% (odpowiednio 10,1%).

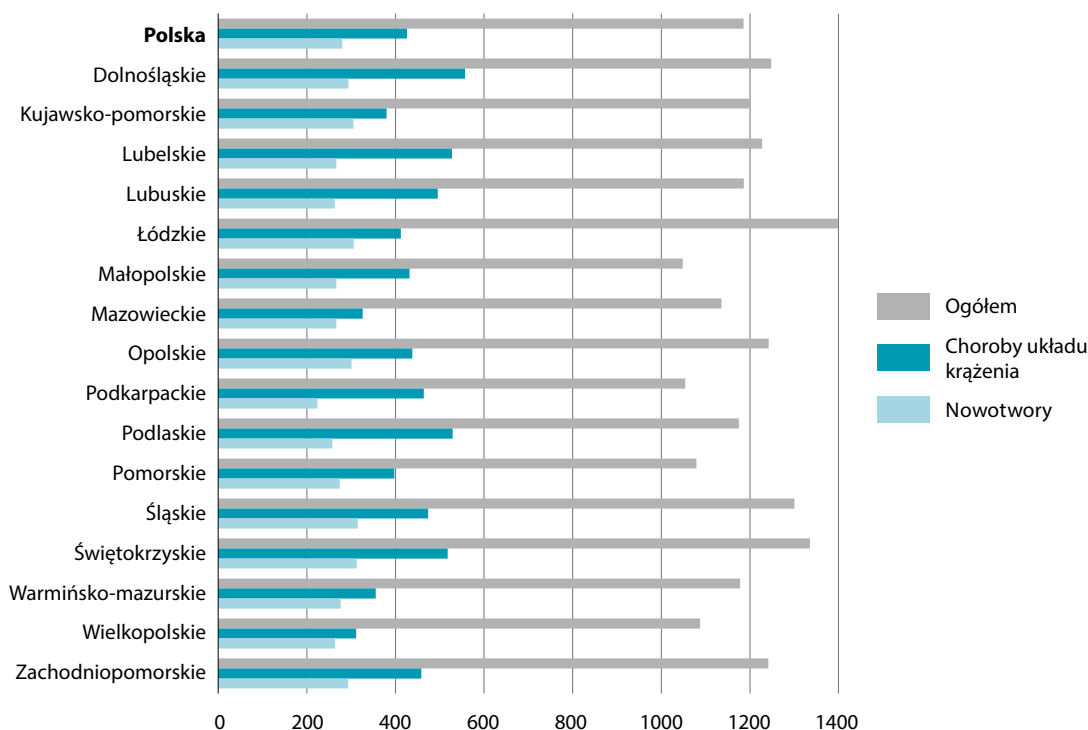
Tablica 5. Zgony według wybranych przyczyn

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
	na 100 tys. ludności				
Ogółem	1078,3	1067,3	1244,6	1367,5	1185,5
Choroby układu krążenia	437,2	421,0	455,1	475,8	426,2
Nowotwory	284,5	283,2	283,4	268,1	280,1
Choroby układu oddechowego	71,7	70,9	74,9	74,1	79,5
Choroby układu pokarmowego	45,1	45,8	49,1	54,5	54,3

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

W 2022 r. współczynnik zgonów na 100 tys. ludności wyniósł 1185,5. Najwyższą wartość odnotowano w województwie łódzkim – 1398,3, a najniższą w województwie małopolskim – 1048,6.

Wykres 8. Zgony na 100 tys. ludności według wybranych przyczyn w 2022 r.

Źródło: Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/.

Edukacja

Wychowanie przedszkolne

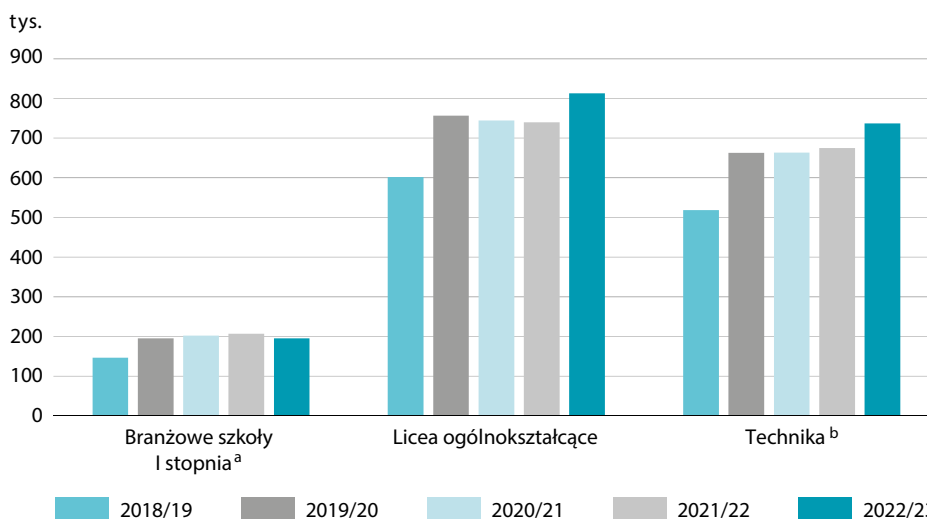
Kapitał ludzki kojarzony jest głównie z umiejętnościami oraz wykształceniem społeczeństwa¹. Edukacja przedszkolna uważana jest za pierwszy szczebel systemu oświaty i dotyczy dzieci w wieku 3-5 lat oraz 6-latków objętych obowiązkowym rocznym przygotowaniem przedszkolnym. Zapewnienie lepszego dostępu najmłodszych do edukacji ma szczególny wpływ na możliwości intelektualne człowieka, które zaczynają kształtować się już w pierwszych latach życia. W roku szkolnym 2022/23 objętych edukacją przedszkolną było 92,7% dzieci w wieku 3-5 lat (na obszarach wiejskich – 68,7%). W latach szkolnych 2018/19-2022/23 zaobserwowano wzrost dostępności tej formy edukacji, wyrażony wzrostem udziału dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (o 5,4 p.proc.). W województwie mazowieckim wskaźnik dzieci 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym przewyższał średnią krajową o 4,3 p.proc. i wyniósł 97,0%, natomiast w województwie kujawsko-pomorskim i warmińsko-mazurskim udział ten nie przekraczał 86%.

Polska pod względem dostępności wychowania przedszkolnego w 2021 r. plasowała się na 13 miejscu wśród krajów Unii Europejskiej. Wskaźnik uczestnictwa w edukacji przedszkolnej dzieci w wieku od 4 lat do osiągnięcia wieku obowiązku szkolnego (dla Polski 4-6 lat) wyniósł 95,4%, podczas gdy średnia dla krajów Unii Europejskiej wyniosła 94,9%.

Szkolnictwo ponadpodstawowe

Absolwenci gimnazjów lub szkół podstawowych najczęściej wybierali licea ogólnokształcące, do których w latach szkolnych 2018/19-2022/23 uczęszczało ponad 45% uczniów szkół ponadpodstawowych. Jednocześnie, w tym okresie obserwowano jednak systematyczny wzrost zainteresowania szkołami umożliwiającymi naukę zawodu.

Wykres 9. Uczniowie szkół ponadpodstawowych według typów szkół

a W roku szkolnym 2018/19 łącznie z zasadniczymi szkołami zawodowymi. b łącznie z ogólnokształcącymi szkołami artystycznymi dającymi uprawnienia zawodowe. Od roku szkolnego 2020/21 łącznie z branżowymi szkołami II stopnia.

Źródło: System Informacji Oświatowej (SIO).

¹ Por. Schultz T.W. (1961), Investment in Human Capital, The American Economic Review, vol. 51, 1961, no 1.

Udział uczniów techników wzrósł z 40,8% w roku szkolnym 2018/19 do 42,2% w roku szkolnym 2022/23, natomiast zmniejszył się udział uczniów liceów ogólnokształcących (o 0,9 p.proc.). Poziom zainteresowania branżowymi szkołami I stopnia (do roku szkolnego 2016/17 zasadniczymi zawodowymi) wahał się w analizowanym okresie od 11,2% do 12,8%. Reforma szkolnictwa zawodowego w 2012 r. zlikwidowała technika uzupełniające dla dorosłych, co w znaczny sposób utrudniło absolwentom zasadniczych szkół zawodowych zdobycie wykształcenia średniego. Reforma systemu oświaty wprowadzana od 2017 r. ma na celu uelastyczenie struktury szkolnictwa zawodowego i ponowne zapewnienie dostępu do dalszego kształcenia przez wprowadzenie branżowej szkoły II stopnia, w której edukację mogą kontynuować absolwenci zasadniczych szkół zawodowych oraz branżowych szkół I stopnia, włącznie z możliwością przystąpienia do egzaminu maturalnego.

Kompetencje uczniów

Na podstawie obserwacji wyników osiągniętych przez gimnazjalistów w ramach odbywającego się co trzy lata i koordynowanego przez OECD Programu Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów PISA, można zaprezentować wnioski dotyczące jakości systemu edukacji w Polsce. Badanie to (w 2018 r. przeprowadzone w 79 krajach i regionach) określa umiejętności 15-latków w trzech obszarach: czytanie i interpretacja, nauki przyrodnicze oraz matematyka, a jego wyniki w sposób obiektywny i porównywalny w skali międzynarodowej pozwalają odpowiedzieć na pytanie, czy młodzi ludzie potrafią efektywnie analizować, rozumować i jasno przekazywać swoje myśli oraz czy są przygotowani do uczenia się przez całe życie.

Tablica 6. Wyniki programu PISA w Polsce (program międzynarodowej oceny umiejętności 15-letnich uczniów)

Wyszczególnienie	2012			2015			2018		
	ogółem	chłopcy	dziewczęta	ogółem	chłopcy	dziewczęta	ogółem	chłopcy	dziewczęta
	średni wynik w punktach								
Matematyka	518	520	516	504	511	499	516	516	515
Czytanie i interpretacja	518	497	539	506	491	521	512	495	528
Rozumowanie w naukach przyrodniczych	526	524	527	501	504	498	511	511	511

Źródło: Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, Instytut Badań Edukacyjnych.

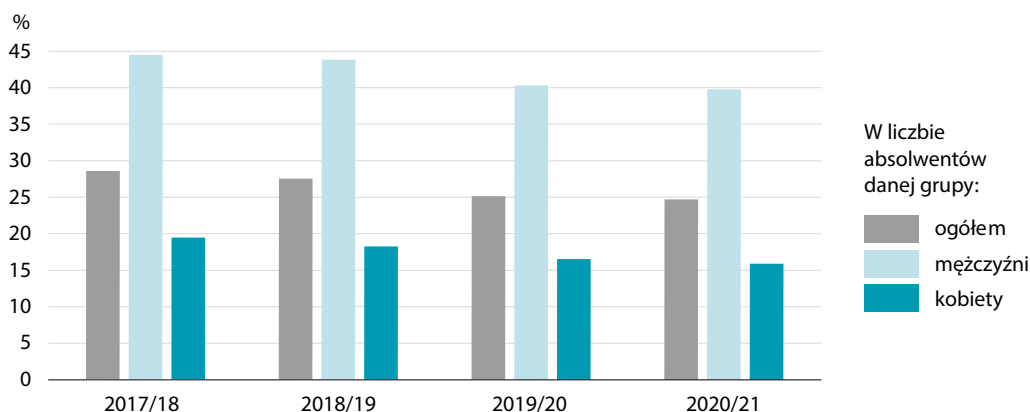
W badaniu umiejętności czytania i interpretacji Polska z wynikiem 512 punktów znalazła się na 4 miejscu w Unii Europejskiej i na 10 miejscu wśród krajów i regionów biorących udział w badaniu. Od 2015 r. średni wynik polskich uczniów z czytania i interpretacji poprawił się o 6 punktów. W zakresie umiejętności matematycznych Polska z wynikiem 516 punktów (wzrost o 12 punktów) zajęła 3 miejsce (co oznaczało jednocześnie wzrost o 6 pozycji w stosunku do 2015 r.) wśród krajów Unii Europejskiej i 10 miejsce wśród krajów i regionów biorących udział w badaniu. W obszarze nauk przyrodniczych Polska z wynikiem 511 punktów zajęła 11 miejsce wśród państw i regionów biorących udział w badaniu (3 miejsce wśród krajów Unii Europejskiej). Rezultat ten był o 10 punktów wyższy niż w 2015 r.

Szkolnictwo wyższe

O wzroście jakości kapitału ludzkiego i chęci inwestowania w jego rozwój najbardziej świadczy powszechna tendencja do zdobywania wykształcenia na poziomie wyższym. Miernikiem obiektywnie odzwierciedlającym uczestnictwo w edukacji na tym poziomie nauczania jest współczynnik skolaryzacji, który w latach akademickich 2018/19-2022/23 wzrósł o 2,7 p.proc. W analizowanym okresie odnotowano systematyczny spadek udziału grupy studentów kształcących się na studiach pierwszego stopnia (o 3,2 p.proc.) i drugiego stopnia (o 3,0 p.proc.). Jednocześnie udział osób kształcących się w systemie studiów magisterskich jednolitych wzrósł o 6,2 p.proc.

W ostatnich latach w Polsce obserwowano spadek udziału absolwentów kierunków studiów technicznych i przyrodniczych w ogólnej liczbie absolwentów uczelni – z 28,5% w roku akademickim 2017/18 do 24,7% w roku akademickim 2020/21.

Wykres 10. Absolwenci technicznych i przyrodniczych^a kierunków studiów

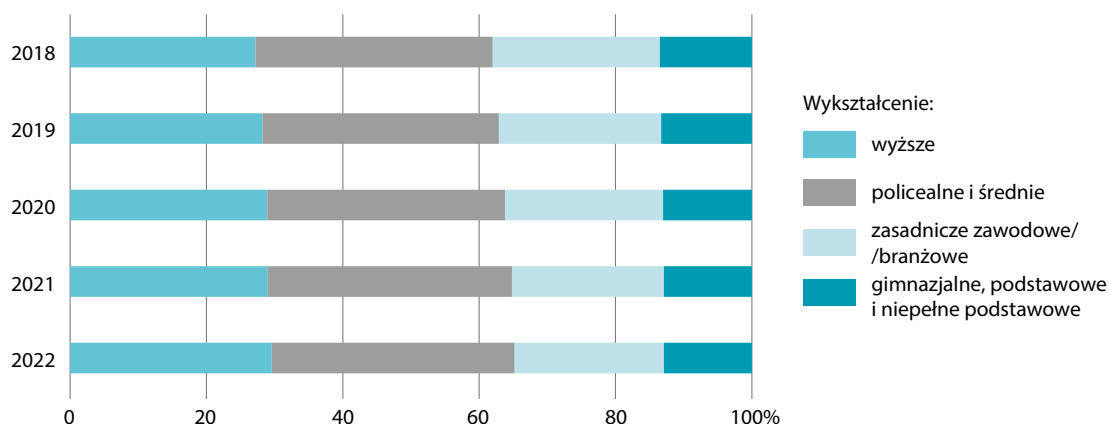

^a Podział na grupy kierunków kształcenia według Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Kierunków Kształcenia ISCED-F 2013. Źródło: S-10 Sprawozdanie o studiach wyższych, Zintegrowany System Informacji o Nauce i Szkolnictwie Wyższym POL-on.

W 2021 r. Polska uplasowała się na 10 miejscu (razem z Litwą) wśród 27 krajów Unii Europejskiej pod względem liczby absolwentów przyrodniczych, technicznych i informatycznych kierunków studiów na 1000 ludności w wieku 20-29 lat, osiągając wartość wskaźnika 18,2 osób.

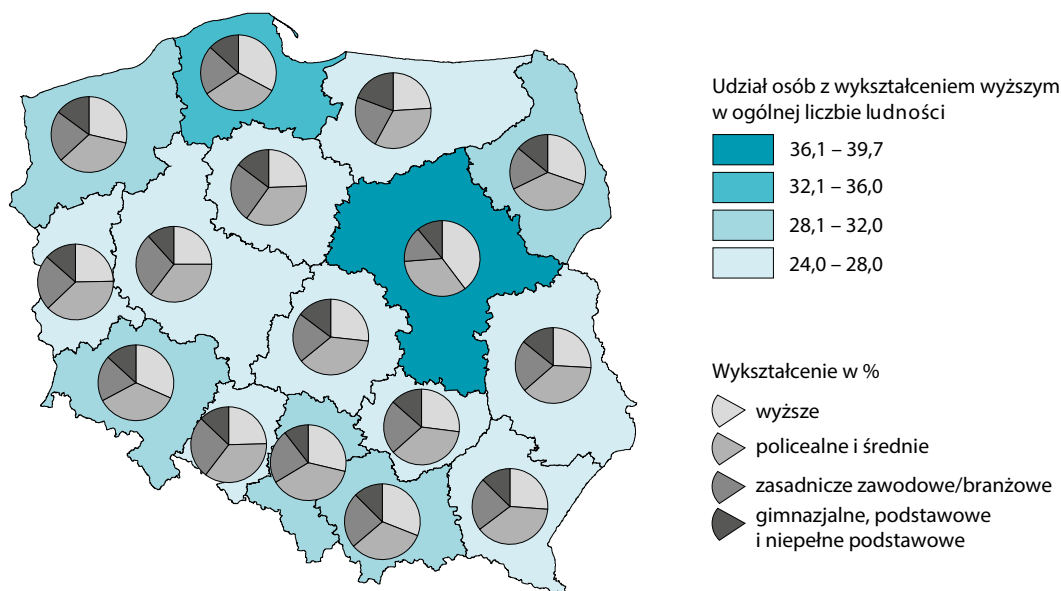
Poziom wykształcenia społeczeństwa

Korzystne zmiany zachodzące w systemie kształcenia i wychowania wpłynęły na poprawę poziomu wykształcenia społeczeństwa. W latach 2018-2022 zaobserwowano systematyczny wzrost (łącznie o 2,4 p.proc.) udziału osób z wykształceniem wyższym w populacji osób w wieku 15-64 lata. Analiza struktury wykształcenia według płci wskazuje, że kobiety były lepiej wykształconą grupą niż mężczyźni – w 2022 r. 35,5% kobiet legitymowało się dyplomem uczelni wobec 23,7% mężczyzn. Jednocześnie nastąpił spadek udziału osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym/branżowym (o 2,6 p.proc.) oraz z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (o 0,6 p.proc.). Wzrósł natomiast udział osób z wykształceniem policealnym i średnim (o 0,8 p.proc.).

Wykres 11. Ludność w wieku 15-64 lata według poziomu wykształcenia (dane średnioroczne)

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Analizując wykształcenie społeczeństwa w poszczególnych województwach, zdecydowanie najlepiej prezentowało się województwo mazowieckie, w którym 39,7% osób legitymowało się dyplomem ukończenia studiów, zaś udział osób o najniższym poziomie wykształcenia (zasadniczym zawodowym/ / branżowym, gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym) był najniższy w kraju i wyniósł 26,2%.

Mapa 2. Ludność w wieku 15-89 lat według poziomu wykształcenia w 2022 r. (dane średnioroczne)

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Polska należy do czołówki państw europejskich pod względem poziomu wykształcenia mieszkańców. Udział osób w wieku 25-64 lata, które ukończyły edukację na poziomie co najmniej średnim, wyniósł 93,5% w 2022 r. przy średniej 79,5% dla krajów Unii Europejskiej. Polska w porównaniach międzynarodowych uplasowała się na 11 miejscu wśród krajów Unii Europejskiej pod względem wykształcenia osób w wieku 30-34 lata – 46,6% osób z wykształceniem wyższym (o 3,8 p.proc. więcej niż średnia dla Unii Europejskiej). Według szacunków Biura ds. Raportu Rozwoju Społecznego ONZ średnia liczba lat edukacji formalnej, którą odbyły osoby w wieku 25 lat i więcej w 2021 r., wyniosła 13,2 lat, a Polska zajęła 5 miejsce wśród 27 krajów Unii Europejskiej.

Uczenie się osób dorosłych

W 2022 r. według wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) 7,6% osób w wieku 25-64 lata deklaroowało uczestnictwo w edukacji obejmującej uczenie się formalne (szkoła i studia wyższe) i kształcenie pozaformalne (różnego rodzaju kursy i szkolenia). Wskaźnik ten oscylował od 3,7% w 2020 r. do 7,6% w 2022 r. Największe zainteresowanie pogłębianiem i poszerzaniem zdobytej wiedzy wykazywali mieszkańcy województwa małopolskiego, gdzie 12,7% (o 5,1 p.proc. więcej od średniej krajowej) osób badanej populacji uczestniczyło w różnych formach kształcenia ustawicznego.

Tablica 7. Kształcenie osób dorosłych w wieku 25-64 lata

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
	w %				
Polska	5,7	4,8	3,7	5,4	7,6
w tym kobiety	6,3	5,4	4,3	5,9	8,3
Unia Europejska	11,1	11,3	9,2	10,8	11,9
w tym kobiety	12,2	12,4	10,0	11,6	12,9

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) i baza danych Eurostatu (eurostat.ec.europa.eu/portal).

Nieco odmienny obraz aktywności edukacyjnej dorosłych Polaków wyłania się na podstawie bardziej szczegółowych i miarodajnych (ze względu na 12-miesięczny okres odniesienia) wyników odbywającego się co sześć lat, międzynarodowego badania Uczenie się osób dorosłych (do 2016 r. – badanie Kształcenie dorosłych). W 2022 r. szeroko rozumianym uczeniu się obejmującym wszelkiego rodzaju jego formy (w tym również uczenie się nieformalne) uczestniczyło 54,0% osób w wieku 18-69 lat (o 8,1 p.proc. więcej niż w 2016 r.). W edukacji pozaformalnej brało udział mniej osób niż w 2016 r. (spadek odpowiednio z 21,4% do 19,8%). Zmniejszył się również udział osób uczestniczących w kształceniu formalnym (z 11,3% do 9,2%), a znacząco wzrósł udział osób dorosłych w uczeniu się nieformalnym (z 31,4% do 48,3%).

Tablica 8. Osoby w wieku 18-69 lat uczestniczące w kształceniu formalnym, pozaformalnym i nieformalnym według płci i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Osoby uczestniczące w							
	jakiegokolwiek formie uczenia się		kształceniu formalnym		edukacji pozaformalnej		uczeniu się nieformalnym	
	2016	2022	2016	2022	2016	2022	2016	2022
	w %							
Ogółem	45,9	54,0	11,3	9,2	21,4	19,8	31,4	48,3
mężczyźni	45,3	52,6	10,4	7,9	21,7	18,7	30,8	46,7
kobiety	46,4	55,3	12,2	10,5	21,1	20,8	32,0	49,8
Miasta	49,9	56,9	11,7	9,1	25,4	21,4	34,3	51,1
Wieś	39,5	49,7	10,7	9,4	15,2	17,4	27,0	44,0

Źródło: Badanie Kształcenie dorosłych 2016 (KD) i badanie Uczenie się osób dorosłych 2022 (UD).

Według wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w 2022 r. wskaźnik uczestnictwa osób w wieku 25-64 lata w kształceniu był w Polsce o ponad jedną trzecią niższy niż w krajach Unii Europejskiej i wyniósł 7,6% (przy średniej 11,9% dla Unii Europejskiej). Stosunkowo niewielką aktywność edukacyjną dorosłych Polaków w porównaniu z innymi państwami potwierdzają również wyniki badania Kształcenie dorosłych. W 2016 r. w edukacji formalnej lub pozaformalnej uczestniczyło 25,5% badanych osób w wieku 25-64 lata. Wśród krajów Unii Europejskiej gorszy wynik odnotowano jedynie w Rumunii, Grecji i Bułgarii.

Znajomość języków obcych wśród osób dorosłych

Jednym z czynników warunkujących rozwój kapitału ludzkiego, którego rola stale rośnie wraz z postępującą globalizacją informacji, pracy, nauki oraz kultury, jest znajomość języków obcych. Kompetencje językowe wpływają na wyższy poziom mobilności pracowników i wzrost konkurencyjności gospodarki. Zgodnie z wynikami badania Uczenie się osób dorosłych w 2022 r. 72,8% osób w wieku 18-69 lat deklaruowało znajomość jakiegokolwiek języka obcego. Najliczniejszą grupę stanowili respondenci umiejący posługiwać się tylko jednym językiem (45,8%), wśród których 62,0% opanowało go na poziomie podstawowym. Respondenci potrafiący posługiwać się więcej niż jednym językiem obcym stanowili 27,0% badanej populacji, 29,8% z nich określiło swój poziom kompetencji odnośnie do pierwszego znanego języka obcego jako średni. Wyższy poziom kompetencji językowych odnotowano wśród respondentów znających dwa i więcej języków obcych – 33,2% osób w tej grupie twierdziło, że potrafi porozumiewać się swobodnie co najmniej jednym z nich. Wśród respondentów znających tylko jeden język obcy jego biegłą znajomość zadeklarowało 14,8% osób.

Obok znacznego udziału osób w wieku 18-69 deklarującego, że nie potrafi używać nawet kilku słów i wyrażeń w języku obcym (ponad jedna czwarta ankietowanych), 38,4% ogółu respondentów określała swoje umiejętności językowe na poziomie zaledwie podstawowym. Niecałe 35% badanej populacji oceniało posiadane kompetencje językowe na poziomie co najmniej średnim.

Tablica 9. Znajomość języków obcych wśród osób w wieku 18-69 lat w 2022 r.

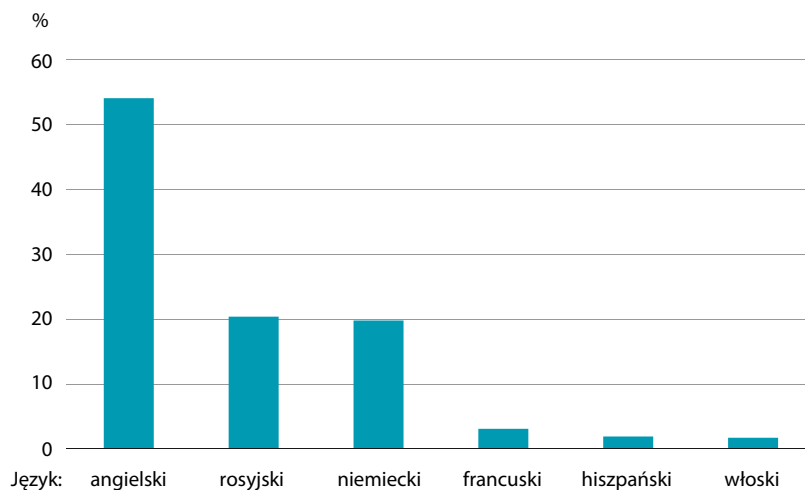
Wyszczególnienie	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Miasta	Wieś
	w %				
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Osoby znające języki obce	72,8	71,8	73,9	76,8	67,1
osoby znające jeden język	45,8	45,6	46,1	45,8	45,9
z tego oceniający jego znajomość na poziomie:					
podstawowym	62,0	61,1	62,9	56,0	71,0
średnim	23,2	23,3	23,0	26,2	18,7
zaawansowanym	14,8	15,6	14,1	17,8	10,3
osoby znające dwa języki i więcej	27,0	26,2	27,8	31,0	21,1
z tego oceniający znajomość pierwszego języka na poziomie:					
podstawowym	37,0	36,2	37,8	34,3	42,8
średnim	29,8	29,9	29,7	29,1	31,2
zaawansowanym	33,2	33,9	32,5	36,6	26,0
z tego oceniający znajomość drugiego języka na poziomie:					
podstawowym	68,8	68,7	68,9	66,3	74,4
średnim	23,5	24,0	23,0	25,6	18,7
zaawansowanym	7,7	7,3	8,1	8,1	6,9
Osoby nieznaną żadnego języka obcego	27,2	28,2	26,1	23,2	32,9

Źródło: Badanie Uczenie się osób dorosłych (UD).

Zdecydowanie najwięcej osób deklarowało znajomość jednego z trzech języków obcych: angielskiego, rosyjskiego i niemieckiego. Spośród nich najbardziej popularny był język angielski, którym potrafiło posługiwać się na różnym stopniu zaawansowania 54,1% dorosłych Polaków. Stosunkowo dużą popularnością cieszyły się również języki francuski, hiszpański i włoski (odpowiednio 3,1%, 1,9% i 1,7% respondentów deklarowało ich znajomość). Najwyższy poziom umiejętności deklarowały osoby posługujące się językiem angielskim, gdzie 54,1% tej grupy respondentów osiągnęło co najmniej średni poziom kompetencji oraz hiszpańskim (46,5%). Średni i zaawansowany stopień biegłości uzyskało 40,7% osób posługujących się językiem włoskim, 38,7% francuskim i 31,8% niemieckim. Zwracają uwagę niskie kompetencje językowe osób deklaruujących znajomość drugiego pod względem popularności języka rosyjskiego – zaledwie 19,2% osób w tej grupie respondentów potrafiła posługiwać się nim na poziomie co najmniej średnim.

Pod względem stopnia rozpowszechnienia języków obcych Polska osiągnęła wynik powyżej średniej dla Unii Europejskiej. W 2016 r., zgodnie z wynikami badania Kształcenie dorosłych, 67,0% osób w wieku 25-64 lata deklarowało znajomość jakiegokolwiek języka obcego (przy średniej 64,6% dla krajów Unii Europejskiej). Jednak poziom ich znajomości znacznie odbiegał od średniej odnotowanej dla krajów wspólnoty. W Polsce 40,9% osób w wieku 25-64 lata zadeklarowało, że najlepiej sobie znanym językiem obcym posługiwało się na poziomie dobrym lub zaawansowanym (55,1% w Unii Europejskiej).

Wykres 12. Znajomość języków obcych w 2022 r.

Źródło: Badanie Uczenie się osób dorosłych (UD).

Rynek pracy

Aktywność zawodowa

Wykorzystanie kapitału ludzkiego na rynku pracy można ocenić przede wszystkim poprzez określenie statusu na rynku pracy ludności aktywnej zawodowo.

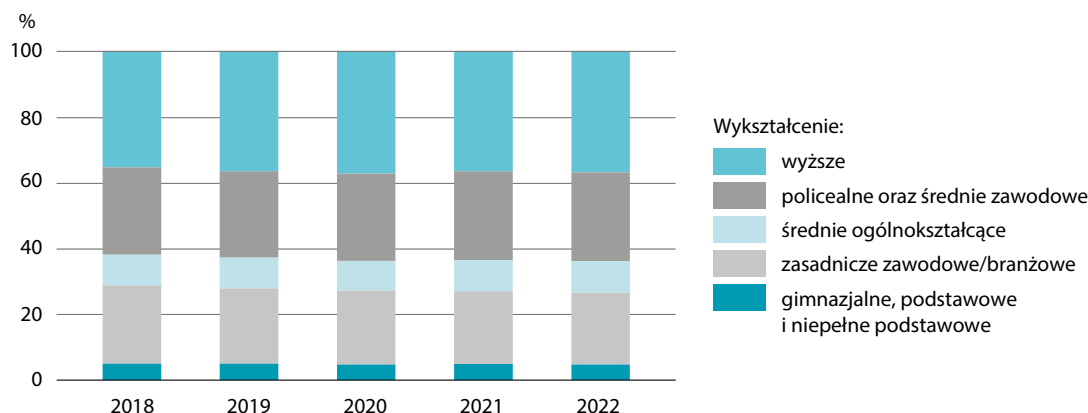
Tablica 10. Ludność aktywna zawodowo w wieku 15-89 lat według statusu na rynku pracy (dane średnioroczne)

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
	w tys.				
Ogółem	16942	16841	16765	17236	17240
Pracujący	16283	16283	16228	16656	16742
Bezrobotni	659	558	537	580	498

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

W latach 2018-2022 liczba osób aktywnych zawodowo w Polsce wzrosła o prawie 300 tys. Liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się o 161 tys., a liczba pracujących wzrosła o 459 tys. Współczynnik aktywności zawodowej w 2022 r. wyniósł 58,0% (wzrost o 0,2 p.proc. w stosunku do 2021 r.). Najwyższy poziom współczynnika odnotowano w województwie mazowieckim (62,2%, a w 2021 r. – 61,9%), a najniższy w województwie podkarpackim – 52,8% (spadek o 0,1 p.proc. w stosunku do 2021 r.) oraz śląskim i warmińsko-mazurskim – po 55,4% (wzrost odpowiednio o 0,1 p.proc. i o 0,2 p.proc.).

Wykres 13. Ludność aktywna zawodowo w wieku 15-89 lat według poziomu wykształcenia (dane średnioroczne)

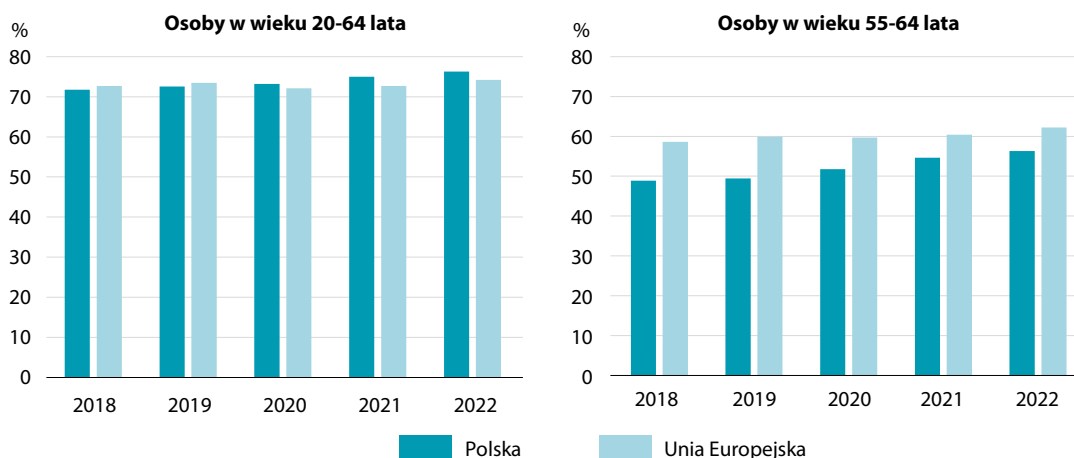

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

W warunkach zmieniającej się sytuacji na rynku pracy jednym z najważniejszych czynników decydujących o sukcesie zawodowym jest wykształcenie oraz zdobyta dzięki niemu wiedza i umiejętności. Potwierdza to fakt, że z każdym rokiem wzrasta w Polsce liczba osób aktywnych zawodowo posiadających wyższe wykształcenie. W latach 2018-2022 przyrost ten wyniósł 2,2 p.proc. Województwami, w których w badanym okresie odnotowano najwyższy przyrost liczby osób aktywnych zawodowo posiadających wykształcenie wyższe, były województwa: pomorskie, kujawsko-pomorskie i lubuskie (odpowiednio o 12,7%, o 10,7% i o 10,3%).

W 2022 r. w Polsce wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata wyniósł 76,7%, co stanowiło wzrost o 5,3 p.proc. w stosunku do 2018 r. W całym badanym okresie utrzymywała się natomiast różnica pomiędzy wysokością wskaźnika zatrudnienia dla mężczyzn i kobiet. Różnica ta, wynosząca w 2018 r. 13,8 p.proc. na niekorzyść kobiet, w 2022 r. zmniejszyła się do poziomu 12,9 p.proc. Województwem o najwyższym wskaźniku w 2022 r. było województwo mazowieckie – 81,4% (86,8% – mężczyźni i 76,2% – kobiety). Najniższy wskaźnik (68,7%) odnotowano w województwie podkarpackim (76,5% – mężczyźni i 60,6% – kobiety).

Wykres 14. Wskaźnik zatrudnienia w Polsce i w Unii Europejskiej (dane średnioroczne)

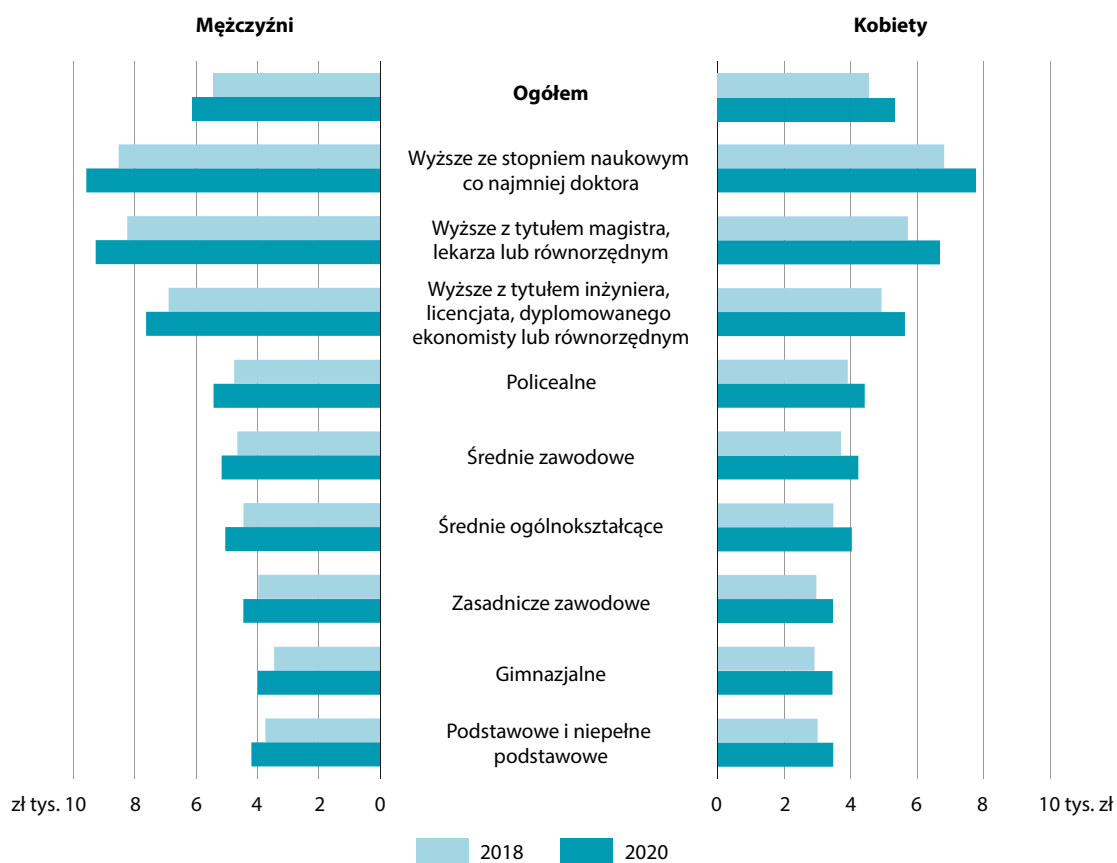
Źródło: dane Eurostatu (Labour Force Survey).

W grupie wiekowej 55-64 lata dysproporcja w wysokości wskaźnika zatrudnienia pomiędzy Polską a krajami Unii Europejskiej wyniosła 9,5 p.proc. w 2018 r. i 5,9 p.proc. w 2022 r. na niekorzyść Polski. W Polsce jednak wysokość wskaźnika systematycznie wzrastała od 47,7% w 2018 r. do 56,4% w 2022 r. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w województwie mazowieckim – 64,7% (dla mężczyzn 76,4%, a dla kobiet 53,8%).

Wynagrodzenia

Wyniki badania wynagrodzeń przeprowadzonego w październiku w 2018 r. i 2020 r. pokazują efekty inwestycji w kapitał ludzki poprzez podnoszenie poziomu wykształcenia. Jednocześnie potwierdzają one występowanie znacznych dysproporcji w wynagrodzeniach kobiet i mężczyzn, niezależnie od posiadanego wykształcenia.

Dane zawarte na wykresie 15 obrazują bezpośredni związek pomiędzy poziomem wykształcenia a wysokością wynagrodzenia brutto. Zależność ta jest tym bardziej widoczna, im wyższy jest formalny poziom wykształcenia. Mniejsze zróżnicowanie płac w grupie osób z wykształceniem średnim i niższym może wskazywać na fakt, że większą rolę odgrywają tu posiadane przez pracowników umiejętności. W październiku 2020 r. w Polsce najwyższe przeciętne wynagrodzenie brutto otrzymywały osoby legitymujące się wykształceniem wyższym ze stopniem naukowym co najmniej doktora. W populacji mężczyzn wynagrodzenie to wyniosło 9588,17 zł i było wyższe od wynagrodzenia kobiet o 1823,54 zł. Województwem, w którym zarówno mężczyźni, jak i kobiety z wykształceniem wyższym ze stopniem naukowym co najmniej doktora osiągnęli najwyższe wynagrodzenie w skali kraju, było województwo wielkopolskie. Wynagrodzenie mężczyzn utrzymywało się tu na poziomie 10953,06 zł, podczas gdy wynagrodzenie kobiet było niższe o 2351,94 zł. W 2020 r. województwem, w którym osoby posiadające najwyższy poziom wykształcenia otrzymywały stosunkowo najniższe wynagrodzenie, było województwo kujawsko-pomorskie (7294,79 zł mężczyźni i 6307,67 zł kobiety).

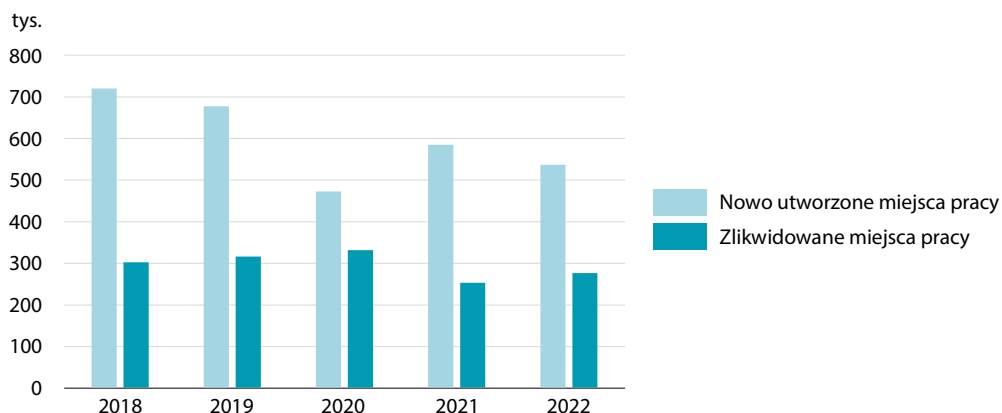
Wykres 15. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto^a według płci i poziomu wykształcenia

a Dane za październik.

Źródło: Z-12 Sprawozdanie o strukturze wynagrodzeń według zawodów.

Miejsca pracy

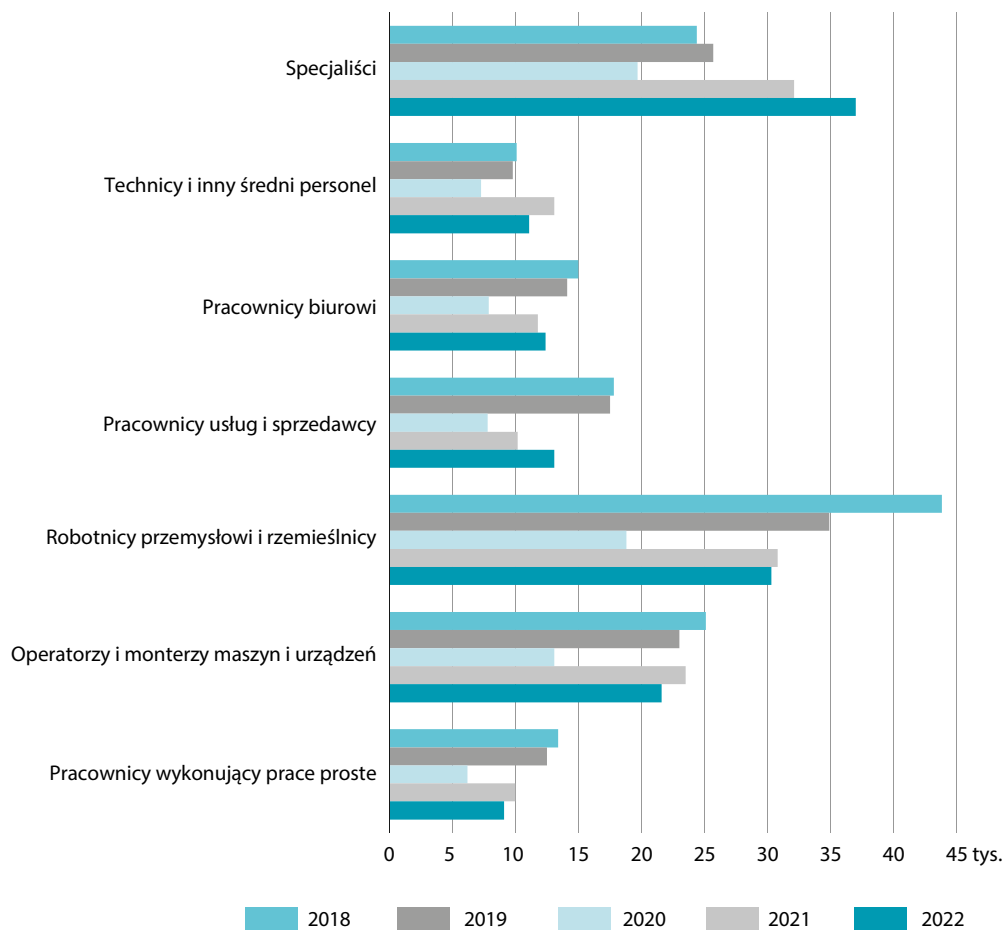
Bezpośredni wpływ na sytuację na rynku pracy ma tworzenie i likwidacja miejsc pracy. W 2022 r. powstało w Polsce 534,8 tys. nowych miejsc pracy (o 64,4 tys. więcej niż w 2020 r.), zlikwidowano natomiast 275,0 tys. miejsc (o 54,8 tys. mniej niż w 2020 r.). Nowo utworzone miejsca pracy powstały przede wszystkim w województwie mazowieckim (126,3 tys.), natomiast najmniej nowych miejsc pracy utworzono w województwie opolskim (8,2 tys.).

Wykres 16. Nowo utworzone i zlikwidowane miejsca pracy

Źródło: Z-05 Badanie popytu na pracę.

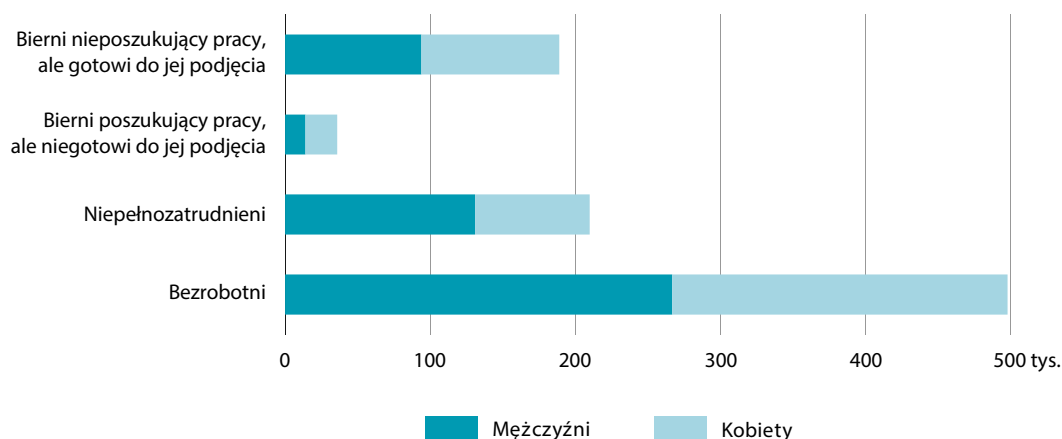
Analiza wolnych miejsc pracy w latach 2021-2022 wskazuje względną stabilizację. Najwyższy przyrost miał miejsce w grupie specjalści (4,9 tys.) oraz pracownicy usług i sprzedawcy (2,9 tys.). Rozkład wolnych miejsc pracy był nierównomierny w poszczególnych województwach. W 2022 r. ze 139,8 tys. wolnych miejsc pracy najwięcej było w województwie mazowieckim (36,7 tys.) oraz wielkopolskim i śląskim (odpowiednio 14,9 tys. i 14,8 tys.), a najmniej w województwie świętokrzyskim (2,0 tys.).

Wykres 17. Wolne miejsca pracy według wybranych grup zawodów
Średnia ze stanów na koniec kwartałów

Źródło: Z-05 Badanie popytu na pracę.

Niedopasowania strukturalne są przede wszystkim skutkiem stosunkowo niskiej mobilności siły roboczej. Niezbyt duża skala migracji wewnętrznych z terenów o niskim popycie do terenów o popycie wyższym powoduje przestrzenną koncentrację bezrobocia. Niedobory pracowników mają miejsce przede wszystkim w dynamicznie rozwijających się regionach, głównie w dużych aglomeracjach miejskich.

Wykres 18. Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy^a w 2022 r.

a Osoby w wieku 15-74 lata.

Źródło: Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Głównymi miernikami określającymi stopień niedopasowania podaży i popytu na pracę są poziom i natężenie bezrobocia. Na uwagę zasługują też zbiorowości znajdujące się na pograniczu pomiędzy pracą a bezrobociem oraz bezrobociem a biernością zawodową, które z okresu na okres mogą zmienić swój status na rynku pracy i płynnie przechodzić do populacji bezrobotnych oraz z niej wychodzić. Stanowią ją grupy osób niepełnozatrudnionych, które byłyby gotowe pracować więcej godzin tygodniowo, biernych zawodowo poszukujących pracy, ale niegotowych do jej podjęcia oraz biernych zawodowo nieposzukujących pracy, ale gotowych do jej podjęcia. Suma osób bezrobotnych, osób potencjalnie aktywnych zawodowo oraz niepełnozatrudnionych daje obraz niewykorzystanych w pełni potencjalnych zasobów pracy. W 2022 r. osoby należące do powyższych kategorii liczyły w sumie 855 tys. Różnica między mężczyznami i kobietami była znikoma (428 tys. wobec 427 tys.). Podobna relacja dotyczyła osób biernych nieposzukujących pracy, ale gotowych do jej podjęcia (odpowiednio 94 tys. i 95 tys.). W przypadku niepełnozatrudnionych liczba kobiet była wyższa o 26 tys. od mężczyzn, a w przypadku osób bezrobotnych – niższa o 36 tys.

Kultura

Czytelnictwo

W badanym okresie instytucje samorządowe i organizacje pozarządowe inicjowały propagowanie czytelnictwa w ramach strategii oraz programów kierowanych do całej populacji lub określonych grup społecznych, wykorzystując przy tym potencjał bibliotek publicznych. Podstawowym zadaniem biblioteki jest rozwijanie i zaspokajanie zainteresowań czytelniczych oraz informacyjnych lokalnej społeczności. Działalność bibliotek służy udostępnianiu wiedzy i nauki oraz rozwojowi kultury. W latach 2018-2022 odnotowano wzrost liczby bibliotek publicznych (łącznie z filiami) z 7925 w 2018 r. do 8964 w 2022 r. Najliczniejszą grupę spośród 1342 bibliotek specjalistycznych działających w 2022 r. były biblioteki naukowe¹ – 57,5%. Większość placówek bibliotek publicznych funkcjonowała na wsi – 64,8%.

¹ Dane o bibliotekach naukowych uwzględniają 14 bibliotek publicznych oraz 1 bibliotekę pedagogiczną, które posiadały także status biblioteki naukowej.

W 2022 r. liczba czytelników aktywnie wypożyczających zarejestrowanych w bibliotekach publicznych w przeliczeniu na 1000 ludności była niższa o 12,9% niż w 2018 r. Najwięcej osób korzystających z zasobów bibliotecznych odnotowano w województwie małopolskim – na 1000 mieszkańców przypadało 170 czytelników w bibliotekach publicznych. W 2022 r. najwyższy wskaźnik wypożyczonych woluminów w bibliotekach publicznych na 1 czytelnika zarejestrowano w województwie świętokrzyskim – 22,0. W porównaniu z 2018 r. spadek wskaźnika wypożyczonych woluminów wystąpił tylko w województwie łódzkim (o 0,8%), a największy wzrost w województwie podkarpackim (o 12,6%). Wśród osób korzystających z zasobów bibliotek publicznych najwięcej było osób w wieku 25-44 lata – 25,3%. Biorąc pod uwagę kryterium wykonywanego zajęcia przeważały osoby pracujące – 38,8% oraz uczące się – 34,3% czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych. W 2022 r. udział komputerów oddanych do dyspozycji czytelników w bibliotekach publicznych wyniósł 48,6% ogólnej liczby komputerów figurujących w ewidencji, z tego 96,8% posiadało dostęp do Internetu. Podążając za oczekiwaniami społeczeństwa, biblioteki publiczne organizują różnego rodzaju imprezy stacjonarne oraz konferencje i seminaria. W 2022 r. odbyło się 203,1 tys. takich przedsięwzięć.

Tablica 11. Czytelnicy w bibliotekach

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
	w tys.				
Biblioteki naukowe	1167,1	1118,3	767,9	687,2	724,4
Biblioteki pedagogiczne (łącznie z filiami)	201,9	199,9	166,6	157,9	150,7
Biblioteki fachowe	17,9	14,2	9,4	9,4	8,2
Biblioteki fachowo-beletrystyczne	21,2	22,8	19,4	20,3	20,6
Ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (INTE)	1,0	0,8	0,4	0,4	0,3
Biblioteki towarzystw naukowych	0,8	0,6	0,4	0,4	0,5

Źródło: K-03 Sprawozdanie biblioteki.

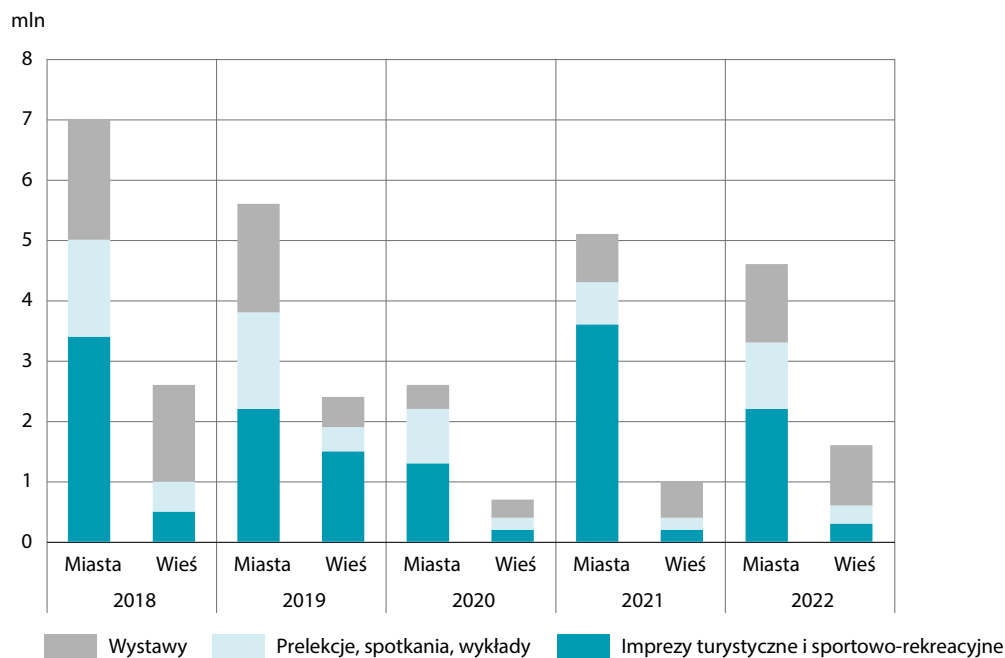
W 2022 r. Biblioteka Narodowa opublikowała raport dotyczący poziomu czytelnictwa w Polsce. Przeczytanie co najmniej jednej książki w ciągu roku potwierdziło 34% badanych, przy czym wskaźnik ten był wyższy wśród kobiet – 42%. W podziale według grup wieku, najwyższy udział czytających książki zaobserwowano wśród osób w wieku 15-24 lata – 48%.

Działalność oświatowa w instytucjach kultury

Celem działalności instytucji kultury jest wspieranie i rozwój wiedzy, doświadczenia oraz umiejętności posiadanych przez człowieka. Funkcjonowanie dużej liczby instytucji o charakterze kulturalnym na danym obszarze ułatwia jego mieszkańcom dostęp do różnego rodzaju imprez kulturalnych i oświatowych. Aby osiągnąć wysoki poziom zainteresowania społeczeństwa organizowanymi zajęciami, należy wziąć pod uwagę preferencje potencjalnych odbiorców. Instytucje te kreują aktywne postawy społeczne wśród dzieci i młodzieży poprzez dostępność atrakcyjnych form spędzania wolnego czasu. W wielu przypadkach samorządy lokalne wspierają finansowo projekty poszczególnych organizacji, których celem jest propagowanie szeroko rozumianej kultury.

W 2022 r. na terenie Polski prowadziły działalność 604 centra kultury, 649 domów kultury, 1310 ośrodków kultury, 287 klubów i 1108 świetlic. Zdecydowana większość świetlic – 95,5% oraz ośrodków kultury – 60,5% działała na wsi. Na terenie miast działało 80,8% klubów, 59,6% domów kultury i 58,9% centrów kultury. Największą liczbę instytucji kultury odnotowano w województwach: małopolskim – 431, śląskim – 344 i podkarpackim – 342, a najmniejszą w województwie lubuskim – 75.

Wykres 19. Uczestnicy wybranych imprez organizowanych w instytucjach kultury

Źródło: K-07 Sprawozdanie z działalności centrum kultury, domu kultury, ośrodka kultury, klubu, świetlicy.

Nabyte przez jednostkę kompetencje kulturowe sprzyjają tworzeniu nowych przedsięwzięć oraz wpływają na postawę otwartości w podejmowaniu działań na rzecz danej społeczności. W 2022 r. mieszkańcy miast częściej wybierali zwiedzanie wystaw – 2246,3 tys. zwiedzających, natomiast mieszkańcy wsi imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne – 950,2 tys. uczestników. W prelekcjach, spotkaniach i wykładach najchętniej uczestniczyli mieszkańcy województwa mazowieckiego, gdzie w 3558 zorganizowanych imprezach wzięło udział 172,4 tys. osób. Wystawy, które odbyły się w domach kultury, ośrodkach kultury, klubach i świetlicach chętniej odwiedzali mieszkańcy miast. W imprezach turystycznych i sportowo-rekreacyjnych najwięcej uczestników zanotowano w województwie małopolskim – 281,1 tys. osób, co stanowiło 12,4% wszystkich zainteresowanych.

Instytucje kultury oferują odbiorcom swoich usług udział w kursach. W 2022 r. po raz kolejny potwierdziło się duże zainteresowanie kursami języka obcego wśród dzieci i młodzieży szkolnej – stanowili oni 67,6% absolwentów.

Uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych

W latach 2018-2022 zaangażowanie społeczeństwa w życie kulturalne w poszczególnych województwach było zróżnicowane. Czynnikiem mającym wpływ na poziom aktywności mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych była dostępność instytucji kultury na danym obszarze. Większość kin, galerii oraz instytucji scenicznych swoją działalność zlokalizowała w miastach. Kina oferowały potencjalnym widzom zróżnicowany repertuar filmów produkcji polskiej i zagranicznej. W 2022 r. najwięcej seansów w przeliczeniu na 1 kino stałe odnotowało województwo kujawsko-pomorskie (6,6 tys.) i śląskie (6,1 tys.), a najmniej województwo lubelskie (2,3 tys.). Spadek liczby widzów w kinach stałych na 1000 ludności odnotowano w każdym województwie – najniższy w województwie opolskim (8,2%). Na przestrzeni analizowanego okresu zmniejszyła się liczba widzów w kinach stałych w przeliczeniu na jeden seans z 25 osób w 2018 r. do 19 osób w 2022 r. Działalność kin nie ogranicza się do rozpowszechniania filmów. Inne formy działalności kin to m.in. organizowanie odczytów, spotkań i prelekcji. W 2022 r. w tego rodzaju imprezach uczestniczyło 343,7 tys. osób. Najwięcej zainteresowanych odnotowano w województwie mazowieckim (76,0 tys. uczestników) i śląskim (50,1 tys.).

Tablica 12. Teatry i instytucje muzyczne

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności	388	374	118	125	246
Ludność na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych	392	380	377	372	385
Przedstawienia i koncerty na 1 instytucję	365	370	126	141	255

Źródło: K-01 Sprawozdanie z działalności artystycznej i rozrywkowej, Baza Demografia GUS, demografia.stat.gov.pl/BazaDemografia/

W 2022 r. teatry i instytucje muzyczne zorganizowały 53,0 tys. przedstawień i koncertów, na które wybrało się 9,3 mln osób, a liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności wyniosła 246 osób (o 142 osoby mniej niż w 2018 r.). Zmniejszyła się także liczba przedstawień i koncertów na 1 instytucję z 365 w 2018 r. do 255 w 2022 r.

Galerie, poza prowadzeniem działalności wystawienniczej, organizują imprezy o charakterze edukacyjnym. W 2022 r. w galeriach zorganizowano 3,2 tys. odczytów, prelekcji i spotkań z autorami wystaw oraz 10,4 tys. lekcji lub warsztatów. W 2022 r. 16,1% galerii udostępniała wystawy za pomocą „nowych mediów”. Muzea przygotowują co roku w swojej ofercie propozycje zajęć o charakterze kulturalnym, naukowym i edukacyjnym. W 2022 r. w muzeach zorganizowano 132,6 tys. imprez, w tym 72,2% stanowiły lekcje muzealne i warsztaty. Mieszkańcy województwa mazowieckiego uczestniczyli w 27,4 tys. lekcji i warsztatów przygotowywanych w muzeach. Najmniej tego rodzaju zajęć odbyło się w województwie lubuskim – 1,5 tys. oraz w województwie świętokrzyskim – 1,6 tys. W 2022 r. do muzeów wybrało się 36,7 mln zwiedzających, w tym 19,2% stanowiły zorganizowane grupy szkolne.

Nauka, technologia i innowacje

Korzystanie z nowych technologii

Powszechne korzystanie z nowoczesnych technologii informacyjnych jest czynnikiem stymulującym tworzenie kapitału ludzkiego. Dzieje się tak dzięki łatwiejszemu, mniej ograniczonemu terytorialnie i społecznie niż w przypadku tradycyjnych form komunikacji, dostępu do wiedzy. Sprzyja to nie tylko odbiorowi i wymianie informacji, lecz także aktywnemu współuczestniczeniu w ich powstawaniu i wymianie, udziałowi w akcjach społecznych i wydarzeniach kulturalnych.

W 2022 r. 93,3% gospodarstw domowych w Polsce wyposażonych było w dostęp do Internetu, co stanowiło wzrost o 9,1 p.proc. w stosunku do 2018 r. Wśród gospodarstw domowych z przynajmniej jednym dzieckiem poniżej 16 lat wskaźnik ten był wyższy (99,9%) niż w gospodarstwach domowych bez dzieci w tym wieku (90,5%).

Według danych Eurostatu, pod względem wskaźnika gospodarstw domowych wyposażonych w dostęp do Internetu, wśród krajów Unii Europejskiej Polska w 2022 r. zajmowała 11 miejsce, nieco powyżej średniej unijnej, która wyniosła 92,4%. Wskaźnik ten był najwyższy w Holandii (98,3%), Luksemburgu i Finlandii (po 97,6%). W porównaniu z 2018 r. najczęściej gospodarstw domowych wyposażonych w dostęp do Internetu przybyło w Bułgarii (wzrost o 15,2 p.proc.).

W latach 2018-2022 liczba gospodarstw domowych dysponujących łączem internetowym wzrosła zarówno w miastach, jak i na wsi. Wolniejszy przyrost zaobserwowano w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców – o 6,6 p.proc. oraz do 100 tys. mieszkańców – o 9,6 p.proc. Na wsi przyrost ten był najwyższy i wyniósł 11,2 p.proc.

Tablica 13. Dostęp do Internetu w gospodarstwach domowych według klasy miejscowości zamieszkania

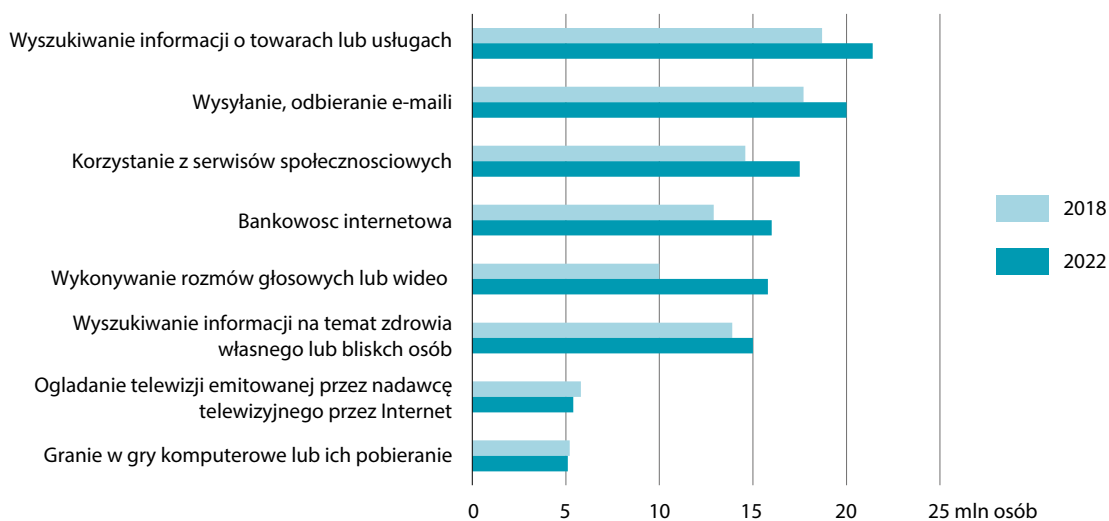
Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
	w %				
Ogółem	84,2	86,7	90,4	92,4	93,3
Miasta do 100 tys. mieszkańców	82,7	85,6	89,7	91,6	92,3
Miasta powyżej 100 tys. mieszkańców	87,8	90,0	92,1	93,8	94,4
Wieś	82,0	84,6	89,3	91,8	93,2

Źródło: Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w jednostkach administracji publicznej, przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych (tablice).

Wśród osób w wieku 16-74 lata, które korzystały z Internetu w ciągu 3 miesięcy poprzedzających badanie w 2022 r., większość (56,7%) nie przekroczyła wieku 45 lat. Największą grupą użytkowników Internetu były osoby z wykształceniem średnim (57,9%), a najmniejszą – z wykształceniem niższym niż średnie (8,8%).

Spółeczność użytkowników Internetu była wyraźnie zróżnicowana pod względem statusu na rynku pracy. Najwięcej korzystających w ciągu ostatnich 3 miesięcy zaliczało się do osób pracujących (66,2%), wśród których wyróżniali się pracujący najemnie (53,9% użytkowników), jednocześnie najmniejszą grupę stanowili rolnicy – 4,2%. Bierni zawodowo stanowili 30,5% użytkowników.

Wykres 20. Wybrane cele korzystania z Internetu na użytek prywatny

Źródło: Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w jednostkach administracji publicznej, przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych (tablice).

W 2022 r. użytkownicy posługiwali się Internetem w celach prywatnych przede wszystkim do wyszukiwania informacji o towarach i usługach (85,4%), wysyłania i odbierania e-maili (79,7%) oraz korzystania z serwisów społecznościowych (69,7%). Na kolejnych miejscach uplasowały się korzystanie z bankowości internetowej (63,9%) oraz wykonywanie rozmów głosowych lub wideo (63,0%). Najbardziej znaczący wzrost zainteresowania w stosunku do 2018 r. dotyczył rozmów głosowych lub wideo – o 19,0 p.proc.

Personel B+R

Wzrost poziomu kapitału ludzkiego sprzyja możliwości budowania nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy, która w znacznie większym stopniu bazuje na indywidualnych kompetencjach pracownika i w której kluczowe są działania innowacyjne, badawcze i rozwojowe.

Do personelu B+R zalicza się wszystkie osoby związane bezpośrednio z działalnością B+R, zarówno pracowników merytorycznych, jak i personel pomocniczy, które przeznaczają na tę działalność co najmniej 10% swojego ogólnego czasu pracy. Może to być zarówno personel wewnętrzny B+R, czyli pracujący, którzy wnoszą wkład w wewnętrzną działalność badawczą i rozwojową danej jednostki, jak i personel zewnętrzny (współpracownicy). W skład personelu zewnętrznego wchodzi pracownicy niezależni (pracujący na własny rachunek) lub zależni (pracownicy najemni) w pełni uczestniczący w projektach B+R jednostki.

Wskaźnik pracujących w działalności badawczej i rozwojowej w krajach Unii Europejskiej w 2021 r., mierzony udziałem liczby pracujących w działalności badawczej i rozwojowej w populacji aktywnych zawodowo, na najwyższym poziomie kształtował się w Belgii (2,33%), Szwecji (2,17%) i Danii (2,12%). Polska ze wskaźnikiem na poziomie 1,10% uplasowała się poniżej średniej unijnej wynoszącej 1,49%.

W 2021 r. w działalność badawczą i rozwojową zaangażowanych było o 14,8% więcej osób niż w 2018 r. Najbardziej wzrosła liczba osób z wykształceniem wyższym bez stopnia naukowego oraz osób bez wykształcenia wyższego – odpowiednio o 24,6% i o 16,6%. W latach 2018-2021 dynamika zmian najniższa była pomiędzy 2018 a 2019 r. – wzrost liczby pracujących ogółem o 1,8%.

Tablica 14. Personel B+R według poziomu wykształcenia

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021
Ogółem	266283	271025	283431	305563
Z tytułem naukowym profesora	15263	15095	14196	14645
Ze stopniem naukowym doktora habilitowanego	24181	25870	26053	25619
Ze stopniem naukowym doktora	53596	51379	49797	51980
Pozostali z wykształceniem wyższym	140934	148316	159145	175659
Z wykształceniem pozostałym	32309	30365	34240	37660

Źródło: „Działalność badawcza i rozwojowa w Polsce” (lata 2018-2021), GUS, Warszawa, Szczecin.

Personel wewnętrzny B+R w 2021 r. charakteryzował się przewagą mężczyzn – 62,6%. Udział kobiet (37,4%) był zróżnicowany pod względem poziomu wykształcenia i zajmowanego stanowiska. Wśród osób z tytułem profesora kobiety stanowiły 27,1%, wśród doktorów habilitowanych – 41,8%, a wśród osób ze stopniem doktora – 50,0%. Udział kobiet wśród pracujących na stanowiskach naukowo-badawczych oraz techników i pracowników równorzędnych wyniósł odpowiednio 35,0% i 34,8%, natomiast wśród pozostałego personelu – 59,1%.

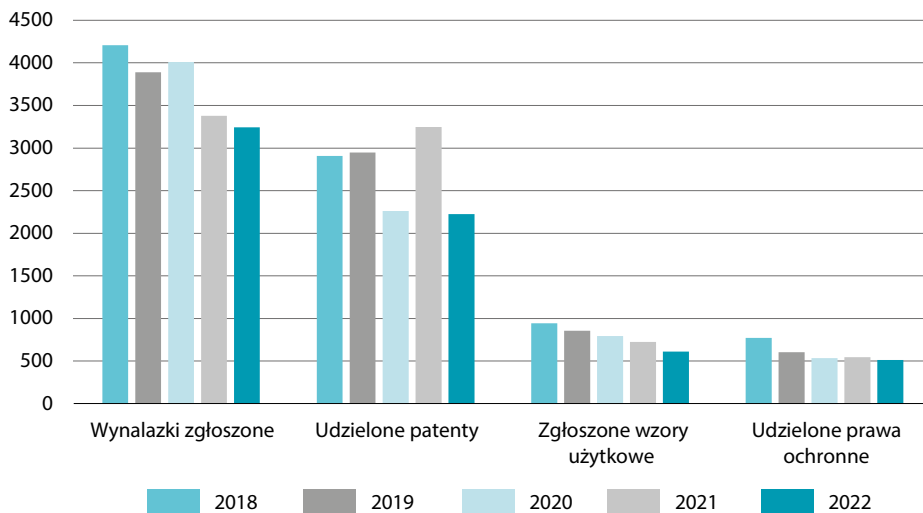
Najwięcej personelu wewnętrznego B+R w 2021 r. pracowało w województwie mazowieckim, skupiającym 29,1% kadry oraz w województwach: małopolskim (13,5%), dolnośląskim (9,0%), śląskim (8,3%) i wielkopolskim (7,4%). Najmniej osób pracowało w województwach: lubuskim (0,8%), opolskim (1,0%) oraz świętokrzyskim (1,0%).

Ochrona własności intelektualnej

Do oceny i porównań innowacyjności gospodarki w krajach i poszczególnych regionach zastosować można wskaźniki dotyczące ochrony własności intelektualnej. Do ich obliczeń wykorzystuje się dane na temat zgłoszonych i opatentowanych wynalazków oraz zgłoszonych wzorów użytkowych i udzielonych na nie praw ochronnych.

Patent, jako wyłączne prawo na dany wynalazek, może być udzielony przez organ krajowy (w Polsce Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej) lub międzynarodowy, np. Europejski Urząd Patentowy (EPO – European Patent Office), który przyznaje patenty europejskie.

Wykres 21. Ochrona własności intelektualnej w Polsce

Źródło: dane Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej.

W 2022 r. w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej zgłoszono 3240 wynalazków – o 23,0% mniej niż w 2018 r. Zaobserwowano również spadek liczby udzielonych patentów, która w 2022 r. wyniosła 2224, o 23,5% mniej w stosunku do 2018 r. W 2022 r. zgłoszono 610 wzorów użytkowych (spadek o 35,3% w porównaniu z 2018 r.), a liczba udzielonych praw ochronnych zmniejszyła się o 33,6% i wyniosła 511.

Do porównań pomiędzy województwami w Polsce zastosowano wskaźniki liczby udzielonych patentów i praw ochronnych w przeliczeniu na 100 tys. ludności. Wartości powyższych wskaźników są znacząco zróżnicowane terytorialnie. W 2022 r. najwyższy wskaźnik w zakresie udzielonych patentów odnotowano w województwach: lubelskim (8,8), mazowieckim (6,7) i łódzkim (6,5), a najniższy w województwie warmińsko-mazurskim (2,7) i lubuskim (3,6). Najwyższy wskaźnik udzielonych praw ochronnych odnotowano w województwie śląskim (2,1), najniższy zaś w województwie świętokrzyskim (0,5).

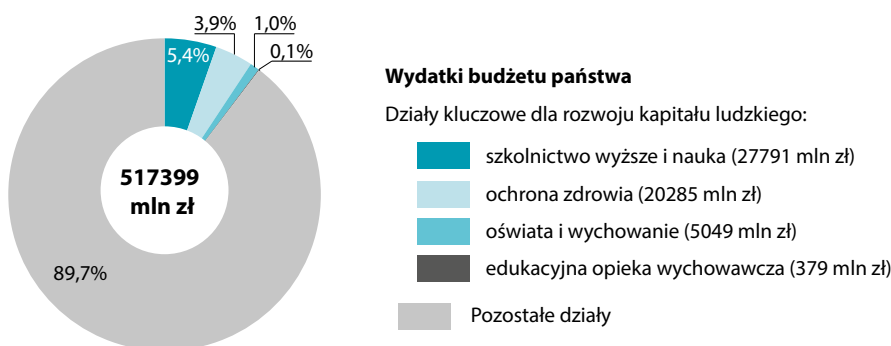
W 2021 r. Polska z wartością wskaźnika 13,8 wynalazków zgłoszonych do EPO na 1 mln mieszkańców zajęła 21 miejsce wśród państw Unii Europejskiej. Państwami, w których aktywność na tym polu znacznie przewyższała średnią Unii Europejskiej wynoszącą 151,8, były Luksemburg (676,5), Szwecja (475,0), Dania (451,8), Finlandia (380,4), Holandia (375,2) i Niemcy (311,2), co świadczy o wysokim stopniu rozwoju gospodarki opartej na wiedzy w tych krajach.

Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego

Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego

Proces tworzenia i utrzymywania kapitału ludzkiego, rozumiany jako inwestycja w edukację i rozwój nauki, związany jest nie tylko z kosztami obciążającymi indywidualne gospodarstwa domowe, ale przede wszystkim z tymi, które ponosi państwo.

Wykres 22. Wydatki budżetu państwa według wybranych działów w 2022 r.

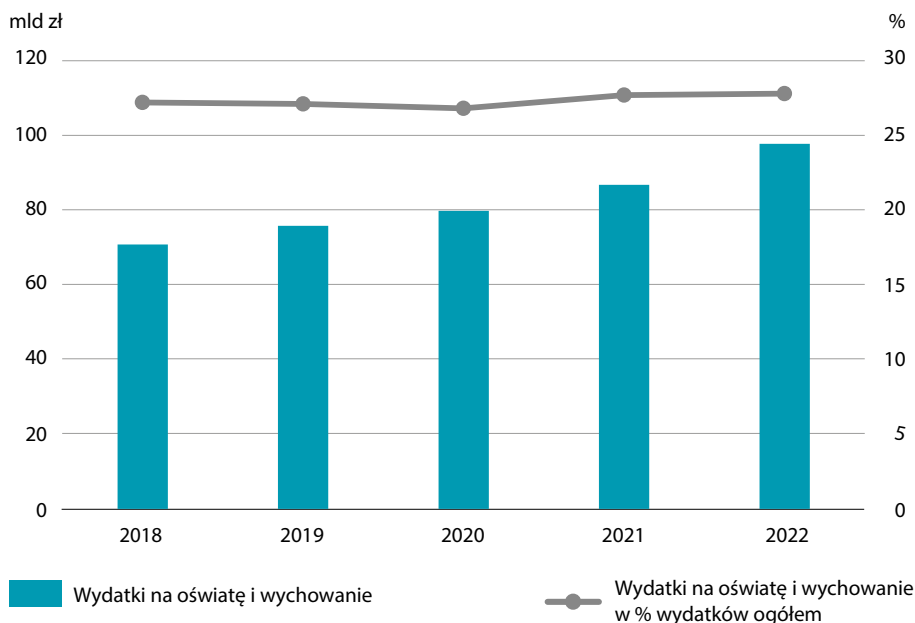

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

Wydatki na wymienione na powyższym wykresie działy kluczowe dla rozwoju kapitału ludzkiego w 2022 r. stanowiły 10,3% wydatków budżetu państwa. W stosunku do 2018 r. udział ten zwiększył się o 0,7 p.proc. Wydatki na szkolnictwo wyższe i naukę zostały przeznaczone na m.in. realizację zadań, których celem było zapewnienie powszechności wykształcenia na poziomie wyższym, wyrównywanie szans edukacyjnych oraz podniesienie poziomu i jakości kształcenia. Środki te przeznaczono również na działalność badawczą instytucji systemu szkolnictwa wyższego, projekty badawcze, w tym strategiczne programy badań naukowych i prac rozwojowych.

Oświata i wychowanie oraz edukacyjna opieka wychowawcza były finansowane głównie poprzez część oświatową subwencji ogólnej, która w 2022 r. wyniosła 56,0 mld zł, dotacje na wychowanie przedszkolne oraz dofinansowanie zadań z zakresu pomocy materialnej o charakterze socjalnym przekazywane do budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Ponadto na ten cel z budżetu państwa przeznaczono 5,3 mld zł. W 2021 r. było to dodatkowo 5,0 mld zł (o 16,3% więcej niż w 2018 r.).

Wykres 23. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie

Źródło: dane Ministerstwa Finansów.

W 2022 r. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie wyniosły 98411,3 mln zł i stanowiły 27,8% wydatków ogółem. W 2021 r. wydatki te były mniejsze o 11036,8 mln zł i wyniosły 27,7% wydatków ogółem. W stosunku do 2021 r. wydatki na oświatę i wychowanie wzrosły o 12,6%, a w porównaniu z 2018 r. – o 39,6%.

Na podstawie danych opublikowanych przez Eurostat, wydatki publiczne na edukację, na wszystkich poziomach kształcenia w krajach Unii Europejskiej w 2020 r. wyniosły przeciętnie 5,0% Produktu Krajowego Brutto. Najwyższy poziom tych wydatków odnotowano w Szwecji (7,3%), w Danii (6,9%) oraz w Belgii (6,7%), a najniższy w Rumunii (3,1%) oraz w Chorwacji (3,8%). W Polsce wydatki publiczne na edukację na wszystkich poziomach kształcenia w 2020 r. wyniosły 4,9% PKB.

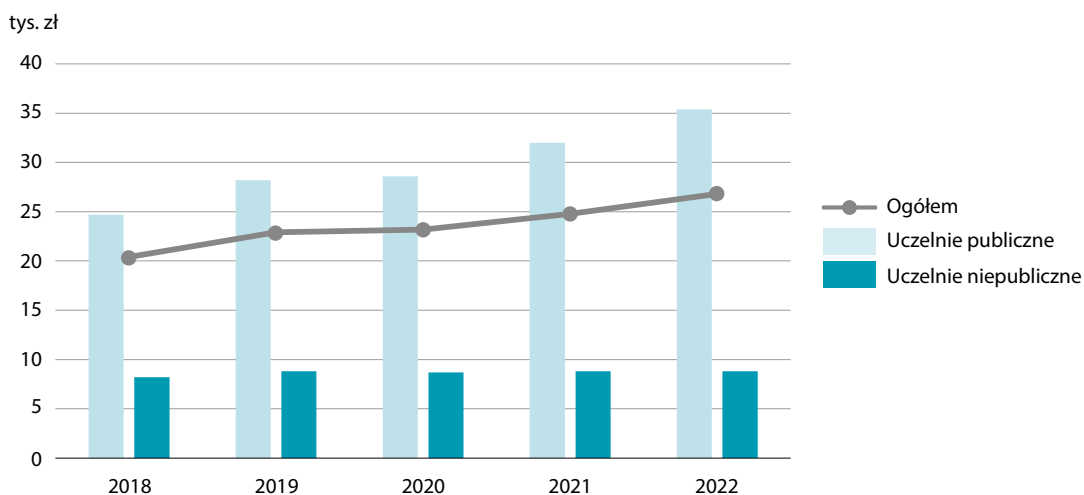
Wydatki budżetu państwa na ochronę zdrowia w 2022 r. osiągnęły poziom 20285 mln zł (o 1,0% mniej niż w 2021 r. i o 90,6% więcej niż w 2018 r.). Działania finansowane z budżetu państwa w tym obszarze miały na celu poprawę stanu zdrowia społeczeństwa oraz zapewnienie m.in.: odpowiedniego poziomu kształcenia kadr medycznych, dostępu do świadczeń wysokospecjalistycznych i ratownictwa medycznego, realizacji programów polityki zdrowotnej, dostępu do bezpiecznych, odpowiedniej jakości oraz skuteczności produktów leczniczych i wyrobów medycznych.

Nakłady na ochronę zdrowia poniesione przez budżety jednostek samorządu terytorialnego w 2022 r. osiągnęły wartość 6983,1 mln zł – o 11,4% więcej niż w 2021 r. i o 81,8% więcej niż w 2018 r. Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 184,60 zł. Najwyższe wydatki poniesiono w województwie mazowieckim – 292,33 zł na 1 mieszkańca oraz wielkopolskim – 205,37 zł, a najniższe w województwie warmińsko-mazurskim – 127,39 zł oraz lubuskim – 134,00 zł.

Koszty kształcenia

W latach 2018-2022 wystąpił systematyczny wzrost jednostkowych kosztów kształcenia. W 2022 r. przyrost kosztów w stosunku do 2018 r. wyniósł 31,0%. Roczny koszt kształcenia jednego studenta w uczelni publicznej w 2022 r. wyniósł 35396 zł, podczas gdy w uczelni niepublicznej – 8833 zł. Jednostkowe koszty kształcenia w porównaniu z 2018 r. w uczelniach publicznych wzrosły o 43,1%, natomiast w uczelniach niepublicznych o 7,1%.

Wykres 24. Koszty jednostkowe kształcenia

Źródło: „Szkolnictwo wyższe i jego finanse” (lata 2018-2022), GUS, Warszawa.

W ramach systemu pomocy materialnej studenci i doktoranci na studiach doktoranckich mogą ubiegać się o świadczenia w formie: stypendium socjalnego, stypendium dla osób z niepełnosprawnościami, stypendium rektora oraz zapomogi. Ponadto osoby kształcące się w szkołach doktorskich otrzymują stypendium doktoranckie bez względu na sytuację materialną lub zdrowotną.

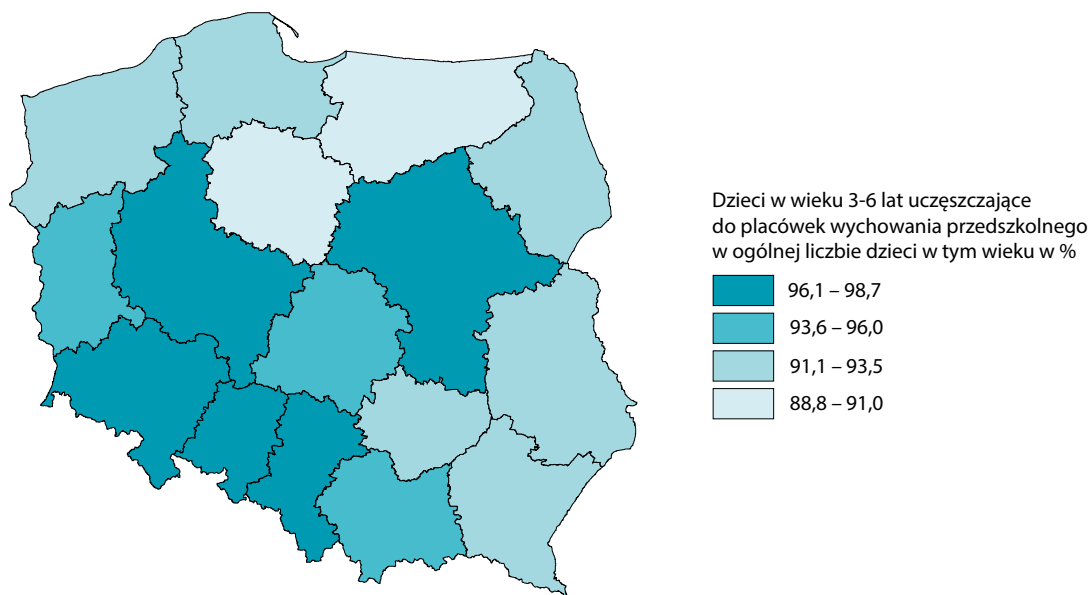
W 2022 r. z pomocy materialnej w postaci stypendiów i zapomóg korzystało 14,5% kształcących się studentów i doktorantów, co stanowiło spadek o 5,2 p.proc. w stosunku do 2018 r. Pomoc o charakterze socjalnym – stypendia socjalne oraz zapomogi otrzymało 41,0% beneficjentów (6,0% ogólnej liczby studentów i doktorantów).

Społeczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego

Dostępność edukacji i pracy

Wybór ścieżki edukacyjnej i zawodowej determinowany jest przez wiele czynników. Poza cechami osobowościowymi lub predyspozycjami, znaczącą rolę w kształtowaniu kapitału ludzkiego odgrywa również dostępność edukacji, którą można określić jako wyrównywanie szans osób o różnych zasobach kapitału rodzinnego na początkowych etapach edukacji. Miarą upowszechnienia edukacji, zaczynając od wychowania przedszkolnego, jest współczynnik skolaryzacji. W 2022 r. udział dzieci w wieku 3-5 lat uczestniczących w edukacji przedszkolnej wzrósł o 5,4 p.proc. w porównaniu z 2018 r., a dzieci w wieku 3-6 lat o 5,3 p.proc. i wyniósł odpowiednio – 92,7% oraz 94,9%. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego zlokalizowanych w miastach stanowiła 114,1% ludności w wieku 3-6 lat (w 2018 r. – 103,4%). Do placówek położonych w miastach uczęszczają również dzieci z gmin wiejskich, co ma związek z większą liczbą placówek oraz dowożeniem dzieci przez rodziców dojeżdżających do pracy w większych ośrodkach. Wskaźnik dla dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego w wieku 3-6 lat na wsi wyniósł 71,2%.

Mapa 3. Dzieci w wieku 3-6 lat w placówkach wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2022/23

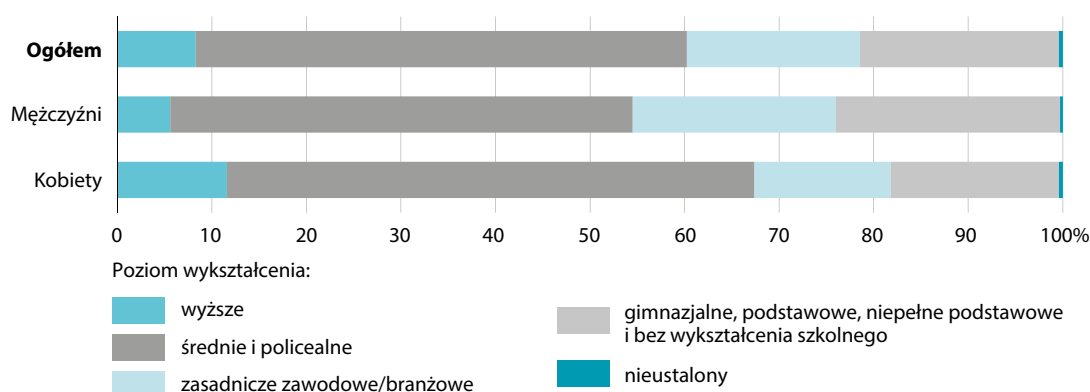

Źródło: Ministerstwo Edukacji i Nauki.

Dostępność do edukacji to także dostęp do zajęć specjalistycznych w szkołach. W latach 2018-2022 liczba uczniów korzystających z zajęć korekcyjno-kompensacyjnych zmniejszyła się o blisko 18%. Wzrosła natomiast liczba uczniów uczestniczących w zajęciach rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne – z 17,9 tys. w 2018 r. do 96,1 tys. uczniów w 2022 r. W przypadku zajęć logopedycznych liczba uczniów zmniejszyła się o blisko 60 tys., a dydaktyczno-wyrównawczych – o 83,5 tys. uczniów.

Z danych dostępnych w publikacji „Ludność na rynku pracy w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021” wynika, że w dniu referencyjnym, czyli 31 marca 2021 r. bez pracy pozostawało 13,0% osób w wieku 15-24 lat.

Wykres 25. Bezrobotni w wieku 15-24 lata według płci i poziomu wykształcenia w 2021 r.

Źródło: „Ludność na rynku pracy w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021”, GUS, Warszawa, 2023.

Dane przedstawiające poziom bezrobocia rejestrowanego wśród osób do 25 roku życia dowodzą, że w badanym okresie sytuacja młodych ludzi na rynku pracy nie uległa znaczącym zmianom. W 2018 r. udział osób bezrobotnych, które nie ukończyły 25 roku życia, wyniósł 12,2%, natomiast w 2022 r. – 12,4%. Wśród mężczyzn wyniósł on odpowiednio – 10,8% i 12,1%, a wśród kobiet – 13,3% i 12,6%. W 2022 r. w województwach udział osób do 25 roku życia wśród wszystkich bezrobotnych oscylował pomiędzy 10,0% (w województwie dolnośląskim) a 15,1% (w województwie wielkopolskim). W 2018 r. były to wartości między 9,9% (dolnośląskie) a 14,6% (lubelskie). W badanym okresie w 8 województwach udział ten wzrósł, a w 7 był niższy, tylko w województwie lubuskim pozostał na niezmiennym poziomie.

Według danych opublikowanych przez Eurostat na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, bezrobocie wśród ludzi młodych według BAEL (15-24 lata) w ostatnich kilku latach utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Liczba osób poniżej 25 roku życia pozostających bez pracy w grudniu 2022 r. w Unii Europejskiej wyniosła 2748 tys. Stopa bezrobocia wśród młodych Europejczyków wyniosła 14,5% (w grudniu 2018 r. – 16,7%). Bezrobocie wśród osób młodych było w tym okresie nadal dużym problemem w Grecji (stopa bezrobocia 31,4%) i Hiszpanii (29,8%). Udział młodych osób pozostających bez pracy w Polsce wyniósł 10,8% (według danych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności). Najniższe wskaźniki bezrobocia wśród osób do 25 roku życia odnotowano w Niemczech – 6,0% i Czechach – 6,8%.

Warto zwrócić uwagę na wskaźnik NEET – not in employment, education or training – dotyczący młodych osób, które nie pracują, nie uczą się ani w żaden inny sposób nie uczestniczą w edukacji. NEET obejmuje zarówno młode osoby poszukujące pracy, jak i niezainteresowane poszukiwaniem zatrudnienia oraz z różnych powodów wykluczone z rynku pracy (długotrwale chorzy, z niepełnosprawnościami, opiekujący się dziećmi lub krewnymi). Według danych Eurostatu brak jakiegokolwiek aktywności zawodowo-edukacyjnej w krajach Unii Europejskiej w 2022 r. dotyczył 9,6% Europejczyków w wieku 15-24 lat. NEET najwyższe wartości osiągnął w Rumunii (17,5%) i we Włoszech (15,9%), a najniższe w Holandii (2,8%), Szwecji (4,9%) oraz Belgii i Portugalii (6,6%). W Polsce wskaźnik ten wyniósł 8,0%.

W 2022 r. w Polsce osoby w wieku 18-24 lata stanowiły 12,4% ogółu bezrobotnych, 25-34 lata – 24,4%, 35-44 lata – 25,6%, 45-54 lata – 20,4%, 55-59 lat – 10,5%, a powyżej 60 lat – 6,8%. Co piąty zarejestrowany bezrobotny (19,8%) znajdował zatrudnienie w czasie 1-3 miesięcy, a co szósty w okresie 6-12 miesięcy (14,6%) lub 3-6 miesięcy (15,0%) od zgłoszenia się do urzędu pracy. Najwięcej bezrobotnych pozostawało bez zatrudnienia powyżej 24 miesięcy od zarejestrowania – 27,2% (kobiety 29,4%). Czas pozostawania bez pracy powyżej 12 miesięcy dotyczył 2,2% zarejestrowanych w urzędach pracy osób w wieku 18-24 lata i 3,9% osób po 60 roku życia. W przypadku osób w wieku 35-44 lata udział ten wyniósł 10,7%.

Wpływ warunków pracy na jakość życia

Praca lub jej brak wywiera wpływ na życie pod wieloma względami. Przeprowadzone w 2021 r. Europejskie badanie warunków życia ludności (EU-SILC) wskazuje, że 70,4% pracujących mieszkańców Polski było usatysfakcjonowanych swoją sytuacją zawodową. Wśród mężczyzn zadowolonych ze swojej pracy było 63,4%, natomiast wśród kobiet ten aspekt życia dobrze oceniło 60,8% badanych. Na stopień zadowolenia z pracy wpływ miał również poziom wykształcenia respondentów. Wśród osób z wykształceniem wyższym udział zadowolonych stanowił 68,4%, natomiast w przypadku osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym liczba osób odczuwających satysfakcję wyniosła 54,5%.

Wiek badanych nie wpłynął znacząco na zróżnicowanie oceny zadowolenia z aktualnej pracy, choć można zauważyć, że z wiekiem przybywało respondentów niezadowolonych. Największy udział osób zadowolonych odnotowano w przedziale wiekowym 30-44 lata (bardzo zadowolonych było 10,2% i zadowolonych 64,8%). Najniższy wystąpił w grupie osób w wieku 45-59 lat (bardzo zadowolonych było 6,2% i zadowolonych 58,1%).

Tablica 15. Poziom zadowolenia ze swojej obecnej sytuacji zawodowej (dotyczy tylko osób pracujących) w 2021 r. według płci, poziomu wykształcenia, grup wieku i miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Bardzo zadowolony (-a)	Zadowolony (-a)	Ani zadowolony (-a) ani niezadowolony (-a)	Niezadowolony (-a)	Bardzo niezadowolony (-a)
	w %				
Ogółem	8,2	62,2	23,1	5,4	1,1
mężczyźni	8,3	63,4	22,4	4,8	1,2
kobiety	8,2	60,8	23,9	6,2	0,9
Poziom wykształcenia:					
podstawowe, gimnazjalne lub brak wykształcenia	•	54,5	31,4	7,6 ^a	•
zasadnicze zawodowe/branżowe	3,7	55,2	32,8	6,4	1,9 ^a
średnie	7,3	60,1	26,3	5,5	0,9 ^a
wyższe	11,7	68,4	14,5	4,6	0,8 ^a
Grupy wieku:					
16-29 lat	8,0	62,9	21,0	7,5	•
30-44	10,2	64,8	19,7	4,2	1,2 ^a
45-49	6,2	58,1	28,2	6,5	1,0 ^a
60 lat i więcej	5,9	63,8	25,3	3,5	•
Miejsce zamieszkania:					
miasta	9,6	63,6	20,5	5,4	0,9
wieś	6,1	60,2	26,8	5,5	1,3 ^a

^a Zjawisko zaistniało w wielkości większej lub równej 20, ale mniejszej niż 50 przypadków z próby. Źródło: EU-SILC – Europejskie Badanie Warunków Życia Ludności.

Spójność społeczna

Miarą stanu kapitału ludzkiego są między innymi: zaangażowanie w relacje społeczne i aktywność na rzecz społeczeństwa lokalnego, wolontariat, uczestnictwo w wyborach czy stopień zaufania do instytucji publicznych.

W 2022 r. po raz trzeci przeprowadzono w ramach Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności badanie Praca niezarobkowa poza gospodarstwem domowym, które wykazało, że w 1 kwartale 2022 r. 28,4% ankietowanych osób w wieku od 15 do 89 lat choć raz zaangażowało się w wolontariat. W okresie objętym badaniem (od 13 grudnia 2021 r. do 3 kwietnia 2022 r.) poziom zaangażowania w wolontariat na przestrzeni 4 tygodni poprzedzających wywiad wahał się od 23,7% do 37,1%. Kluczowy wpływ na zaangażowanie w poszczególne formy wolontariatu miały dwie cechy – wykształcenie (wyższy poziom wykształcenia tym większa część osób angażowała się w wolontariat indywidualny i w organizacjach) oraz wiek (najwyższe zaangażowanie przejawiały osoby w wieku 45-54 lata). W wolontariacie formalnym wyróżniało się jeszcze zaangażowanie osób w wieku 35-44 lat (6,1%), zaś wolontariat indywidualny szczególnie popularny był wśród osób w wieku 45-54 lata (31,2%). Zaangażowanie w wolontariat było wyższe wśród kobiet niż wśród mężczyzn (29,9% wobec 26,8%). Niewielki wpływ na zaangażowanie w wolontariat miała wielkość miejsca zamieszkania – najwyższy udział wolontariuszy odnotowano wśród mieszkańców miast powyżej 100 tys. mieszkańców (29,5%), a najniższy w miastach od 20 do 100 tys. mieszkańców (26,6%).

Tablica 16. Osoby świadczące wolontariat według poziomu wykształcenia w 2022 r.

Wyszczególnienie	Osoby świadczące wolontariat								
	ogółem			indywidualny			w ramach organizacji i instytucji		
	razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety	razem	mężczyźni	kobiety
	w %								
Ogółem	28,4	26,8	29,9	26,5	25,4	27,5	5,0	4,1	5,8
Poziom wykształcenia:									
gimnazjalne, podstawowe, niepełne podstawowe i bez wykształcenia szkolnego	20,6	20,0	21,2	19,3	19,3	19,2	3,8	3,4	4,2
zasadnicze zawodowe/branżowe	24,8	23,7	26,4	23,0	22,5	23,8	3,5	2,7	4,8
średnie ogólnokształcące	27,6	27,2	27,9	26,2	25,2	26,8	4,2	4,8	3,9
policealne i średnie zawodowe	28,4	26,9	29,8	26,8	25,6	27,9	4,4	3,8	5,1
wyższe	36,7	35,4	37,6	33,8	33,1	34,2	8,0	6,7	8,8

Źródło: „Wolontariat w 2022 roku”, GUS, Warszawa, Gdańsk, 2023.

Z danych publikowanych przez Ministerstwo Finansów wynika, że systematycznie rosła liczba podatników przekazujących 1% należnego podatku dochodowego organizacjom pożytku publicznego. Polacy mają taką możliwość od 2004 r. i coraz chętniej z niej korzystają.

Tablica 17. Przekazywanie 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022
Podatnicy, którzy przekazali 1% należnego podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego w mln	14,1	14,5	14,8	15,3	15,9
Kwota przekazana na rzecz organizacji pożytku publicznego w mln zł	763,9	876,7	908,0	973,0	1115,1

Źródło: <https://www.gov.pl/web/finanse/1-procent-podatku-dla-opp>.

Frekwencja wyborcza od lat oscylowała w granicach 50%, jednak ostatnie dane Państwowej Komisji Wyborczej wskazują, że wzrosła chęć współdecydowania Polaków o losach kraju poprzez udział w głosowaniu. Podczas wyborów samorządowych w 2018 r. głos oddało 54,9% wyborców. W 2019 r. w wyborach parlamentarnych zagłosowało 61,7% uprawnionych obywateli. W przypadku wyborów Prezydenta RP w 2019 r. frekwencja wyniosła 68,2%. Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. cieszyły się mniejszym zainteresowaniem – wzięło w nich udział 45,7% uprawnionych osób.

Uwagi metodyczne

Dane przedstawione w publikacji dotyczą lat 2018-2022. W przypadku braku informacji za cały ten okres zaprezentowano najbardziej aktualne, dostępne dane.

Demografia

Dane o liczbie **ludności** zostały opracowane **metodą bilansową**:

- od 2010 r. na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z dnia 31 marca 2011 r. oraz danych sprawozdawczości bieżącej;
- od 2020 r. dane są opracowane przy uwzględnieniu wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z dnia 31 marca 2021 r.

Bilansów stanu i struktury ludności dokonuje się według następującego schematu:

Stan ludności na początek okresu (roku, półrocza)

+ urodzenia żywe

– zgony

+ zameldowania na pobyt stały (z innych jednostek podziału terytorialnego i z zagranicy)

– wymeldowania z pobytu stałego (do innych jednostek podziału administracyjnego i za granicę)

+ zameldowania na pobyt czasowy ponad 3 miesiące (z innych jednostek podziału terytorialnego)

– wymeldowania z pobytu czasowego ponad 3 miesiące (do innych jednostek podziału terytorialnego)

+(-) przesunięcia ludności z tytułu zmian administracyjnych

= Stan ludności na końcu okresu (roku, półrocza).

Bilans ludności został opracowany według **krajowej definicji zamieszkania**, w której uwzględniane są migracje czasowe wewnętrzne, tj. różnica między liczbą osób, które czasowo wyjechały z gminy na ponad 3 miesiące do innego miejsca w kraju a liczbą osób przybyłych z innego miejsca w kraju na okres ponad 3 miesiące; do ludności gminy nie są zatem zaliczani imigranci przebywający w Polsce czasowo, natomiast są zaliczani stali mieszkańcy Polski przebywający czasowo za granicą (bez względu na okres ich czasowego przebywania/nieobecności).

Źródłem danych z zakresu **ruchu naturalnego ludności i migracji** są:

- rejestry Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – w zakresie migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały oraz pobyt czasowy,
- gminy – w zakresie migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt czasowy,
- urzędy stanu cywilnego – o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach,
- sądy okręgowe – w zakresie prawomocnie orzeczonych separacji i rozwodów.

Ekonomiczne grupy wieku:

- **wiek przedprodukcyjny** – mężczyźni i kobiety w wieku 0-17 lat,
- **wiek produkcyjny** – mężczyźni w wieku 18-64 lata, kobiety w wieku 18-59 lat:
 - wiek mobilny (18-44 lata mężczyźni i kobiety),
 - wiek niemobilny (45-64 lata mężczyźni i 45-59 lat kobiety),
- **wiek poprodukcyjny** – mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety – 60 lat i więcej.

Biologiczne grupy wieku – trzy podstawowe biologiczne grupy wieku, których granice (w latach) mają charakter umowny. W praktyce badań statystycznych najczęściej stosowane jest grupowanie:

- 0-14 lat – dzieci (młodość demograficzna),
- 15-64 lat – ludność dorosła,
- 65 lat i więcej – starość demograficzna.

Ruch naturalny ludności – fakty urodzeń i zgonów, a także zawierania związków małżeńskich oraz rozwodzenia się (i separacji), powodujące zmiany w stanie liczebnym i strukturze ludności według płci, wieku i stanu cywilnego. Dane o ruchu naturalnym ludności w podziale terytorialnym opracowano w odniesieniu do:

- urodzeń – według miejsca zamieszkania matki noworodka,
- zgonów – według miejsca zamieszkania osoby zmarłej.

Przyrost (ubytek) naturalny ludności jest to różnica między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.

Przyrost (ubytek) rzeczywisty ludności – suma przyrostu naturalnego ludności oraz salda migracji wewnętrznych i zagranicznych (stałych i czasowych).

Urodzenie żywe – jest to całkowite wydalenie lub wydobywanie z ustroju matki noworodka, niezależnie od czasu trwania ciąży, który po takim wydaleniu lub wydobyciu oddycha bądź wykazuje jakiegokolwiek inne oznaki życia, jak: czynność serca, tętnienie pępowiny lub wyraźne skurcze mięśni zależnych od woli, bez względu na to, czy sznur pępowiny został przecięty lub łożysko zostało oddzielone.

Zgon – trwałe, czyli nieodwracalne ustanie czynności narządów niezbędnych do życia (niezależnie od okresu po urodzeniu żywym), w konsekwencji czego następuje ustanie czynności życiowych całego ustroju.

Przyczyny zgonu – wszystkie choroby, stany chorobowe oraz urazy lub zatrucia, które spowodowały zgon lub przyczyniły się do zgonu, a także okoliczności wypadku lub umyślnego działania, których skutkiem były te urazy.

Współczynnik płodności ogółem – stosunek liczby urodzeń żywych w danym okresie do liczby kobiet będących w wieku rozrodczym (15-49 lat). Współczynnik liczony jest dla okresów nie krótszych niż rok. Wyraża średnią liczbę dzieci urodzonych w ciągu badanego okresu przypadającą na 1000 kobiet (lub na 100 kobiet) w wieku rozrodczym.

Współczynnik reprodukcji brutto – liczba córek urodzonych przeciętnie przez kobietę przy założeniu, że kobieta będąc w wieku rozrodczym (15-49 lat) rodzić będzie z częstotliwością jaką charakteryzują się wszystkie kobiety rodzące w roku, dla którego oblicza się współczynnik (niezmiennicze współczynniki płodności). Współczynnik reprodukcji brutto jest iloczynem współczynnika dzietności i wskaźnika wyrażającego udział urodzeń płci żeńskiej w ogólnej liczbie urodzeń żywych.

Współczynnik dzietności oznacza liczbę dzieci, które urodziłaby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15-49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłaby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennicze.

Współczynnik dynamiki demograficznej – stosunek liczby urodzeń żywych w danym okresie (najczęściej 1 roku) do liczby zgonów w tym okresie (liczba urodzeń przypadająca na 1 zgon).

Przez **migracje wewnętrzne** rozumie się zmiany miejsca stałego (lub czasowego) pobytu, polegające na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy w celu osiedlenia się na stałe (lub pobyt czasowy) oraz przemeldowanie z pobytu czasowego na pobyt stały w danej miejscowości, jeżeli poprzednie miejsce pobytu stałego znajdowało się w innej gminie. W przypadku gminy miejsko-wiejskiej migracją jest również zmiana miejsca zamieszkania między terenami miejskimi i wiejskimi gminy. Migracje wewnętrzne ludności nie uwzględniają zmian adresu w granicach tej samej jednostki, gdyż takie przemieszczenie nie powoduje zmiany w liczbie i strukturze ludności tej jednostki.

Migracje zagraniczne ludności to przemieszczenia ludności związane ze zmianą kraju zamieszkania. Obowiązujące w Unii Europejskiej Rozporządzenie (WE) nr 862/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. zawiera definicję migracji uwzględniającą zamierzony okres zamieszkania w innym kraju wynoszący co najmniej 12 miesięcy.

Migracje na pobyt stały – migracje związane ze zmianą miejsca zamieszkania na pobyt stały. W świetle prawa polskiego migracje związane z dokonaniem w biurze ewidencji ludności: zameldowania na pobyt stały po przybyciu z innego miejsca w kraju lub z zagranicy, wymeldowania związanego z wyjazdem za granicę na pobyt stały.

Imigracja – przybycie do kraju osoby będącej uprzednio rezydentem innego kraju z zamiarem przebywania przez okres co najmniej 12 miesięcy.

Emigracja – opuszczenie kraju przez jego rezydenta z zamiarem przebywania za granicą przez okres co najmniej 12 miesięcy.

Migracje długookresowe – migracje na co najmniej 12 miesięcy.

Zdrowie

Dane z zakresu ochrony zdrowia opracowano na podstawie wyników badań statystycznych GUS, danych Ministerstwa Zdrowia, Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc, Instytutu Onkologii, Instytutu Psychiatrii i Neurologii oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Dane na temat samooceny stanu zdrowia, ograniczeń codziennej aktywności oraz długotrwałych problemów zdrowotnych prezentowane są na podstawie reprezentacyjnego badania EU-SILC gospodarstw domowych i dotyczą osób w wieku 16 lat i więcej.

Samoocena stanu zdrowia – ogólny stan zdrowia a nie obecny. Obejmuje różne wymiary zdrowia, tj. funkcjonowanie fizyczne, społeczne i emocjonalne oraz oznaki i symptomy biomedyczne. Pomija wszelkie odniesienia do wieku.

Długotrwałe problemy zdrowotne – problemy związane ze złym stanem zdrowia lub chorobą; uwzględniany jest także ból, jak również brak zdrowia spowodowany urazami/wypadkami, chorobami wrodzonymi, wadami wrodzonymi itp. Nie ma znaczenia czy problem zdrowotny został zdiagnozowany przez lekarza czy też nie.

Przeciętne **dalsze trwanie życia** osób w wieku x lat – podstawowy element tablicy trwania życia wyrażający średnią liczbę lat, jaką ma jeszcze do przeżycia osoba w wieku x przy założeniu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia.

Edukacja

Dane z zakresu oświaty, a od roku akademickiego 2017/18 również z zakresu szkolnictwa wyższego, pochodzą z administracyjnych systemów informacyjnych Ministerstwa Edukacji i Nauki. Do prezentacji wyników i zdawalności egzaminów wykorzystano dane komisji egzaminacyjnych. Pozostałe informacje, w tym dotyczące kształcenia osób dorosłych, pochodzą ze sprawozdawczości GUS.

Informacje na temat wychowania przedszkolnego, szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego, ponadpodstawowego i ponadgimnazjalnego zaprezentowano według stanu organizacyjnego ustroju szkolnego regulowanego przez przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty oraz ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe. Informacje dotyczące uczelni do roku akademickiego 2017/18 uwzględniają zasady ich działania wynikające z ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r., a od roku akademickiego 2018/19 – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. Zmiany stanu prawnego miały wpływ na zakres przedstawionych danych statystycznych (m.in. w zakresie liczby uczniów i absolwentów odpowiednich szkół na różnych poziomach edukacji), co należy uwzględnić analizując dane statystyczne na temat edukacji.

Od roku szkolnego 2004/05 dzieci 6-letnie są objęte obowiązkiem odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w placówkach wychowania przedszkolnego, z wyjątkiem lat szkolnych 2011/12- 2015/16, w których dotyczyło to dzieci 5-letnich.

W latach szkolnych 2009/10-2013/14 dzieci 6-letnie na wniosek rodziców mogły rozpocząć naukę w I klasie szkoły podstawowej. W roku szkolnym 2014/15 został nałożony obowiązek szkolny na dzieci 6-letnie urodzone w pierwszej połowie 2008 r., a w roku szkolnym 2015/16 obowiązek ten objął już wszystkie dzieci 6-letnie. Od roku szkolnego 2016/17 obowiązek szkolny nałożono na dzieci 7-letnie, przy czym na wniosek rodziców dzieci 6-letnie mogą rozpocząć naukę w I klasie szkoły podstawowej.

Wprowadzana od 1 września 2017 r. reforma ustroju szkolnego wprowadziła 8-letnią szkołę podstawową, 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letnią branżową szkołę I stopnia, 2-letnią branżową szkołę II stopnia oraz zlikwidowała gimnazja.

W latach szkolnych 2019/20-2020/21:

- w klasie pierwszej szkół ponadpodstawowych naukę rozpoczęli absolwenci klasy VIII z roku szkolnego 2018/19, którzy kontynuują naukę w: 4-letnim liceum ogólnokształcącym, 5-letnim technikum lub 3-letniej branżowej szkole I stopnia. Równocześnie w klasie pierwszej szkół ponadpodstawowych naukę rozpoczęli absolwenci gimnazjów, którzy kontynuują naukę w branżowej szkole I stopnia, 4-letnim technikum lub 3-letnim liceum ogólnokształcącym,
- nie funkcjonowały gimnazja dla dzieci i młodzieży. Nauka na poziomie gimnazjalnym odbywała się jedynie w semestrze zimowym, ostatnim w cyklu kształcenia w gimnazjach dla dorosłych (lub oddziałach gimnazjalnych w szkołach dla dorosłych innego typu),
- absolwenci branżowych szkół I stopnia mogli kontynuować naukę w utworzonych od roku szkolnego 2020/21 branżowych szkołach II stopnia.

Przez **szkołę** rozumie się jednostkę organizacyjną powołaną na podstawie aktu założycielskiego lub wpisu do ewidencji przez organ administracji rządowej, jednostkę samorządu terytorialnego, osobę prawną lub osobę fizyczną na mocy przepisów ustawy Prawo oświatowe. Szkoła prowadzi kształcenie określonego rodzaju i na określonym poziomie, posiada statut nadany przez organ lub osobę prowadzącą szkołę, określający m.in. jej nazwę, typ, organ prowadzący oraz organizację wewnętrzną.

Oddział – podstawowa jednostka organizacyjna szkoły, którą stanowi grupa uczniów pobierających naukę w tej samej klasie.

Absolwenci są to osoby, które ukończyły klasę programowo najwyższą w danym typie szkoły i otrzymały świadectwo ukończenia tej szkoły.

Absolwent uczelni to osoba, która uzyskała dyplom stwierdzający ukończenie studiów wyższych.

Absolwenci studiów magisterskich (jednolitych, drugiego stopnia) uzyskują tytuły magistra (w zależności od kierunku studiów): magistra ekonomii, magistra filologii, itd., lekarza medycyny, lekarza stomatologa, lekarza weterynarii.

Absolwenci studiów pierwszego stopnia uzyskują (w zależności od kierunku studiów) tytuł zawodowy inżyniera lub licencjata.

Placówki wychowania przedszkolnego są to placówki przeznaczone dla dzieci w wieku od lat 3 do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole. Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczane są przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych oraz zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.

Szkoła podstawowa – szkoła 8-letnia, w której w ostatnim roku nauki przeprowadza się obowiązkowy egzamin ósmoklasisty sprawdzający wiadomości i umiejętności ucznia lub słuchacza określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Struktura organizacyjna szkół podstawowych obejmuje klasy I–VIII, w których nauka jest obowiązkowa. Do roku szkolnego 2015/16 była to szkoła 6-letnia, w której nauka była obowiązkowa i w ostatnim roku nauczania przeprowadzany był obowiązkowy sprawdzian szóstoklasisty.

Gimnazjum – funkcjonująca do roku szkolnego 2018/19 szkoła kształcąca młodzież w cyklu trzyletnim. Nauka w gimnazjum była obowiązkowa. Warunkiem formalnym przyjęcia do gimnazjum było ukończenie szkoły podstawowej. W ostatnim roku nauki przeprowadzano obowiązkowy egzamin zewnętrzny, którego wynik był brany pod uwagę przy ubieganiu się o przyjęcie do szkoły ponadgimnazjalnej lub ponadpodstawowej.

Branżowe szkoły I stopnia są to 3-letnie szkoły dające wykształcenie zasadnicze branżowe, umożliwiające uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie po zdaniu egzaminu, a także dalsze kształcenie w branżowych szkołach II stopnia lub w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych począwszy od klasy drugiej. W latach szkolnych 2017/18 i 2018/19 do szkół tych przyjmowani byli absolwenci gimnazjów. Branżowe szkoły I stopnia powstały z przekształcenia 3-letnich zasadniczych szkół zawodowych.

Licea ogólnokształcące są szkołami, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego. Nauka trwa 3 lata (dla absolwentów gimnazjów) lub 4 lata (dla absolwentów szkół podstawowych), a w szkołach dwujęzycznych (oddziałach dwujęzycznych) z klasą wstępną – o jeden rok więcej. Absolwenci liceów ogólnokształcących po ukończeniu klasy programowo najwyższej uzyskują wykształcenie średnie, co daje im możliwość ubiegania się o przyjęcie do szkół policealnych. Po zdaniu egzaminu maturalnego uzyskują prawo do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe.

Technika są szkołami 4-letnimi (dla absolwentów gimnazjów) lub 5-letnimi (dla absolwentów szkół podstawowych), których ukończenie umożliwia, po zdaniu egzaminu, uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe lub kwalifikacje w zawodzie, a także uzyskanie świadectwa dojrzałości (po zdaniu egzaminu maturalnego).

Branżowe szkoły II stopnia są to 2-letnie szkoły dające wykształcenie średnie branżowe, umożliwiające uzyskanie dyplomu zawodowego w zawodzie nauczonym na poziomie technika, po zdaniu egzaminu zawodowego w danym zawodzie, oraz uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego, a następnie kontynuację nauki na studiach. Do branżowej szkoły II stopnia przyjmuje się kandydatów, którzy ukończyli branżową szkołę I stopnia w okresie 5 lat szkolnych poprzedzających rok szkolny, na który ubiegają się o przyjęcie.

Szkoły policealne są szkołami umożliwiającymi osobom posiadającym wykształcenie średnie uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminów potwierdzających kwalifikacje w danym zawodzie. Do szkół policealnych zaliczono policealne szkoły zawodowe i kolegia pracowników służb społecznych. Nauka w szkołach policealnych trwa nie więcej niż 2,5 roku. W przypadku policealnych szkół zawodowych nauka obejmuje wszystkie kwalifikacje wyodrębnione w zawodzie, a absolwenci po zdaniu wymaganych egzaminów zewnętrznych otrzymują dyplom potwierdzający kwalifikacje w zawodzie.

Dane o **nauczycielach**, poza nauczycielami akademickimi, dotyczą nauczycieli (łącznie z nauczycielami religii) zatrudnionych przy realizacji obowiązujących zajęć edukacyjnych, tj. bez wychowawców świetlic, bibliotekarzy, prowadzących wyłącznie zajęcia pozalekcyjne itp.

Dane o **nauczycielach akademickich** dotyczą zatrudnionych na stanowiskach: profesora, profesora uczelni, docenta, adiunkta, asystenta oraz innym. Dane o nauczycielach dotyczą pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełnozatrudnionych.

Studentów wykazano tyle razy, na ilu kierunkach studiowali. Jeżeli absolwent w danym roku akademickim ukończył dwa i więcej kierunków studiów, to również został wykazany wielokrotnie. Dane obejmują także informacje na temat jednostek organizacyjnych uczelni mieszczących się poza granicami kraju. Wykazano je dla poszczególnych województw, na terenie których mieściła się ich jednostka macierzysta.

Uczelnia – jednostka stanowiąca część systemu nauki i edukacji, prowadząca studia na co najmniej jednym kierunku.

Studia – studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie, prowadzone przez uczelnię uprawnioną do ich prowadzenia.

Studia pierwszego stopnia (licencjackie i inżynierskie) – forma kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający świadectwo dojrzałości, kończąca się uzyskaniem kwalifikacji pierwszego stopnia.

Studia drugiego stopnia (uzupełniające studia magisterskie) – forma kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający co najmniej kwalifikacje pierwszego stopnia, kończąca się uzyskaniem kwalifikacji drugiego stopnia.

Jednolite studia magisterskie – forma kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający świadectwo dojrzałości, kończąca się uzyskaniem kwalifikacji drugiego stopnia.

Studia doktoranckie – studia przygotowujące do uzyskania stopnia naukowego doktora, prowadzone przez uprawnioną jednostkę organizacyjną uczelni, instytut naukowy Polskiej Akademii Nauk, instytut badawczy lub międzynarodowy instytut naukowy działający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej utworzony na podstawie odrębnych przepisów, na które są przyjmowani kandydaci posiadający kwalifikacje drugiego stopnia, kończąca się uzyskaniem kwalifikacji trzeciego stopnia.

Szkoła doktorska – zorganizowana forma kształcenia doktorantów, prowadzona przez uprawnione uczelnie i instytuty w co najmniej dwóch dyscyplinach funkcjonująca od roku akademickiego 2019/20. Kształcenie doktoranta przygotowuje do uzyskania stopnia doktora i kończy się złożeniem rozprawy doktorskiej

Studia podyplomowe – forma kształcenia, na którą są przyjmowani kandydaci posiadający kwalifikacje co najmniej pierwszego stopnia, prowadzona w uczelni, instytucie naukowym Polskiej Akademii Nauk, instytucie badawczym lub Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego, kończąca się uzyskaniem kwalifikacji podyplomowych.

Student uczelni – osoba kształcąca się na studiach pierwszego lub drugiego stopnia albo jednolitych studiach magisterskich, wpisana do ewidencji studentów w uczelniach, łącznie ze studentami korzystającymi z urlopów dziekańskich. Słuchacze studiów podyplomowych i doktoranckich tworzą odrębne zbiorowości.

Tytuł zawodowy – tytuł licencjata, inżyniera, magistra, magistra inżyniera lub tytuł równorzędny.

Stopień naukowy – stopień doktora, stopień doktora habilitowanego określonej dziedziny nauki w zakresie danej dyscypliny naukowej bądź artystycznej. Stopnie naukowe nadawane są w jednostkach organizacyjnych, które posiadają uprawnienia do ich nadawania.

Przewód doktorski – ogół postępowania w trakcie nadawania stopnia naukowego doktora prowadzony przez uprawnioną jednostkę organizacyjną szkoły wyższej lub innej placówki naukowej, nad którym czuwa specjalnie powołana komisja.

Grupa kierunków studiów – kierunki studiów wykazane zgodnie z Międzynarodową Standardową Klasyfikacją Kierunków Kształcenia (ISCED-F 2013).

Stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – forma pomocy materialnej adresowana do uczniów szkół artystycznych, którzy uzyskali w semestrze bardzo dobrą średnią ocen z przedmiotów artystyczno-zawodowych lub zostali laureatami międzynarodowego lub krajowego konkursu artystycznego. O przyznaniu stypendium uczeń może się ubiegać nie wcześniej niż po ukończeniu pierwszego roku nauki i nie częściej niż raz w roku. Stypendia przyznaje, określa ich liczbę oraz wysokość, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, odrębnie w każdym roku szkolnym.

Stypendium Ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania – forma pomocy materialnej adresowana do uczniów posiadających wybitne osiągnięcia edukacyjne, w szczególności dla:

- laureatów międzynarodowych olimpiad lub laureatów i finalistów olimpiad przedmiotowych o zasięgu ogólnopolskim lub turniejów,
- laureatów konkursów na pracę naukową, organizowanych przez instytucje lub stowarzyszenia naukowe,
- uczniów szkół ponadgimnazjalnych uzyskujących najwyższe wyniki w nauce według indywidualnego programu lub toku nauki,
- uczniów uczestniczących w zajęciach przewidzianych tokiem studiów na podstawie przepisów w sprawie zasad i warunków uczestniczenia wybitnie uzdolnionych uczniów w zajęciach przewidzianych tokiem studiów na kierunkach zgodnych z uzdolnieniami oraz zasad zaliczania tych zajęć,
- uczniów, uzyskujących wysokie wyniki we współzawodnictwie sportowym na szczeblu krajowym lub międzynarodowym.

Stypendium Prezesa Rady Ministrów – forma pomocy materialnej adresowana do wybitnie uzdolnionych uczniów szkół, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości. Stypendium Prezesa Rady Ministrów przyznaje się jednemu uczniowi danej szkoły, który spełnia warunki do otrzymania tej formy świadczenia. Aby otrzymać stypendium Prezesa Rady Ministrów należy otrzymać promocję z wyróżnieniem, uzyskując przy tym najwyższą w danej szkole średnią ocen lub wykazywać szczególne uzdolnienia w co najmniej jednej dziedzinie wiedzy, uzyskując w niej najwyższe wyniki, a w pozostałych dziedzinach wiedzy wyniki co najmniej dobre. Stypendium jest przyznawane przez Prezesa Rady Ministrów na okres od września do czerwca w danym roku szkolnym.

Współczynnik skolaryzacji netto jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego/akademickiego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 grudnia) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Poziom wykształcenia – najwyższy ukończony cykl kształcenia w szkole lub szkolenia w innym trybie lub formie, uznany zgodnie z obowiązującym systemem szkolnictwa. Podstawą zaliczenia wykształcenia do określonego poziomu jest uzyskanie świadectwo (dyplom) ukończenia odpowiedniej szkoły, niezależnie od trybu jej ukończenia (dziennie, wieczorowo, zaocznie czy eksternistycznie).

Uczenie się osób dorosłych – kształcenie w szkołach dla dorosłych, a także uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych przez osoby, które spełniły obowiązki szkolny.

Kształcenie formalne – nauka w systemie szkolnym – na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum, szkół ponadpodstawowych, w tym policealnych, jak również kształcenie na poziomie studiów wyższych, doktoranckich i szkół doktorskich. Kształcenie prowadzone jest przez instytucje szkolne i edukacyjne, publiczne i niepubliczne, uprawnione do nauczania. Odbywa się zgodnie z zatwierdzonymi programami nauczania. Kształcenie oparte jest na standardach przyjętych w systemie oświaty i wychowania oraz szkolnictwa wyższego zatwierdzonymi obowiązującymi uregulowaniami prawnymi. Prowadzi do uzyskania kwalifikacji potwierdzonych świadectwem, zaświadczeniem o ukończeniu szkoły, certyfikatem, dyplomem.

Edukacja pozaformalna – zorganizowane działania edukacyjne, które nie odpowiadają definicji edukacji szkolnej. Edukacja pozaformalna nie powoduje zmiany w poziomie wykształcenia. Prowadzi zazwyczaj do zdobywania i poszerzania umiejętności w różnych dziedzinach życia zawodowego, społecznego jak również kulturalnego. W odróżnieniu od uczenia się nieformalnego, edukacja pozaformalna powinna odbywać się przy udziale wykładowcy, instruktora lub nauczyciela.

Uczenie się nieformalne – samodzielne uczenie się w celu uzyskania wiedzy lub doskonalenia umiejętności, powinno odbywać się bez udziału nauczyciela. Odbywa się poza zorganizowanymi formami edukacji szkolnej i pozaszkolnej.

Rynek pracy

Dane na podstawie **Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)** obejmują osoby w wieku 15-89 lat i odnoszą się do ludności przebywającej lub zamierzającej przebywać na terenie kraju co najmniej 12 miesięcy, zamieszkałej w prywatnych gospodarstwach domowych; badanie nie obejmuje osób bezdomnych oraz nieobecnych w gospodarstwie domowym 12 miesięcy i więcej. Badanie prowadzone jest metodą obserwacji ciągłej, tj. aktywność ekonomiczną ludności bada się w każdym tygodniu w ciągu całego kwartału.

Od 1 kwartału 2021 r. w BAEL wprowadzono zmiany metodologiczne, które dotyczyły m.in. zakresu podmiotowego badania (badanie zasadnicze obejmuje osoby w wieku 15-89 lat, do 2020 r. włącznie były to osoby w wieku 15 lat i więcej) oraz definicji i sposobu wyodrębniania poszczególnych populacji osób na rynku pracy, tj. pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo.

Podstawowe kryterium podziału na aktywnych zawodowo i biernych zawodowo stanowi praca, tzn. fakt wykonywania, posiadania bądź poszukiwania pracy. Do aktywnych zawodowo zaliczono osoby pracujące i bezrobotne.

Do **pracujących** zaliczono wszystkie osoby w wieku 15-89 lat, które w okresie badanego tygodnia:

- wykonywały, przez co najmniej 1 godzinę, pracę przynoszącą zarobek lub dochód, tzn. były zatrudnione w firmie/instytucji publicznej lub u prywatnego pracodawcy, pracowały we własnym (lub dzierzawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- miały pracę, ale jej nie wykonywały:
 - z powodu choroby lub urlopu wypoczynkowego, urlopu związanego z rodzicielstwem (macierzyńskiego, rodzicielskiego, ojcowskiego lub wychowawczego), organizacji czasu pracy (systemu pracy lub odbioru nadgodzin), szkolenia związanego z wykonywaną pracą,
 - z powodu sezonowego charakteru pracy, jeśli w okresie poza sezonem nadal regularnie wypełniały zadania i obowiązki związane z pracą lub prowadzeniem działalności (z wyłączeniem obowiązków prawnych lub administracyjnych),
 - z innych powodów, jeśli przewidywany okres nieobecności w pracy nie przekracza 3 miesięcy.

Za **bezrobotne** uznano osoby w wieku 15-74 lata, które spełniały jednocześnie trzy warunki:

- w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
- aktywnie poszukiwały pracy, tzn. podjęły konkretne działania w ciągu 4 tygodni (wliczając jako ostatni – tydzień badany), aby znaleźć pracę,
- były gotowe podjąć pracę w ciągu 2 tygodni następujących po tygodniu badanym.

Do bezrobotnych zaliczono także osoby, które znalazły pracę i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie 3 miesięcy oraz były gotowe tę pracę podjąć.

Do **biernych zawodowo** zaliczono osoby, które nie zostały zakwalifikowane jako pracujące lub bezrobotne.

Współczynnik aktywności zawodowej obliczono jako udział aktywnych zawodowo (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności (ogółem lub danej grupy).

Wskaźnik zatrudnienia obliczono jako udział pracujących (ogółem lub danej grupy) w liczbie ludności (ogółem lub danej grupy).

Czas nieprzepracowany – część nominalnego czasu pracy, w ciągu którego pracownik był nieobecny w pracy lub nie przystąpił do niej, bez względu na powód.

Wolne miejsca pracy to miejsca pracy powstałe w wyniku ruchu zatrudnionych, bądź nowo utworzone, w stosunku do których spełnione zostały jednocześnie trzy warunki:

- miejsca pracy w dniu sprawozdawczym nie były faktycznie obsadzone,
- pracodawca czynił starania, aby znaleźć osoby chętne do podjęcia pracy,
- w przypadku znalezienia właściwych kandydatów, pracodawca byłby gotów do natychmiastowego przyjęcia tych osób.

Nowo utworzone miejsca pracy – miejsca pracy powstałe w wyniku zmian organizacyjnych, rozszerzenia lub zmiany profilu działalności oraz wszystkie miejsca pracy w jednostkach nowo powstałych.

Informacje dotyczące **wynagrodzeń** opracowano na podstawie prowadzonego co 2 lata reprezentacyjnego badania struktury wynagrodzeń według zawodów za październik danego roku, obejmującego podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób. Dane dotyczą pełno- i niepełnozatrudnionych, którzy otrzymali wynagrodzenie za cały miesiąc, bez zatrudnionych w organizacjach: społecznych, politycznych, związków zawodowych i innych.

Przeciętne wynagrodzenie brutto to stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku do podziału lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie, po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą.

Dane o **bezrobotnych zarejestrowanych** obejmują osoby, które zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, obowiązującą od 1 czerwca 2004 r. (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r. poz. 690, z późn. zm.), określone są jako bezrobotne.

Pod pojęciem **bezrobotnego** należy rozumieć osobę, która ukończyła 18 lat i nie osiągnęła wieku emerytalnego, jest osobą niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli jest osobą niepełnosprawną – zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem szkół dla dorosłych (lub przystępującą do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły) lub szkół wyższych w systemie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, z dodatkowymi wyłączeniami dotyczącymi źródeł dochodów zapisanymi w ustawie.

Kultura

Źródłem danych z zakresu kultury są badania statystyczne realizowane przez Główny Urząd Statystyczny prowadzone metodą pełną.

Biblioteka to jednostka organizacyjna lub jej część posiadająca uporządkowany (zinwentaryzowany) zbiór książek, czasopism i innych materiałów piśmienniczych liczący co najmniej 300 jednostek inwentarzowych, której głównymi celami są tworzenie i obsługa zbiorów oraz udostępnianie ich użytkownikom w sposób kontrolowany. Placówka, która służy rozwijaniu i zaspakajaniu potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych ogółu społeczeństwa oraz uczestniczy w upowszechnianiu wiedzy i kultury jest **biblioteką publiczną**.

Biblioteka naukowa służy potrzebom nauki i kształcenia, zapewnia dostęp do materiałów bibliotecznych i zasobów informacyjnych niezbędnych do prowadzenia prac naukowo-badawczych oraz zawierających wyniki badań naukowych. Prowadzi działalność naukowo-badawczą w zakresie bibliotekoznawstwa i dziedzin pokrewnych, a także w zakresie obsługiwanych przez nie dziedzin nauki.

Biblioteki pedagogiczne są to jednostki służące w szczególności potrzebom kształcących się i doskonalących nauczycieli, studentów przygotowujących się do zawodu nauczyciela oraz słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli. Księgozbiór tych bibliotek obejmuje literaturę fachową z zakresu pedagogiki i innych dziedzin nauk oraz literaturę piękną i społeczno-ekonomiczną.

Biblioteki zakładów pracy nie stanowią jednolitej sieci bibliotecznej. Obejmują one **biblioteki fachowe** (instytucji, urzędów, przedsiębiorstw, zakładów usługowych, muzeów, teatrów itp.) oraz **ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej** – placówki informacyjno-biblioteczne, wchodzące w skład sieci informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (INTE). Nie zalicza się do nich bibliotek o statusie biblioteki naukowej. Biblioteki fachowe zaspokajają potrzeby zakładów pracy w zakresie materiałów i informacji z odpowiednich dziedzin wiedzy niezbędnych do wykonywania zadań i doskonalenia zawodowego pracowników. W zakładach pracy działają także **biblioteki fachowo-beletrystyczne**, dysponujące księgozbiorem fachowym właściwym dla charakteru instytucji, która je powołała i zbiorami z dziedziny beletrystyki.

Czytelnik (użytkownik aktywnie wypożyczający) – osoba zarejestrowana w bibliotece, która wypożyczyła na zewnątrz co najmniej jedną pozycję w okresie sprawozdawczym.

Księgozbiór obejmuje wydawnictwa periodyczne (książki i broszury) i wydawnictwa nieperiodyczne (gazety i czasopisma).

Książka to wydawnictwo zwarte, zawierające co najmniej 49 stron, nie licząc okładki, wydane w danym kraju i ogólnie dostępne.

Jednostką obliczeniową księgozbioru jest **wolumin**, czyli tom zarejestrowany w księdze inwentarzowej. W przypadku periodyków jest to zbiór numerów danego czasopisma lub gazety stanowiący jedną pozycję inwentarzową.

Centra kultury – instytucje kultury prowadzące wielokierunkową działalność animacyjną, polegającą na inicjowaniu, pobudzaniu i wspieraniu aktywności kulturalnej grup społecznych i środowisk lokalnych, posiadające stały program kulturalny, zespół wykwalifikowanych pracowników (animatorów lub instruktorów, pedagogów, edukatorów) oraz odpowiednią infrastrukturę (pomieszczenia i urządzenia). Istotą działalności centrów kultury jest edukacja kulturalna, edukacja artystyczna i animacja społeczna.

Domy kultury prowadzą wielokierunkową działalność społeczno-kulturalną. Mieszczą się w odrębnym, specjalnie wzniesionym lub adaptowanym budynku, zazwyczaj z salą widowiskowo-kinową, z odpowiednio przystosowanymi pomieszczeniami i urządzeniami do prowadzenia specjalistycznej działalności kulturalnej.

Ośrodki kultury (miejskie, miejsko-gminne, gminne) są wielofunkcyjnymi instytucjami społeczno-kulturalnymi integrującymi, wokół wspólnego programu, działalność istniejących w danej miejscowości autonomicznych instytucji kultury i innych podmiotów prowadzących działalność kulturalną.

Kluby są instytucjami prowadzącymi działalność kulturalną w środowisku lokalnym we współpracy z instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami: kulturalnymi, społecznymi i politycznymi. Posiadają jedno lub więcej pomieszczeń, odpowiednie wyposażenie (sprzęt audiowizualny, telewizor, prasę itd.). Kluby są otwarte codziennie, jako miejsce organizowania kulturalnego wypoczynku i aktywności społeczności lokalnej. Działalność w klubach prowadzona jest zazwyczaj przez społeczny personel przy pomocy kierownika placówki.

Świetlice to placówki kulturalne posiadające z reguły jedno pomieszczenie, niezbędny sprzęt i obejmujące swoim zasięgiem działania małe grupy środowiska lokalnego. Działalność w nich prowadzona jest zasadniczo przez działaczy społecznych przy pomocy kierownika świetlicy. Nie uważa się za świetlice jednostek, zwyczajowo określanych „świetlicami”, które nie prowadzą działalności kulturalnej, a których pomieszczenia służą do innych celów, np. do organizowania narad i konferencji, kursów zawodowych itp.

Do **kursów** (zakończonych i trwających w ciągu roku sprawozdawczego) zaliczono zajęcia o charakterze szkoleniowym trwające co najmniej 16 godzin, mające na celu zdobycie przez ich uczestników nowych umiejętności lub rozwijanie zainteresowań. Nie ujęto szkoleń związanych z nabyciem lub podwyższeniem kwalifikacji zawodowych. Do liczby absolwentów kursów wliczono tylko te osoby, które ukończyły kurs według warunków określonych przez organizatora. Dane o absolwentach dotyczą kursów zakończonych w roku sprawozdawczym.

Do **impresz** organizowanych przez jednostki zalicza się imprezy kulturalne zorganizowane w roku sprawozdawczym, dostępne dla publiczności i dla stałych uczestników kół, klubów, pracowni itp. Nie zalicza się tutaj cyklicznych spotkań członków zespołów, kół, klubów, pracowni specjalistycznych i innych form stałej działalności.

Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami.

Przez **kino stałe** rozumie się jednostkę prowadzącą działalność w jednym obiekcie przystosowanym na stałe do publicznego wyświetlania filmów z określoną częstotliwością.

Przez **seans filmowy** rozumie się ciągłą projekcję filmu pełnometrażowego z nośnika światłoczułego, magnetycznego lub cyfrowego w zamierzonym i z góry określonym czasie trwania. W przypadku projekcji filmu wieloczęściowego podzielonego na odcinki – projekcję każdej części mającej własną czołówkę i określoną długość uważa się za odrębny seans filmowy. W takiej sytuacji, liczbę widzów wykazuje się w sposób analogiczny. Za seans uważa się również wyświetlenie zestawu filmów krótkometrażowych (np. tzw. poranki dla dzieci).

Nauka, technologia i innowacje

Źródłem informacji z zakresu działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej, ochrony własności intelektualnej jest sprawozdawczość GUS oraz dane Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej.

Przez **działalność badawczą i rozwojową (B+R)** rozumie się pracę twórczą podejmowaną w sposób metodyczny w celu zwiększenia zasobów wiedzy – w tym wiedzy o rodzaju ludzkim, kulturze i społeczeństwie – oraz w celu tworzenia nowych zastosowań dla istniejącej wiedzy. Działalność taka musi być:

- nowatorska – ukierunkowana na nowe odkrycia,
- twórcza – opierająca się na oryginalnych, nieoczywistych koncepcjach i hipotezach,
- nieprzewidywalna – co do ostatecznego wyniku oraz kosztu, w tym poświęconego czasu,
- metodyczna – prowadzona w sposób zaplanowany (z określonym celem projektu B+R oraz źródłem finansowania),
- możliwa do przeniesienia lub odtworzenia – prowadząca do wyników, które mogą być odtwarzane.

Do **pracujących w działalności badawczej i rozwojowej** zaliczono:

- badaczy, tj. osoby prowadzące badania naukowe oraz ulepszające lub rozwijające koncepcje, teorie, modele, techniki, oprzyrządowanie, oprogramowanie lub metody operacyjne;
- techników i pracowników równorzędnych, tj. pracowników, którzy uczestniczą w działalności B+R wykonując zadania naukowe i techniczne związane z zastosowaniem pojęć i metod operacyjnych oraz wykorzystaniem sprzętu badawczego, zazwyczaj pod kierunkiem badaczy;
- pozostały personel pomocniczy, do którego należą wykwalifikowani i niewykwalifikowani pracownicy na stanowiskach robotniczych oraz pracownicy administracji, sekretariatów i biur, zaangażowani w projekty B+R lub bezpośrednio związani z takimi projektami.

Patent jest to prawo wyłącznego korzystania z wynalazku w sposób zarobkowy lub zawodowy na obszarze danego państwa.

Wynalazek zgłoszony – rozwiązanie określonego problemu mające charakter techniczny, zgłoszone do ochrony w odpowiednim urzędzie przyjmującym zgłoszenie, w celu uzyskania ochrony patentowej na dany wynalazek.

Wzór użytkowy jest to rozwiązanie o charakterze technicznym dotyczące kształtu lub budowy przedmiotu o trwałej postaci albo przedmiotu składającego się ze związanych ze sobą funkcjonalnie części o trwałej postaci.

Informacje dotyczące dostępu do Internetu w gospodarstwach domowych, celów korzystania z Internetu w celach prywatnych oraz umiejętności cyfrowych podano na podstawie badania wykorzystania technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych w gospodarstwach domowych, prowadzonego metodą reprezentacyjną raz do roku, obejmującego osoby w wieku 16-74 lata.

Ekonomiczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego

Wydatki budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego grupuje się zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o finansach publicznych, tj. w podziale na działy i rozdziały – określające rodzaj działalności oraz paragrafy – określające rodzaj wydatku. Prezentowane dane opracowano zgodnie ze szczegółową klasyfikacją dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych, ustalaną przez Ministra Finansów. Informacje dotyczące budżetów jednostek samorządu terytorialnego opracowano w Głównym Urzędzie Statystycznym na podstawie sprawozdawczości budżetowej Ministerstwa Finansów.

Produkt krajowy brutto (PKB) obrazuje końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Produkt krajowy brutto równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów. Produkt krajowy brutto jest liczony w cenach rynkowych.

Nakłady wewnętrzne na działalność B+R – wszystkie nakłady bieżące i nakłady inwestycyjne brutto na środki trwałe związane z działalnością B+R prowadzoną w jednostce statystycznej w danym okresie sprawozdawczym, bez względu na źródło finansowania.

Nakłady bieżące na działalność B+R obejmują nakłady osobowe na personel B+R oraz pozostałe nakłady bieżące wykorzystywane na potrzeby działalności B+R. Do nakładów bieżących zalicza się usługi i przedmioty (w tym sprzęt) użytkowane i zużywane w ciągu jednego roku. Opłaty roczne lub czynsze dzierżawne z tytułu korzystania ze środków trwałych również powinny być zaliczane do nakładów bieżących.

Nakłady osobowe – wynagrodzenia zatrudnionego personelu obejmujące roczne płace i wynagrodzenia oraz wszelkie związane z nimi koszty lub świadczenia dodatkowe, takie jak premie, opcje na akcje, wynagrodzenie za czas urlopu, składki na fundusze emerytalne. Koszty pracy obejmują również inne świadczenia z tytułu zabezpieczenia społecznego oraz podatki od wynagrodzeń.

Nakłady na działalność innowacyjną – koszt ekonomiczny działalności innowacyjnej podejmowanej przez przedsiębiorstwo. Nakłady mogą mieć charakter wewnętrzny (działalność prowadzona wewnątrz) lub zewnętrzny (działalność prowadzona przez osoby trzecie w imieniu przedsiębiorstwa).

Pomoc materialna dla studentów i doktorantów – środki pieniężne przekazywane studentom i doktorantom w formie stypendium lub zapomogi, a także zakwaterowanie w domach studenckich i wyżywienie w stołówkach studenckich.

Stypendium socjalne – świadczenie dla studenta lub doktoranta na studiach doktoranckich znajdującego się w trudnej sytuacji materialnej.

Przeciętne koszty kształcenia wyliczane są poprzez podział kosztów kształcenia ogółem w uczelni przez liczbę studentów przeliczeniowych. Koszty kształcenia ogółem są liczone jako suma kosztów własnych podstawowej działalności operacyjnej, wykorzystanego funduszu stypendialnego dla studentów i własnego funduszu stypendialnego.

Społeczne uwarunkowania rozwoju kapitału ludzkiego

Dane dotyczące udziału dzieci uczestniczących w edukacji przedszkolnej oraz liczby uczniów szkół korzystających z dodatkowych zajęć (dydaktyczno-wyrównawczych, korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych i rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne) pochodzą z administracyjnego systemu informacyjnego Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze organizowane są dla uczniów mających trudności w nauce, w szczególności w spełnianiu wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla danego etapu edukacyjnego. Liczba uczestników zajęć wynosi do 8 uczniów.

Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne organizowane są dla uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Zajęcia prowadzą nauczyciele posiadający przygotowanie w zakresie terapii pedagogicznej. Liczba uczestników zajęć wynosi do 5 uczniów.

Zajęcia logopedyczne organizowane są dla uczniów z zaburzeniami mowy, które powodują zakłócenia komunikacji językowej oraz utrudniają naukę. Zajęcia te prowadzą nauczyciele posiadający przygotowanie w zakresie logopedii lub logopedii szkolnej, a liczba uczestników wynosi do 4 uczniów.

Zajęcia rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne oraz zajęcia o charakterze terapeutycznym organizowane są dla uczniów z dysfunkcjami i zaburzeniami utrudniającymi funkcjonowanie społeczne. Prowadzą je nauczyciele posiadający przygotowanie w zakresie pracy o charakterze terapeutycznym lub socjoterapii, a liczba uczestników zajęć wynosi do 10 uczniów.

Dane o bezrobotnych zarejestrowanych zaprezentowane w tym dziale w szczególności obejmują dane o osobach do 25 roku życia oraz bezrobotnych długotrwale i pochodzą z Wortalu Publicznych Służb Zatrudnienia prowadzonego przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej.

Długotrwale bezrobotni zarejestrowani to osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych w miejscu pracy.

Osoby młode niepracujące, nieuczące się i niedokształcające się (NEET) – udział osób w danej grupie wieku bezrobotnych lub biernych, które nie kontynuują nauki w systemie edukacji formalnej i nie dokształcają się/szkolą się w systemie edukacji pozaformalnej (w ciągu 4 tygodni przed badaniem) w ludności ogółem w tej samej grupie wieku.

Dane o **wolontariacie** pochodzą z trzeciej edycji badania Praca niezarobkowa poza gospodarstwem domowym (PNZ), które zostało zrealizowane jako moduł do Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w 1 kwartale 2022 r. W badaniu wzięło udział 21,9 tys. osób w wieku 15-89 lat.

Wolontariat (praca społeczna) – jest to działanie (aktywność) podejmowane dobrowolnie i bez wynagrodzenia mające na celu przyniesienie korzyści osobom lub grupie osób spoza gospodarstwa domowego (wyłączając rodzinę wolontariusza); może również być świadczony na rzecz społeczeństwa, środowiska naturalnego, konkretnej miejscowości lub społeczności. Świadczenie wolontariatu wiąże się z poświęceniem na niego wolnego czasu. Wolontariat może być świadczony indywidualnie albo w ramach działalności organizacji/institucji.

Dane o frekwencji wyborczej pochodzą ze strony internetowej Państwowej Komisji Wyborczej.

Frekwencja wyborcza – stosunek liczby oddanych głosów (ważnych kart do głosowania) do ogólnej liczby osób uprawnionych do głosowania.

Dane o liczbie podatników przekazujących **1% należnego podatku dochodowego organizacjom pożytku publicznego** oraz o kwotach przekazanych na rzecz tych organizacji są publikowane przez Ministerstwo Finansów.

Methodological notes

The data presented in the publication concern the years 2018-2022. In the absence of information for the entire period, the latest available data were provided.

Demography

Data on the population size have been compiled using the **balance method**:

- since 2010, on the basis of the results of the Population and Housing Census of 31 March 2011 as well as current reports;
- since 2020, the data have been prepared taking into account the results of the National Population and Housing Census of 31 March 2021

Balances of the population size and structure are compiled as follows:

The population size at the beginning of the period (year, half-year)

+ live births

– deaths

+ registrations for permanent residence (moving from other units of territorial division and from abroad)

– deregistrations from permanent residence (moving to other units of territorial division and abroad)

+ registrations for temporary stay above 3 months (moving from other units of territorial division)

– deregistrations from temporary stay above 3 months (moving to other units of territorial division)

+(-) changes in the population size due to administrative changes

= The population size at the end of the period (year, half-year).

The population balance was compiled according to the **national definition of residence** which includes internal migration for temporary stay, i.e. the difference between the number of persons who temporarily left a gmina for more than 3 months to another place in the country and the number of persons who arrived from somewhere else in the country for more than 3 months. The gmina population, therefore, does not include immigrants staying in Poland temporarily, unlike Polish permanent residents temporarily staying abroad (regardless of the period of their temporary presence/absence) who are counted among the population of a gmina.

The source of data regarding **vital statistics and migration** are:

- the registers of the Chancellery of the Prime Minister – regarding internal and international migration of population for permanent or temporary residence,
- gminas – regarding internal and international migration of population for temporary residence,
- civil registry offices – regarding registered marriages, births and deaths,
- regional courts – regarding legally valid decisions in actions for separations and divorces.

Economic age groups:

- **pre-working age** – males and females aged 0-17 years,
- **working age** – males aged 18-64 and females aged 18-59:
 - mobility age (18-44 males and females),
 - non-mobility age (45-64 for males and 45-59 for females),
- **post-working age** – 65 and more for males and 60 and more for females.

Biological age groups – three basic biological age groups whose boundaries (in years) are conventional.

The most commonly used grouping in statistical surveys is as follows:

- 0-14 years – children (demographic youth),
- 15-64 years old – adult population,
- 65 years and older – demographic old age.

Vital statistics – the facts of births, deaths and contracting marriages and divorcing (and separating), resulting in changes in the population size and distribution according to sex, age and marital status. Data regarding the vital statistics in the territorial breakdown were compiled as follows:

- births – according to the mother’s place of residence,
- deaths – according to the place of residence of the deceased person.

Natural increase (decrease) of the population is the difference between the numbers of live births and deaths in a given period.

Actual increase (decrease) – the sum of natural increase and net internal and international migration (permanent and temporary).

Live birth – the complete expulsion or extraction of a newborn from its mother, irrespectively of the pregnancy duration. The newborn child after such expulsion or extraction breathes or shows any other signs of life, such as beating of the heart, pulsation of the umbilical cord or muscle contractions depending on the will, whether or not the umbilical cord has been cut or the placenta has been separated.

Death – permanent, that is irreversible arrest of functions of organs necessary to sustain life (regardless of the period after life birth), as a result of which all the life functions of the whole organism stop.

Causes of death – all diseases, medical conditions and injuries or poisonings, which caused or led to death, and the circumstances of the accident or deliberate act which caused these injuries.

General fertility rate – ratio of the number of live births in a given period to the number of women of reproductive age (15-49). The rate is calculated for periods not shorter than one year. It expresses the average number of children born during the given period per 1,000 women (or 100 women) of reproductive age.

Gross reproduction rate – the number of daughters born on average to a woman, assuming that a woman of reproductive age (15-49) would give birth conforming to the fertility rates for all women giving birth in the year for which the rate is calculated (constant fertility rates). Gross reproduction rate is calculated by multiplying the total fertility rate and the ratio expressing the share of female births in the total number of live births.

Total fertility rate represents the number of children that would be born on average to a woman during her whole reproductive period (15-49 years), assuming that in particular phases of this period she would give birth conforming to the fertility rates for a given year, i.e. the age-specific fertility rates for this period are treated as constant.

Demographic dynamics rate – ratio of the number of live births to the number of deaths in a given period (number of births per one death).

Internal migration is a change of place of permanent (or temporary) residence connected with crossing the administrative border of a gmina to settle permanently (or temporarily) and a change of registration from temporary to permanent residence in the same administrative unit, if the previous place of permanent residence was in another gmina. In the case of urban-rural gmina, the change of place of residence between urban and rural area of this gmina is also considered as migration. Changes of address within the same unit are excluded from data on internal migration, as they do not influence the size and structure of population of this unit.

International migration of the population is the relocation of people involving a change of the country of residence. The Regulation (EC No. 862/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 contains a definition of migration taking into account intended period of residence in another country for at least 12 months.

Migration for permanent residence – migration related to the change of place of permanent residence. According to Polish law, migration related to registrations and deregistrations made in the registry unit of gminas i.e.: registration for permanent residence after arrival from another place in the country or from abroad, deregistration from permanent residence due to departure abroad for permanent residence.

Immigration – arrival in the country of a person who previously was an usual resident of another country with intention to stay for a period of at least 12 months.

Emigration – departure from the country by its usual resident with intention to stay abroad for a period of at least 12 months.

Long-term migration – migration for at least 12 months.

Health

Data regarding health care were prepared based on the results of the surveys conducted by Statistics Poland, data of the Ministry of Health, the Tuberculosis and Lung Diseases Institute, the Institute of Oncology, the Institute of Psychiatry and Neurology and the Ministry of Interior and Administration.

Data on self-perceived general health, limitations of daily activity and long-standing health problems are presented on the basis of a EU-SILC household sample survey and concern persons aged 16 and more.

Self-perceived general health – general rather than present health status. It covers different dimensions of health, i.e. physical, social and emotional functioning and biomedical signs and symptoms. It omits any reference to age.

Long-standing health problems – problems related to ill-health or diseases; pain is included as well as ill-health caused by injuries/accidents, congenital conditions, birth defects, etc. It is irrelevant whether the health problem has been diagnosed by a doctor or not.

Life expectancy at age x – the basic element of life expectancy table expresses the average number of years of life expected by a person aged x , assuming the mortality rate from the period for which the life expectancy table was prepared.

Education

The educational data, since the 2017/18 academic year including tertiary education, have been derived from the administrative information systems maintained by The Ministry of Education and Science. Other information, including adult education, comes from the Statistics Poland's reports.

Information regarding pre-primary, primary, lower secondary, post-primary and upper secondary education has been presented according to the organisational status of the school system regulated by the Act of 7 September 1991 on the Education System and the Act of 14 December 2016, the Law on School Education. The information on higher education institutions until the 2017/18 academic year take account of the principles governing their activity under the Act of 27 July 2005, the Law on Higher Education and from the 2018/19 academic year – the Act of 20 July 2018, the Law on Higher Education and Science. Changes in the legal status had an impact on the scope of the presented statistical data (including the number of students and graduates of respective schools at various levels of education), which should be taken into account when analysing the statistical data on education.

Since the 2004/05 school year, one-year pre-school preparation in pre-primary education establishments has been compulsory for children aged 6 years, with the exception of the 2011/12–2015/16 school years when children aged 5 years were covered by compulsory education.

6-year-old children, at the parents' request, were allowed to start education in the first grade of primary school in the 2009/10-2013/14 school years. In the 2014/15 school year, 6-year-old children born in the first half of 2008 began compulsory education in the first grade of the primary school, in the 2015/16 school year – all 6-year-olds born in 2009. Since the 2016/17 school year, children aged 7 have been covered by compulsory education. 6-year-old children can start education in the first grade of primary schools at their parents' request.

The reform of the school system of 1 September 2017 implemented 8-year primary school, 4-year general secondary school, 5-year technical secondary school, 3-year stage I sectoral vocational school, 2-year stage II sectoral vocational school. Lower secondary schools were abolished.

In the 2019/20-2020/21 school years:

- grade 8 graduates of the school year 2018/19 began their education in the first grade of post-primary schools, namely: in the 4-year general secondary school, 5-year technical secondary school or 3-year stage I sectoral vocational school. At the same time, lower secondary school graduates pursued their education in the first grade of post-primary schools: the stage I sectoral vocational school, 4-year technical secondary school or 3-year general secondary school,
- lower secondary schools for children and youth stopped operating. Lower secondary education was conducted only in the winter semester, the last one in the education cycle in lower secondary schools for adults (or lower secondary school sections in other types of schools for adults),
- stage I sectoral vocational school graduates could continue their education in stage II sectoral vocational schools operating from the 2020/21 school year.

School is understood as an organisational entity established, under the provisions of the Law on School Education, on the basis of a charter or a record in the register by an administrative body, a local governing body, a legal or natural person. A school conducts training of a specific kind and on a specific level, has a statute conferred by an administrative body or the head person, specifying its name, type, the governing authority, internal organisation, etc.

Section is the basic organisational entity of a school. A school section comprises a group of pupils being educated in the same grade.

School graduates are persons who completed the highest (according to the curriculum) grade and obtained this school's certificate.

Graduate of a higher education institution is a person who obtained a diploma certifying the completion of higher education.

Graduates of Master's studies (second-cycle and long-cycle programmes) are granted the Master's degree (depending on the field of study) in economics, philology, etc. and graduates of medical faculties: general practitioner, dentist, veterinarian.

Graduates of first-cycle programmes obtain (depending on the field of study) the Engineer's or Bachelor's degree.

Pre-primary establishments are facilities for children from age 3 years until primary school enrollment, providing care and preparing them for learning at school. Pre-primary establishments include: nursery schools, pre-primary sections in primary schools, pre-primary education units and pre-primary centres.

Primary school – 8-year school in which the last year of education ends with a competence test checking the student's knowledge and skills as provided for in the core curriculum of general education. The organisational structure of primary schools comprises grades 1-8 in which education is compulsory. Until the 2015/16 school year, it was a 6-year compulsory school which ended with an obligatory test.

Lower secondary school – a school operating until the 2018/19 school year, educating the youth in a 3-year cycle. Education in a lower secondary school was compulsory. Graduation from a primary school was the formal requirement for admission to a lower secondary school. In the last year of education, the students took a compulsory external examination the result of which was a criterion for admission to an upper secondary or post-primary school.

Stage I sectoral vocational schools are 3-year schools providing basic sectoral vocational education, leading to the award of a certificate confirming qualifications for a particular occupation upon passing the examination. Education may be continued in stage II sectoral vocational schools or grade 2 of the general secondary school for adults. Graduates of lower secondary schools were admitted to these schools in the 2017/18 and 2018/19 school years. Stage I sectoral vocational schools were transformed from 3-year basic vocational schools.

General secondary schools are schools leading to the award of the secondary school matriculation certificate upon passing the matriculation examination. Education lasts for 3 years (for lower secondary school graduates) or 4 years (for primary school graduates), but in bilingual schools (bilingual sections) with an introductory grade – one year longer. The general secondary school graduates acquire secondary education on completion of the highest (according to the curriculum) grade. Having passed the matriculation examination, they become eligible for higher education.

Technical secondary schools are 4-year schools (for lower secondary school graduates) or 5-year schools (for primary school graduates) leading, upon passing the examination, to obtaining a diploma confirming all or partial qualifications within a particular occupation, as well as the secondary school matriculation certificate (after passing the matriculation examination).

Stage II sectoral vocational schools are 2-year schools providing second-stage sectoral vocational education, leading to the award of a technician diploma confirming vocational qualifications upon passing the examination as well as the secondary school matriculation certificate (after passing the matriculation examination). Graduates of stage I sectoral vocational schools and liquidated basic vocational schools were admitted to these schools in the 2020/21 school year.

Post-secondary schools are schools enabling persons with general secondary education to obtain a diploma certifying vocational qualifications upon passing examinations confirming qualifications for a given occupation. Post-secondary schools include post-secondary vocational schools and colleges of social work. Education in post-secondary schools lasts up to 2.5 years. In post-secondary vocational schools, the curriculum encompasses all qualifications identified within a particular occupation. The graduates who have passed the required external examinations acquire a diploma confirming qualifications for a particular occupation.

Data regarding **teachers**, excluding academic teachers, concern teachers (including religion teachers) employed to implement compulsory educational programmes, i.e. excluding day-room teachers and librarians, conducting only extracurricular activities, etc.

Data on **academic teachers** concern the positions of: professor, associate professor, docent, assistant professor, assistant lecturer or other. Data on teachers concern full-time and part-time paid employees converted into full-time equivalent.

Students were indicated as many times as many courses they were enrolled in. If a graduate completed two or more courses in a given academic year, he/she was listed accordingly. The data also include information on branch campuses operating abroad, indicated for the voivodships in which their parent unit was seated.

Higher education institution – a unit constituting a part of the system of science and education, providing study programmes in at least one field of study.

Degree programmes – first-cycle programmes, second-cycle programmes or long-cycle programmes conducted by an authorised higher education institution.

First-cycle programmes (Bachelor's and Engineer's studies) – a stage of learning open to holders of the secondary school matriculation certificate, which leads upon successful completion to the award of a first-cycle qualification.

Second-cycle programmes (supplementary Master's studies) – a stage of learning open to holders of a minimum first-cycle qualification, which leads upon successful completion to the award of a second-cycle qualification.

Long-cycle programmes – a stage of learning open to holders of the secondary school matriculation certificate and leading upon successful completion to the award of a second cycle qualification.

Doctoral programmes – third-cycle programmes preparing for a doctoral degree, open to holders of a second-cycle qualification and leading upon successful completion to the award of a third-cycle qualification conferred by an authorised academic unit of a higher education institution, scientific institute of the Polish Academy of Sciences, a research institute or an international scientific institute established under separate legislation and active on territory of the Republic of Poland.

Doctoral school – an organised form of doctoral education, provided by authorised higher education institutions and institutes in at least two disciplines, operating from the 2019/20 academic year. The education prepares students for a doctoral degree and ends upon submitting the doctoral dissertation.

Non-degree postgraduate programmes – a level of education open to holders of a minimum first-cycle qualification and provided by a higher education institution, scientific institute of the Polish Academy of Sciences, research institute or the Centre for Postgraduate Medical Studies, leading to the award of postgraduate qualifications.

Student of a higher education institution – a person educated in the first-cycle, second-cycle or long-cycle programmes, registered as a student in higher education institutions, together with students on dean's leave. The students of postgraduate programmes and doctoral students are separate groups.

Professional degree – a degree of Bachelor (licencjat), Engineer (inżynier), Master of Arts/Sciences or equivalent.

Academic degree – a degree of Doctor (Ph.D.), a degree of Habilitated Doctor (post-doctoral degree) in a specific field of science within a given scientific or artistic discipline. Academic degrees are awarded by organisational units which are authorised to confer them.

Conferment procedure for a doctoral degree – a procedure during conferment of a doctoral degree conducted by the authorised entity of a higher education institution or other scientific institution, supervised by a specially appointed committee.

Broad field of education – fields of education classified according to the International Standard Classification of Fields of Education and Training (ISCED-F 2013).

Scholarship of the Minister responsible for culture and national heritage – a form of financial assistance for students of art schools who achieved high grade point average in vocational programmes or became laureates of an international or national art competition. A student is entitled to apply for the scholarship not earlier than after finishing the first year of schooling and not more frequently than once a year. Scholarships are granted by the Minister responsible for culture and national heritage who specifies their number and the amount separately for each school year.

Scholarship of the Minister responsible for education – a form of material assistance addressed to students with outstanding educational achievements, in particular:

- winners of international contests or winners and finalists in subject contests nationwide, or tournaments,
- winners of competitions for scientific work organised by scientific institutions or associations,
- the best performing students of upper secondary schools according to an individual curriculum or plan of study,
- upper secondary school students participating in study programmes on the basis of provisions of terms for participation of exceptionally gifted students in courses provided for in the programmes consistent with their aptitude and the credit requirements,
- students with high scores in sporting competitions at national or international level.

Scholarship of the Prime Minister – a form of financial assistance for the best performing students of schools leading to the award of the matriculation certificate. The scholarship of the Prime Minister is conferred on one student of a particular school who fulfils the conditions to obtain this form of benefit. In order to obtain a Scholarship of the Prime Minister it is necessary to graduate with the highest mean score in the school or demonstrate outstanding skills and achieve the highest results in at least one field of knowledge, and achieve at least good results in the other fields. The scholarship is granted by the Prime Minister for the period from September to June in a given school year.

Net enrollment rate – a ratio of the number of pupils or students in a given age group (as of the beginning of the school/academic year) at a given level of education to the population (as of 31 December) in the age group defined as corresponding to this level of education.

Educational attainment level – the highest level of education successfully completed in a school-based system or in any other mode or form of training, recognised in compliance with the binding system of education. The basis for classifying education to a given level is provided by a relevant school-leaving certificate (diploma), irrespective of the mode (daytime, evening, weekend or extramural) of studying.

Adult education – education in schools for adults, also gaining and developing general knowledge, skills and qualifications in out-of-school education by persons who completed full-time compulsory education.

Formal education – education in the school system - at the level of primary, lower secondary, post-primary schools including post-secondary schools, as well as tertiary studies, doctoral studies and doctoral schools. Education is provided by public or non-public schools and educational institutions which are authorised to teach. It is conducted in accordance with the approved curriculum. The training is based on the standards adopted in the system of education and higher education approved by the applicable legal regulations. It leads to qualifications validated by the certificate or diploma.

Non-formal education – organised learning activities that do not correspond to the definition of school education. Non-formal education does not change the level of educational attainment. It usually leads to gaining and developing skills in various areas of working, social and cultural life. Unlike informal learning, non-formal education should involve the lecturer, instructor or teacher.

Informal learning – learning on a self-directed basis with the aim of acquiring knowledge and skills, without the participation of a teacher. It is not institutionalised, i.e. takes place outside the organised forms of school and out-of-school education.

Labour market

Data on the basis of the **Labour Force Survey (LFS)** include household members aged 15-89 and refer to a population staying or intending to stay in the country for at least 12 months, living in private households; the survey does not cover the homeless and persons absent from households for 12 months and longer. The survey is carried out using the continuous observation method, i.e. economic activity of the population is observed for each week during the whole quarter.

Since the first quarter of 2021, methodological changes have been introduced in the LFS, concerning i.a. the range of statistical units (the core survey covers persons aged 15-89, while until 2020 inclusive, the statistical units were persons aged 15 and more), the definition and the methods of identifying particular populations on the labour market, i.e. the employed, the unemployed and economically inactive persons.

The main criterion for dividing the population into economically active and inactive is work, i.e. performing, holding or looking for work. Economically active persons include employed and unemployed persons.

Employed persons are persons aged 15-89 who during the reference week:

- performed, for at least 1 hour, any work generating pay or income, i.e. were employed in a public company/institution or by a private employer, worked on their own (or leased) agricultural farm, or conducted their own economic activity outside agriculture, assisted (without pay) in work on family agricultural farm or in conducting family economic activity outside agriculture,
- had work but did not perform it:
 - due to sickness, vacation, parenthood related leave (maternity leave, childcare leave, paternity leave or parental leave), working time arrangement (work system or compensation for overtime hours), training related to the performed work,
 - due to a seasonal nature of work if they continue to regularly perform tasks and duties for the job or business off-season (excluding fulfilment of legal or administrative obligations),
 - for other reasons, if the break in employment does not exceed 3 months.

Unemployed persons are persons aged 15-74 who simultaneously fulfilled three conditions:

- were not employed during the reference week,
- were actively seeking a job, i.e. undertook particular actions targeted at finding work during a 4-week period (including the reference week as the last one),
- were available for work during 2 weeks following the reference week.

The unemployed also include persons who had found work and were waiting to begin it within 3 months and were available for that work.

Economically inactive persons are persons who are not classified as employed or unemployed.

The **activity rate** is calculated as the share of economically active persons (total or in a given group) in the population (total or in a given group).

The **employment rate** is calculated as the share of employed persons (total or in a given group) in the population (total or in a given group).

Time not worked – part of the nominal work time, during which the employee was absent from work or did not start performing it, regardless of the reason.

Job vacancies are jobs created due to labour turnover or newly established jobs fulfilling simultaneously three criteria:

- jobs were actually vacant on the reporting day,
- the employer made attempts to find people willing to take up the job,
- in the case of finding adequate persons, the employer would be ready to hire them immediately.

Newly created jobs – the jobs created in the course of organisational changes, expanding or changing business profile, and all jobs in newly established units.

Information on **wages and salaries** was compiled on the basis of the biennial sample survey on the structure of wages and salaries by occupations for October of a given year, covering entities of the national economy employing more than 9 persons. Data concern full-time and part-time employees who received wages and salaries for the whole month, excluding paid employees in social and political organisations, trade unions and others.

Gross average wage and salary is the ratio of the sum of gross personal wages and salaries, fees paid to selected groups of employees for work performed under an employment contract, payments from profit and balance sheet surplus in cooperatives and annual extra wages and salaries for the employees of budgetary sphere entities to the average number of employees in a given period, having excluded persons engaged in outwork and those employed abroad.

Data regarding **registered unemployed persons** include persons who, in accordance with the Act of 20 April 2004 on Promoting Employment and Labour Market Institutions, in force since 1 June 2004 (consolidated text Journal of Laws 2022 item 690, as amended), are classified as unemployed.

An **unemployed person** is understood as a person who is at least 18 years old and has not reached the retirement age, is not employed and performing any other kind of paid work, who is capable of work and available for full-time employment (or in the case he/she is a disabled person – capable and ready to take work comprising no less than half of the working time), not attending a school with the exception of schools for adults (or taking extramural examination within the scope of this school programme) or tertiary schools in part-time programme, looking for employment or other kind of paid work and registered in the powiat labour office appropriate for his/her permanent or temporary residence, seeking employment or any paid work, with additional provisions concerning the sources of income as stipulated by the law.

Culture

The cultural data are derived from Statistics Poland's surveys conducted using the full method.

Library is an organised unit or its part having an ordered (inventoried) collection of books, magazines and other materials with at least 300 inventory units, whose main purposes are to create and manage collections and make them available to users in a controlled manner. The facility which serves to develop and fulfil the educational, cultural and information needs of the society and participates in disseminating the knowledge and culture is a **public library**.

Scientific library – serves educational and training needs, provides access to library materials and information resources necessary to conduct scientific and research work and containing the results of scientific research. It conducts scientific and research activity in the field of librarianship and related fields, as well as in areas supported by science.

Pedagogical libraries are entities which serve the needs of teachers who study or improve their qualifications, students in teacher training and students of institutions educating teachers. The collection of these libraries includes specialist literature in the field of education and other fields of science, as well as fiction and socio-economic literature.

Libraries of institutions and establishments do not constitute a uniform library network. They include **specialist libraries** (of institutions, government offices, companies, museums, theatres, etc.) and **scientific, technical and economic information centres** – information and library institutions included in scientific, technical and economic information network. Libraries having the status of scientific libraries are excluded. Specialist libraries serve enterprises in the scope of materials and information in the relevant fields of knowledge necessary for the performance of tasks and the staff professional development. Enterprises also run **specialist and fictional libraries** which have specialist collections corresponding to the profile of the institution which established them, as well as collections of fiction.

Library user – a person registered in the library who borrowed at least one volume during the reported period.

Library collection comprises non-periodic publications (books and brochures) and periodicals (newspapers and magazines).

Book is a compact publication containing at least 49 pages excluding covers, issued in a given country and generally available.

Volume is a single book listed in the library inventory. In the case of periodicals, it is a collection of issues of a given magazine or newspaper constituting one item in the inventory records.

Centres of culture – cultural institutions conducting multidirectional activity, consisting in initiating, stimulating and supporting cultural activity of social groups and local communities, having a permanent cultural program, a team of qualified employees (organisers of cultural activities and/or instructors, teachers, educators) and adequate infrastructure (rooms and appliances). The essence of the centres' activity is cultural education, artistic education and social animation.

Cultural establishments conduct multi-scope social and cultural activity. They are located in a separate building erected or adopted for this purpose, containing an auditorium and a cinema hall, as well as rooms and appliances designed to conduct specialist cultural activity.

Cultural centres (urban, urban-municipal, municipal) are multi-purpose socio-cultural institutions which, based on a common programme, integrate the activities conducted by independent cultural institutions operating in a given locality and by other entities conducting cultural events in this area.

Clubs are cultural institutions conducting cultural activities in local environments in cooperation with cultural, social and political institutions, associations and organisations. They have one or more rooms, adequate equipment (audio-visual equipment, TV, press, etc.). Clubs are open every day as a place to organise cultural recreation and activity of the local community. Activities in clubs are usually conducted by social staff with the help of the facility manager.

Community centres are cultural institutions which usually have one room and essential equipment, and whose territorial range covers small groups in their local environment. It is usually run by social activists, supported by the manager. The units which are customarily called "common rooms", but which do not conduct cultural activity, and whose rooms serve other purposes, e.g. official meetings and conferences, professional/vocational courses, etc.

The **courses** (completed and ongoing during the reporting year) include training courses lasting at least 16 hours, which help their participants to develop new skills or interests. Courses related to the acquisition or upgrading of professional qualifications are not included. The number of course graduates refers only to those individuals who completed the course under the conditions specified by the organiser. Data on graduates concern the courses completed in the reporting year.

The **events** organised by the units include cultural events organised in the reporting year, available to public and regular members of groups, clubs, workshops etc. However, the events do not include regular meetings of members of teams, groups, clubs, specialist workshops and other forms of regular activity.

Museum is a non-profit organisational unit whose aim is to collect and permanently protect the tangible and intangible heritage of humanity and its environment, as well as to inform about the values and contents of collections, promote essential values of history, science and culture, shape cognitive and aesthetic sensitivity, and to provide access to museum collections.

Fixed cinema conducts its activity in one facility, permanently dedicated to public film screenings with a defined frequency.

Screening is understood as an uninterrupted, scheduled-duration screening of a full-length film on a photosensitive or magnetic tape or in digital technology. In the case of screening of a multi-part film divided into episodes, a projection of each episode, which has its own opening credits and specified duration, is treated as a separate screening. In such a case, the audience size is indicated analogically. A projection of a set of short movies (such as morning screenings for children) is also classified as a screening.

Science, technology and innovation

The information on research and development and innovation activity, intellectual property protection comes from the Statistics Poland's surveys and the data of the Patent Office of the Republic of Poland.

Research and experimental development (R&D) comprises creative and systematic work undertaken in order to increase the stock of knowledge – including knowledge of humankind, culture and society – and to devise new applications of available knowledge. The five criteria for identifying R&D:

- novel – to be aimed at new findings,
- creative – to be based on original, not obvious, concepts and hypotheses,
- uncertain – to be uncertain about the final outcome and the cost, including time allocation,
- systematic – to be conducted in a planned way (with identified the purpose of the R&D project and the sources of funding),
- transferable and/or reproducible – to lead to results that could be possibly reproduced.

Persons working in R&D include:

- researchers (RSE), i.e. persons conducting research and improving or developing concepts, theories, models, techniques, instrumentation, software or operational methods;
- technicians and equivalent staff, i.e. persons who participate in R&D by performing scientific and technical tasks involving the application of concepts and operational methods and the use of research equipment, normally under the supervision of researchers;
- other supporting staff, including skilled and unskilled craftsmen, as well as administrative, secretarial and clerical staff participating in R&D projects or directly associated with such projects.

Patents granted – the right to use the invention exclusively for a commercial or professional purposes within the territory of the country.

Patent application – a solution to the problem with a specific technical character, applied for protection in the appropriate office where the declarations are accepted, in order to obtain patent protection for the invention.

Utility model is a technical solution concerning the shape or construction of a durable item or an item consisting of functionally linked parts of a stable form.

Information on Internet access in households, using the Internet for private purposes and digital skills is obtained from the survey on the use of information and telecommunication technologies in households, covering persons aged 16-74, conducted annually using the representative sampling method.

Economic determinants of human capital development

Expenditures of the state budget and of the budgets of local governments are grouped in accordance with the provisions set forth in the Act on Public Finance, i.e. they are grouped into divisions and chapters – defining types of activity, and into sections – defining type of expenditure. The presented data were compiled in accordance with the detailed classification of income, expense, revenue and expenditure, and funds from foreign sources, specified by the Minister of Finance. The information concerning the budgets of local government units was compiled by Statistics Poland based on the budgetary reporting of the Ministry of Finance.

Gross domestic product (GDP) illustrates the final result of the activity of all entities of the national economy. Gross domestic product is equal to the sum of gross value added generated by all domestic institutional units, increased by taxes on products and decreased by subsidies on products. Gross domestic product is calculated at market prices.

Intramural expenditures on R&D – all current expenditures plus gross fixed capital expenditures for R&D performed within a statistical unit during a specific reference period, irrespective of the source of funds.

Current expenditures on R&D comprise personnel and other current expenditure associated with R&D. Current expenditures also include services and items (including equipment) used and consumed within one year, as well as annual payments and rentals for using fixed assets.

Personnel expenditure – remuneration of employed staff, including annual wages and salaries and any associated costs or additional benefits, such as bonuses, share options, holiday pay, contributions to pension funds. Labour costs also include other social security benefits and payroll taxes.

Innovation expenditure – economic cost of innovation activity undertaken by an enterprise. Expenditure can be intramural (activities carried out in-house) or extramural (carried out by third parties on behalf of the enterprise).

Financial assistance for students – funds provided to students, including doctoral students, as a grant or aid, accommodation in dormitories and board in student canteens.

Maintenance grant – a benefit for a student, including a doctoral student, who is in a difficult financial situation.

Average costs of education are calculated by dividing the total educational costs in a higher educational institution by the number of full-time equivalent students. The total educational costs are calculated as a sum of primary operating costs, the used scholarship fund for students and own scholarship fund.

Social determinants of human capital development

Data on children participating in pre-primary education and the number of school pupils and students attending additional classes (didactic and compensatory, corrective and compensatory, speech therapy and developing emotional and social competencies classes) are derived from the administrative information system of the Ministry of Education and Science.

Didactic and compensatory classes are organised for pupils with learning difficulties, in particular in achieving the level corresponding to the core curriculum for a given grade. Classes may comprise a maximum of 8 students.

Corrective and compensatory classes are organised for pupils with developmental disorders and deviations or specific learning problems. Classes are conducted by teachers with pedagogical therapy training. The number of participants may amount up to 5 students.

Speech therapy classes are organised for pupils with speech disorders which cause disruptions in communication and hinder learning. Classes are conducted by teachers qualified as speech therapists and the number of participants may amount up to 4 students.

Classes developing emotional and social competencies and other kinds of therapeutic classes are organised for pupils with dysfunctions and disorders that hinder social functioning. Classes are conducted by teachers qualified as therapists or sociotherapists. The classes may consist of up to 10 students.

Data on registered unemployed persons presented in this section include in particular data on persons aged up to 25 years and long-term unemployed and are derived from the Vortal of Public Employment Services run by the Ministry of Family and Social Policy.

The registered **long-term unemployed** are persons remaining in the register rolls of the powiat labour office for the overall period of 12 months or longer during the last two years, excluding the periods of traineeship and on-the-job training of adults.

Young people neither in employment nor in education and training (NEET) – percentage of the population in a given age group of the unemployed or the economically inactive who do not continue education in the formal education system nor are in training/education in the non-formal education system (during the four weeks preceding the survey) in the total population in the same age group.

Data on **volunteering** come from the third edition of representative population survey Unpaid work outside the household was carried out in the first quarter of 2022 as an additional module of the Labour Force Survey. The study involved 21.9 thousand people aged 15-89.

Volunteer work – an unpaid action (activity) undertaken voluntarily and without remuneration for the benefit of other people or groups of people from outside the volunteer's household (i.e. excluding his/her family); it may also supply public services, the natural environment, a town or community. Volunteering involves a commitment of one's free time. Volunteer work may be provided individually or as part of the activities of an organisation/institution.

The voter turnout data come from the website of the National Electoral Commission.

Voter turnout – a ratio of the number of votes cast (valid ballots) to the total number of persons entitled to vote.

Data on the number of taxpayers transferring **1% of the due income tax to public benefit organisations** and on the amounts paid to these organisations are released by the Ministry of Finance.